

**ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARINDA ÇALIŞAN
PERSONELİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Abdullah ATLI

T.C

İnönü Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönergesi'nin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı İçin Öngördüğü

BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

MALATYA

Temmuz 2008

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitümüz Yüksek Lisans öğrencisi Abdullah ATLİ tarafından Doç. Dr. Mustafa KUTLU danışmanlığında hazırlanan, “ Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, BİLİM UZMANLIĞI olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Üye

Doç. Dr. Mustafa KUTLU

Üye

Doç. Dr. Alim KAYA

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

...../...../200

Prof. Dr. S. Kemal KARTAL

Enstitü Müdürü

ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARINDA ÇALIŞAN PERSONELİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa; Doğu Anadolu Bölgesinden Van, Elazığ, Bingöl ve Malatya illerinde bulunan 11 çocuk yuvası ve 8 yetiştirme yurdunda çalışan 243 personelden oluşmuştur.

Araştırmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyi Dökmen (1988) tarafından geliştirilen “ Empatik Eğilim Ölçeği” ile çeşitli kişisel niteliklerine ilişkin bilgiler ise “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilmiştir.

Elde edilen veriler, grupların ikili olmaları durumunda bağımsız gruplar için kullanılan t-testi, ikiden fazla olması durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Varyans analizi sonucunda elde edilen F değerinin anlamlı çıkması durumunda gruplar LSD testi ile karşılaştırılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Verilerin analizi sonucunda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin cinsiyet, eğitim düzeyi, kendini algılama biçimi ve aldıkları maaşa göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur.

Ayrıca, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin çalıştıkları kurum, yaş, medeni durum ve çocuk sahibi olup-olmamalarına göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

**A STUDY ABOUT EMPATHETIC TENDENCY LEVELS OF THE STAFF
WORKING AT NURSERY SCHOOLS
AND ORPHANAGE**

ABSTRACT

In this study, the empathetic tendency levels of the staff working at nursery schools and orphanage have been examined.

The sampling of the research consists of 243 staff members who work at 11 nursery schools and 8 orphanages situated in the provinces Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep and Şanlıurfa from Southeast Anatolia; Van, Elazığ, Bingöl and Malatya from Eastern Anatolia.

The empathetic tendency levels of the staff working at the nursery schools and orphanages have been measured with "Empathetic Tendency Scale" developed by Dökmen (1988) and information about their different personal characteristics has been obtained by using "Personal Information Form".

For binary groups, the obtained data have been analyzed with t-test which is used for independent groups and for the groups more than two, One Way Analysis of Variance method has been used. When the F value obtained as a result of analysis of variance is significant, the groups have been compared by using LSD test. The significance level of the research is regarded as 0,5.

As a consequence of the data analysis, it has been found out that there is a significant difference in the empathetic tendency levels of the staff working at the nursery schools and orphanages regarding their sex, education level, self-perception style and the salary they get.

Furthermore, it has been revealed that there is no any remarkable difference in the empathetic tendency levels of the mentioned staff members considering the institution they work at, age, marital status and whether they have children or not.

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem	6
Alt Problemler.....	6
Denenceler.....	7
Sayıtlılar.....	8
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
Tanımlar.....	8
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	9

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYINLAR VE ARAŞTIRMALAR.....	11
Empati ile İlgili Kuramsal Görüşler.....	11
Empatinin Tanımı.....	11
Empati İle Karıştırılan Kavramlar.....	15
Empati ve Sempatı.....	15
Empati ve Özdeşim.....	16
Empati ve Sezgi.....	16
Empatinin Bileşenleri.....	17
Empati İle İlgili Değişkenler.....	19
Empatinin Gelişimi.....	21
Prososyal Davranış ve Empati.....	23
Empatinin Kişilerarası İlişkilerdeki Yeri ve Önemi.....	24
Empati İle İlgili Yurt Dışında yapılan Araştırmalar.....	26
Empati İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	30
Sosyal Hizmet Kurumlarında Çalışan Personelin Çocuk ve Gençler Üzerindeki Etkileri.....	39
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları ve Personeli İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	43
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları ve Personeli İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar	47

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	56
Evren.....	56
Örneklem.....	56
Veri Toplama Araçları.....	58
Empatik Eğilim Ölçeği.....	58
Empatik Eğilim Ölçeğinin Geçerliliği.....	58
Empatik Eğilim Ölçeğinin Güvenirliliği.....	59
Empatik Eğilim Ölçeğinin Puanlanması.....	59
Kişisel Bilgi Formu.....	60
Verilerin Toplanması.....	60
Verilerin İstatistiksel Analizi.....	61

BÖLÜM IV

BULGULAR	62
1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	62
2. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	63
3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	65

4. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	66
5. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri	67
6. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	68
7. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri	69
8. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	71
9. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Görevlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri	72
10. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri	73
11. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri	75

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM.....	77
1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	77
2. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	78
3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	79
4. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	80
5. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	81
6. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	82
7. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	83
8. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	84
9. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kurumdaki Görevlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	85
10. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	86
11. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....	87

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	143
1. Kişisel Bilgi Formu.....	144
2. Araştırmayla İlgili Resmi Yazışmalar.....	146

TABLOLAR

TABLO	<u>SAYFA</u>
1. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Sosyal Hizmet Kurumları ve Personel Sayıları.....	57
2. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t - Testi Sonuçları.....	63
3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	64
4. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	64
5. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t - Testi Sonuçları.....	65
6. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t -Testi Sonuçları.....	66
7. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	67
8. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	68

9. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t -Testi Sonuçları.....	69
10. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	70
11. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	70
12. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t -Testi Sonuçları.....	71
13. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdaki Görevlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	72
14. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Görevlerine Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	73
15. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	74
16. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	74
17. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	75
18. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	76

ÖNSÖZ

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik tutumları, kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin psikolojik gereksinimlerinin karşılamasında kritik bir yer almaktadır. Kurumda kalan çocuk ve gençlerin model alacakları kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılayacak birincil kişiler kurum çalışanlarıdır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin çocuk ve gençler üzerindeki etkileri göz önüne alındığında bu araştırma konusu daha da önem kazanmaktadır.

Bu nedenle; bu çalışmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçlarının sosyal hizmet kurumları alanındaki araştırmacılara ve bu alanda hizmet verenlere yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders ve deneyimiyle yetişmemde büyük emeği bulunan hocam Prof. Dr. Mustafa KILIÇ' a teşekkür ederim.

Bu araştırmanın her aşamasında bilgi ve hoşgörüsü ile yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Mustafa KUTLU' ya; yüksek lisans eğitimim boyunca emekleri bulunan, Doç. Dr. Alim KAYA, Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇIRAK, Yrd. Doç. Dr. Özcan SEZER ve Yrd. Doç. Dr. Baki DUY'a sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmamda önerileri ile yanımda olan Zerrin BÖLÜKBAŞI ve yüksek lisans arkadaşım Nilgün ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Son olarak her zaman yanımda olan aileme ve büyük özveri ve sevgisiyle her zaman desteğini hissettiğim eşim Leyla ATLI' ya çok teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlar, araştırmanın önemi ve gerekçesi sunulmuştur.

Problem Durumu

Çocuk ve gençleri sahipsiz bir toplumun geleceği de tehlike altındadır. Toplumların geleceklerini sağlam temellere oturtacak olan kişiler fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gereksinimleri sağlanarak yetişmiş olan çocuk ve gençlerdir. Her ne kadar bu gerçek bilinse de ülkemizde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerimizin ihmal ve istismarı sonucu ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle son yıllarda söz konusu problemlerin artması durumun ciddiyetini sergilemektedir. Yaşanan bu sorunlar gerek devlet gerekse devlet dışındaki birçok kuruluş tarafından gözardı edilip gerekli önlemler alınmadığı takdirde önümüzdeki yıllarda bu sosyal sorun başa çıkılması mümkün olmayan boyutlara ulaşacaktır.

Sosyal hizmetler; günlük hayatta kullanılan veya çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşlarının diğer birimler içine yerleştiremediği hizmet alanları için kullandığı terimden farklı olarak özel ve mesleki bir anlam içermektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun da benimsediği "Sosyal Hizmetler"; kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal problemlerinin önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü" ifade etmektedir (Türkmen, 2005: 1).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerin karşılaştıkları problemler incelendiğinde temel sorunun kurumun maddi olanaklarının yetersizliklerinden çok, kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin karşılaştıkları duygusal yoksunluk olarak

görülmektedir. Kurumlarda kalan çocuk ve gençler anne ve babadan bekledikleri ilgi ve sevgiyi kurum çalışanlarından beklemektedirler. Çalışan personelin iletişim konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip olmaması çocuk ve gençlerin bu isteklerini karşılamalarındaki en büyük engeldir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerin sağlıklı büyümeleri ve topluma etkin katılımlarında en büyük faktörlerden biri de kurumlarda çalışan personelin iletişim becerileridir. Bundan dolayı kurumlarda çalışan personelin empatik eğilim düzeylerini geliştirecek, çalışan personele çocuk ve gençlerle daha yakın ve sıcak ilişkiler kurabilecek hizmetiçi eğitimler verilmesi ve çalışan personelin niteliklerinin artırılması son derece önemlidir.

Kurumlarda bakıma muhtaç çocuk ve gençlerin fiziksel gereksinimlerinin yeterince karşılandığı söylenebilir. Ancak kişilik gelişimi açısından psikolojik gereksinimlerinin tam anlamıyla karşılandığını söylemek güç görünmektedir. İnsanın temel psikolojik gereksinimlerinden biri, diğer insanlarla sevgi alışverişinde bulunmak, dostça ilişkiler kurabilmektir. Bunun yanında kişi içinde yaşadığı grup üyeleri tarafından kabul edilmek ve onaylanmak gereğini de duyar. Ne denli iyi düzenlenirse düzenlensin bir yuva ortamında sıcak duygular ve bedensel temas, duygusal, zihinsel ve toplumsal uyarlama ile öğrenmeyi isteklendirme eksik kalmaktadır (Pala, 1999:13).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, bakıma muhtaç çocuklara ve gençlere barınak sağlamak, yemek ihtiyaçlarını karşılamak, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını sağlamak üzere kurulmuşlardır. Çok küçük yaşlardan beri aile ve özellikle anne bakımından yoksun yuvada ya da yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar çoğu zaman kurumsal bakımın olumsuz etkilerini taşımaktadır (Yılmaz, 2005:3).

Çocuk bakım evlerinde büyüyen çocukların gerek kurum ortamında, gerekse yetişkinlik yıllarında gösterdikleri çeşitli gelişim gerilikleri, kişilik bozuklukları ve uyum sorunları yıllardan beri araştırmacıların özellikle dikkatini çekmiştir. Genel kanı olarak da, kurum bakımının çocuk gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğudur (Fabrykowski, 2004:627; Tausing ve ark., 2001:1; Serbin, 1995: 84; Bower, 1998: 230; Kidman ve ark., 2007:326; Oleke ve ark. 2007: 361; Perry, 2002:33; Sparling ve Dragomir, 2005:139; Kök, 2001; Nyamukapa, 2003; Subbarao ve Coury, 2003:17; Aboud ve ark., 2002; Kutlu, 2006; Bıyıklı, 1995:4; Jhonson ve ark., 2006; Büyüksolak, 1995:39). Kurumda kalan çocuk ve gençlerin kurdukları sosyal ilişkilerde tedirgin oldukları, arkadaşlık ilişkilerini sürdürmekte zorluk yaşadıkları görülmektedir (Johnson ve ark., 2006; Frank ve ark., 1996: 571; Hassan

ve Margoob, 2006: 50; Margoob ve ark., 2006:53; Yağmurlu ve ark., 2005: 533). Kurum ortamı dikkate alındığında duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda dışavurum ve içeatım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendine güvende azalma, intihar davranışı ve birçok başka psikiyatrik bozukluk görülebilmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007: 70; Zoroğlu ve ark., 2001: 72; Taner ve Gökler, 2004:82; Şimşek ve ark., 2004: 2; Topbaş, 2004: 77).

Arnaz (1983); kurumlarda kalan çocukların ortak özelliklerini; çevreye karşı ilgisizlik, umursamazlık, zayıf girişkenlik, merak ve ilgilerde azalma, öğrenmeye karşı ilgisizlik, duygu küntlüğü, öğrenim ve meslek yaşamında başarısızlık, bireyler arası ilişkide uyumsuzluk ve güvensizlik, saldırganlık, kaçma, çalma gibi davranış bozuklukları ve diğer psikolojik sorunlar olarak sıralamıştır (Akt., Gürvardar, 2001:25).

Yapılan araştırmalar kurumlarda kalan çocukların normal ebeveynlerinin yanında kalan çocuklardan daha fazla sağlık sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Yeteri kadar beslenememeleri ve bünyelerinin zayıf olması nedeniyle bulaşıcı hastalıklara kurum çocukları daha kolay yakalanmaktadırlar (Zimmerman, 2005:901; Edelsward, 2005:12; Taneje ve ark., 2002: 9; Seraslan ve Savaş, 2005:490).

Araştırmalar; kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığını ancak duygusal ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar yaşandığını göstermektedir. Oysaki sağlıklı ve çağdaş bir toplumun gereği, kuşkusuz çocuğun gelişiminin bir bütün olarak ele alınmasıdır. Çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yanında duygusal ve sosyal ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlere duygusal olarak gerekli desteğin ve önemin verilmesi gerekir (Kutlu, 1992:3; Balcı, 1999: 11; Sarper, 2001: 57).

Bazı çocuklar boşanma, anne ya da babadan birinin ölümü, ayrılık, terk, çocuğun ihmal ve istismar edilmesi gibi daha pek çok nedenlerle aile sıcaklığında büyüme olanaklarından yoksun kalmaktadırlar. Toplumun her kesiminde bu konumdaki çocuklara rastlamak mümkündür (Erim, 2001:2). Ana ve baba figürünü temsil edecek, duygu ve düşüncelerini paylaşabilecek, olumlu ve olumsuz davranışlarına karşı mantıklı ve sürekli olarak tutarlı davranış geliştiren bireylerin olmayışı korunmaya muhtaç çocukları olumsuz olarak etkilemektedir (Gürvardar, 2001: 25).

Ülkemizde bu kurumların imkânları göz önünde bulundurulduğunda mevcut yetersizliklerin daha belirgin olduğu görülmektedir. Kurumlarda çalışan personelin

çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışları kurum çocuklarının gelişimlerini olumsuz etkileyerek fiziksel ve duygusal gelişimlerini engellenmesine neden olmaktadır. Personelin kurumlardaki çocuk ve gençleri anlayabilmesinde empatik tutum ve beceriler önemlidir.

Günlük yaşamda oldukça önemli bir yeri olan empati kavramı, iletişim kurmada önemli bir unsurdur. İletişim kurmak insan varolduğundan beri olagelmiş, daima gereksinilmiş, karşılıklı bir süreçtir. Çünkü insanoğlu sürekli olarak yalnızlıktan kaçmaya, diğer insanlarla birlikte olmaya, sorununu paylaşmaya çalışmış, aylaşamadığı ya da yanlış anlaşıldığında ise sıkıntıya girmiştir. Bu durum insanı sosyal yapan en önemli etkenlerden bir tanesidir. Empati kavramı da iletişimin çok önemli parçası ve hatta başlangıç unsuru olması nedeniyle günümüzde üzerinde durulan ve önemi vurgulanan bir kavram haline gelmiştir (Pişmişoğlu, 1997).

21. yüzyılda artık tüm alanlarda kullanılmasının insanlararası iletişimi iyileştirdiğinden sözedilen empati, resmi ve resmi olmayan ortamlarda giderek önemini artırmaktadır. Bu artışta çağdaş yaşamın içinde kişilerarası ilişkilerin yapısı ve niteliğindeki değişimler sonucu, iletişimi paylaşan kişilerin birbirlerini anlama ve bunu karşısındakine iletme bir zorunluluk haline gelmiştir. Kişilerarası ilişkilerde özellikle eğitim ortamlarındaki ilişkilerde, empati önemini giderek arttıran bir kavramdır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında empati sayesinde kurum çalışanları çocuk ve gençlerin duygularını güvensizlik ve çeşitli kaygılar duymadan dile getirebileceği bir ortam oluşturabileceklerdir.

Dökmen (2000) empatiyi, “Bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması” olarak tanımlamıştır. Dökmen bir insanın karşısındaki kişi ile empati kurabilmesi için üç temel ögenin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu ögeler:

a) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalı, karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmelidir. Fenomenolojik yaklaşıma göre her bireyin fenomenolojik alanı vardır, bu alan bireyin kendisini ve çevresini kendisine özgü algılarından oluşmaktadır

b) Empati kurmuş olmak için karşımızdaki bireyin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamak gereklidir. Bireyin karşısındaki insanın sadece duygularını veya düşüncelerini anlaması empati kurmak için yeterli değildir. Empatinin duygusal ve bilişsel bileşenlerinin birlikte kullanılması gerekir.

c) Empati tanımındaki son öge ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın karşıdaki bireye iletilmesidir. Empatik sürecin tamamlanması için karşıdaki bireyin duygu ve düşüncelerini sadece anlamak yetmez, kişinin anlaşıldığının iletilmesi de gerekir (Dökmen, 2000: 136).

Genel olarak empati, karşıdaki bireye dikkat etmek, yoğunlaşmak ve onun penceresinden bakıp duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Cox ve Dainow, 1986:114; Locraft ve Teglassi, 1997: 219; Jhonson ve ark., 1983: 1299). Empati; sadece karşıdaki bireyin duygularını algılamak farkına varmak değil, karşıdaki kişinin duygularına etkin olarak katılmak ve ilgili olmaktır (Corey, 1990:65; Kristjaansson, 2004: 297; Tuğrul, 1999: 15; Soysal ve ark., 2005: 279).

Cevizci (1996), empatiyi; 1) Kişinin kendi içsel duygularını bir nesne ya da faaliyete yansıtması, 2) Kişinin kendisini bir başka bilincin yerine koyarak, söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, onun bu yaşantılarını o anda tecrübe etmeksizin, anlayabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Akt., Özbay ve Canpolat, 2003:40).

Kurumlarda büyüyen çocuk ve gençlerin yaşamış oldukları sorunlar gözönüne alındığında burada önemli faktörlerden birinin de kurumlarda çalışan personelin çocuklara yönelik tutum ve davranışlar olduğu görülmektedir. Kurumda çalışan personel; çeşitli nedenlerle çocukların ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi ve isteklerini yerine getirmekte zorluk çekmektedirler. Empatik tutum ve becerilerin ilişkilerde yapıcı ve geliştirici etkisi göz önüne alındığında kurumlarda çalışan personelin çocukların duygu ve düşüncelerini anlamaları ve empatik eğilimlerinin kurumdaki çocukları olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Empatik beceriye sahip olan kurum çalışanları, çocuk ve gençlerinin özel dünyasına girerek onları daha iyi anlayabilir ve onlara yardımcı olabilirler. Empatik becerinin bu özelliği çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çocuk ve gençlerle kurulacak ilişkilerde olumlu bir etkiye neden olabilecektir. Kurumda çalışan personel çocuk ve gençlerin içinde bulunduğu durumu, kendisini onların yerine koyarak anlayabilir. Çocuğun yüz ifadesine, konuşma tarzına, sözlerinin içeriğine, fiziksel görünüşüne ve beden hareketlerine dikkat eden ve onun yerindeymişçesine onun ne hissettiğini ona aktaran personel empatik davranabilmektedir.

Problem

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilimleri düzeyleri bazı değişkenlere göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?

Alt Problemler

1. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kuruma göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
2. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
4. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, medeni duruma göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
5. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
6. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çocuk sahibi olma veya olmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
7. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumda çalışma süresine göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
8. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kurumdan memnun olup-olmamalarına göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
9. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumdaki görevlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
10. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kendilerini algılama biçimlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?
11. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, aldıkları maaşa göre anlamlı düzeyde fark göstermekte midir?

Denenceler

1. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kuruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
2. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
4. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, medeni duruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
5. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
6. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çocuk sahibi olma veya olmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
7. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumda çalışma süresine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
8. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kurumdan memnun olup-olmamalarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
9. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumdaki görevlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
10. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kendilerini algılama biçimlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.
11. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, aldıkları maaşa göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.

Sayıtlılar

1. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan her personelin empatik eğilim düzeyleri farklıdır.
2. Veri toplama aracı olarak kullanılan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Empatik Eğilim Ölçeği” sorularına her personelin içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın yapıldığı kurumlarla sınırlıdır.
2. Bu araştırma çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personele uygulanan Empatik Eğilim Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Bu çalışmada kavramların hangi anlamlarda kullanıldığı aşağıda açıklanmıştır.

Empati: Bir insanın kendisini karşıdaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2000: 135).

Empatik Eğilim: Kişilerin, günlük yaşamdaki empati kurma potansiyelidir. Empatik eğilim, empatik iletişim becerisini etkileyen bir özelliktir (Tanrıdağ, 1992: 8).

Empatik Beceri: Kişilerin çevrelerindeki insanların algılarını, düşüncelerini, duygularını ve tutumlarını doğru olarak anlaması ve geri bildirim verebilmesidir (Tanrıdağ, 1992: 8).

Sosyal Hizmetler: Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür

(2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Madde 3, 27 Mayıs 1983).

Korunmaya Muhtaç Çocuk: Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya şahsî güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuktur (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Madde 3, 27 Mayıs 1983).

Çocuk Yuvaları: 0 – 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Madde 3, 27 Mayıs 1983).

Yetiştirme Yurtları: 13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Madde 3, 27 Mayıs 1983).

Kurum: TC. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarını kapsamaktadır.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Empati kurma becerisinin insan ilişkilerindeki önemi büyüktür. Empatik anlayış; iletişim çatışmalarını engelleyerek daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Ayrıca; bireylerin kendilerini iyi tanımaları ben durumlarını yerine ve zamanına uygun bir şekilde kullanmalarını sağlamaktadır (Alisinanoğlu ve Köksal, 2000: 15). Ancak, çoğu zaman insanlar arasında istenilen bir iletişim biçimi kurulamamaktadır. Bu nedenle de

insanlar birbirlerini anlamakta güçlük çekmekte, olumlu bir ilişki ortamı oluşturmamaktadır (Yaşlı, 2001:1).

Empati kurma yeteneğine sahip olan çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu personeli çocuklarla ve gençlerle daha sağlıklı iletişim kurarak sevgi temeline dayanan mutlu ve huzurlu bir aile ortamı oluşturabilir. Sevgi dolu bir ortamda, yetişkinler tarafından anlaşıldığını ve desteklendiğini düşünen/hisseden çocuklar ve gençler kendilerine güvenmekte dolayısıyla olumlu bir özsaygı geliştirerek toplumda etkin ve başarılı olabilmektedir. İletişimin kopuk olduğu sağlıklı ortamlarda büyüyen, çevresi tarafından sürekli azarlanan, kendini ifade etmesine fırsat verilmeyen ve olumlu bir iletişimin olmadığı ortamlarda büyüyen çocuk olumsuz bir benlik geliştirerek hiç kimsenin kendisini sevmeyi ve inanmadığı duygusuna kapılabilir. Büyüklerinin sevgi ve ilgisini çekmek amacıyla hırçınlık, sinirlilik gibi davranışlar gösterebilmektedir.

Toplumların geleceğini oluşturan çocuk ve gençlerin sağlıklı kişilik yapılarına sahip olmalarında kendisine model olacak kimselerin empati kurmaları büyük önem taşımaktadır. Kişiliğin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde ilişkilerinde doyum sağlayabilen, empatik ortamda büyüyen bir çocuk, önündeki özdeşim modelleri yardımıyla uyumlu bir kişilik özelliği geliştirerek, özsaygısı yüksek bir birey olarak topluma katılabilecektir.

Bu araştırma, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerine etki eden durumları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Ülkemizde bu konuda henüz yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Bu araştırma çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin önemini vurgulamak, personelin empatik eğilim düzeylerini arttırmak için hangi faktörlere dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymak ve bu konuda yapılacak araştırmalara katkıda bulunmak bakımından önemlidir.

Yapılan bu araştırma, empatik eğilim konusunun öneminin anlaşılmasını sağlamak çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerin fiziksel ve psikolojik gereksinimlerinin personel tarafından karşılanmasında empatik eğilimin çok önemli bir yer tuttuğunu göstermek yönünden de önem taşıyacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYINLAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın bağımlı değişkeni olan empati ile ilgili kuramsal görüşlere değinilmiş, empati ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar, empati ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar verilmiş; daha sonra sosyal hizmet kurumlarında çalışan personelin çocuk ve gençler üzerindeki etkilerine değinilerek, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ve personeli ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar ve arkasından da çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ve personeli ile ilgili ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

Empati İle İlgili Kuramsal Görüşler

Empatinin Tanımı

Empati; bugün birçok alanda özellikle psikiyatride ve psikolojide, adından sıklıkla söz edilen bir kavramdır. Empati ile ilgili bir çok çalışma yapılmıştır; ancak buna rağmen empati konusunda üzerinde uzlaşamayan ya da yeterince aydınlanmamış noktalar bulunmaktadır (Dökmen, 2000: 134).

Bugün kullanılan empati kelimesinin kökeni eski Yunancada “Empatheia” olarak geçmektedir. Eski Yunancada “em” içine, “patheia” algılama anlamına gelmektedir. Bu kelimenin anlamı ise bir başkasını onun dünyasına girerek anlamaktır (Hergt, 2007:2; Dökmen, 2000: 339).

Geçen yüzyılın sonlarında Almanca’da, estetik ve psikoloji alanlarındaki çalışmalar kapsamında “einfühlung” adı verilen kavram ortaya atılmıştır. Bu kavramı ilk kullananlardan biri olan Tpeodor Lipps 1887 yılında einfühlung’u şöyle tanımlamıştır. Bir insanın kendisini karşısındaki bir nesneye – örneğin bir sanat eserine- yansıtması, kendini onun içinde hissetmesi bu yolla o nesneyi kendi içine alarak anlaması sürecine einfühlung adı verilir. Lips 1897’den sonraki çalışmalarında, nesnelerin algılamasının yanı sıra insanların algılaması esnasında einfühlung’ün ortaya çıkabileceğini söylemiştir. 1903 Yılında Lipps, bir insan için nesnelere, kişinin kendisine ve diğer insanlara ilişkin olmak

üzere üç tür bilgiden bahseder. Bunlar a) nesnelere ilişkin, b) kişinin kendisine ilişkin ve c) diğer insanlara ilişkin bilgilerdir. 1909 yılında, *einfuhlung* kavramı, Titchener tarafından eski Yunancadaki "empathia" teriminden yararlanarak İngilizceye "empathy" olarak çevrilmiştir (Dökmen, 2000: 339).

Rogers (1959), empatiyi ilk tanımlayanlardanandır. Rogers' a göre empati bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Empati karşıdaki kişiyi yargılamadan ve kendi dünyasından tamamen kopmadan başka birinin perspektifiyle yaşadıklarını anlamaya ve hissetmeye çalışmasıdır (Sinclair ve Monk, 2005: 334; Wynn, 2005: 31; Dökmen, 2000: 135; Acar, 1994:15).

Rogers empatiyi terapinin temel unsurlarından biri olarak belirtmiştir. Rogers'a göre terapistin danışanı çok dikkatli ve etkili dinlemesi danışanın iç dünyasını anlama sürecinde önemli bir yer tutar. Empatik anlayışın temeli danışanın penceresiyle olaylara bakmak olayları anlamlandırmaktır (İvey ve İvey, 2002:186).

Empati terapide kullanılan başlıca tekniklerdendir, terapi sürecinde terapist hastayı anlamak amacıyla empati kurmalıdır. Terapist birçok yaşantısıyla hastasını anlamaya ve onun yaşantısına katılmaya çalışmaktadır. Empatik yaklaşım kişinin savunmacı yaklaşımdan çıkıp daha kabullenici bir iletişim sürecine girmesini sağlar (Maaske, 1988: 82; Prescott and Hulnick, 1979: 264; Sinclair and Monk, 2005: 334).

Dymond (1949), empatiyi bir başkasının duygu ve düşüncelerini ve dünyasının yapısını anlamak için yapılan hayali bir geçiş olarak tanımlamıştır (Akt., Nelson ve ark., 2003: 38).

Empati genel olarak kişinin kendisini karşısında kişinin yerine koyması, onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2000:135; Rosis ve ark. 2005; Tuğrul,1999: 15).

Pighin'e göre empati bir yetenektir. Bu yetenek, kendini bir başkasının yerine koymak, duygularına ortak olmak ve bu sayede karşıdakinin anlayış ve davranışını kavramaktır (Pighin, 2005: 68).

Covey'e göre empatiyle dinlemek "aktif" dinleme ya da "ayna tutarak" dinleme teknikleri değildir. Bu teknikler temelde diğerinin söylediklerini mimiklerle yenilemek anlamına gelir. Bu tür dinlemenin temelinde karakter ve kişiliklerden kopuk bir iletişim vardır. Empatiyle dinlemek anlama niyetiyle dinlemektir. Bu tamamen farklı bir

paradigmadır. Empatiyle dinlemek söyleneni kaydetmenin, yansıtmanın ve hatta anlamının da ötesindedir. Empatiyle dinlemek karşıdaki bireyi bir bütün olarak tüm dikkatinizi vererek dinlemektir (Covey, 2001: 256).

Barrett ve Lennard (1976-1981), empatik iletişim terimini kullanmışlardır. Empatik iletişim, kişilerarası ilişkiler süreci içermektedir. Empatik iletişim karşıdaki kişinin anlaşılması ve kişinin kendini ifade edebilmesini sağlayan bir süreçtir (Akt., Granello, 1999: 112).

Carkhuff (1969), doğru empatik anlayışın iki düzeyini ayırt etmektedir. "Karşılıklı alıp verebilme" düzeyinde danışman, danışanın farkında olduğu veya bir bakıma farkında olduğu yaşantı ve duygularına ilişkin anlayışını iletmektedir. "Ekleme" düzeyinde ise, danışman danışanın farkında olmadığı ancak örtük bir şekilde ifade etmiş olduğu güdülen, yaşantıları ve duyguları ile ilgili anlayışını iletir (Akt., Gerard, 1975: 57).

Özbek ve Letuz (1987) empatiyi, diğerini yaşama olarak tanımlamaktadır. Kişi empati kurduğunda, kendisini bir başka insanın yaşadığı bir yaşam durumunda tasarlar ve onun bu durumdaki rolünü duygusal bir biçimde yaşayarak alır. Empati, tasarımlara dayalı bir rol alma, tasarımılanan ve tam olmayan bir rol değiştirme olarak görülebilir. Ayrıca empati, her zaman mevcut durumu çabuk sezip anlamaya ve uyum sağlamaya neden olur (Akt., Altekin: 10).

Ünal (1972) empatiyi, insanı anlamının karşılığı olarak kullanmış ve bunu açıklayan üç görüş olduğunu belirtmiştir.

1. Çıkarsama (Inference) Kuramı; empatiyi bir çeşit yansıtma (projection) olarak ele almaktadır. Burada kullanılan yansıtma; kişinin kendi duygu ve davranışlarını başkalarına atfetmesidir. Bireyler kendi iç yaşantılarındaki duygu, düşünce ve heyecanlarına fiziki ifadelerle anlam kazandırmış olurlar. Aynı fiziki ifadeleri başkalarında gördükleri zaman da onlara bağlı aynı psikolojik durumların varlığını fark edebilirler.

2. "Rol Oynama" Kuramı; H. Mead tarafından geliştirilen "rol oynama" kuramı, çevremizdeki insanları taklit etmek veya kendimizi onların yerine koymak koşulu ile başkalarının görüş açılarını kavramak, onların davranışları ile ilgili bekleyişler geliştirmek olanağını savunur.

Bu kuram; gözlenebilen şeylerin, fiziki davranışlar olduğunu ileri sürer ve bu davranışların nasıl yorumlandığını araştırır. Bu görüşe göre; çocuk çevresindeki insanları

taklit ederek, başkalarının rolünü oynayarak, hem kendisi hem de başkaları hakkında kavramlar oluşturacak, onlara ilişkin anlayış kazanacaktır.

3. Heyecan Yayılması Olarak Empati; Sullivan tarafından ortaya atılan bu görüşe göre; doğumdan itibaren bebeğin belirli bir yetişkinle yani ona bakan kimse ile arasında meraklı bir ilişki vardır. Bu duygusal bağ empatidir. Eğer anne gebelikten nefret ettiyse ve çocuğa kızgınsa, beslenme bozuklukları olacağı belirlenmiştir ki bu da anne ile çocuk arasında belli bir duygusal bağ olduğunu gösterir (Akt., Ataşalar, 1996: 14-15).

Duygusal zekânın sosyal bilinç alanlarından birisi olan empati, başkalarının duygularını sezinleme, sözlerinin ve beden hareketlerinin altında yatan anlamları algılama, insan gereksinimlerinin farkına varma ve bunlara etkili biçimde yanıt vermektir Empatik iletişim aktif dinleme ve algıları geniş tutma becerisini gerektirir (Yaylacı,2006: 84).

Fresbach'a göre kişinin empati kurulabilmesi için üç gerekli bileşenin olması gerektiğini bunların a: kendi duygularının başkalarinkinden farklı olduğunu kavramak b: rol alma yeteneğini kazanmak c: yaşantıların ve deneyimlerin farklı etkileri olabileceğinin farkına varmak olarak sıralamaktadır (Poole, 2003).

Basen (1983) ise empatiyi bir teknikten çok, doğuştan var olan ve geliştirilen bir potansiyel olarak görmüştür. Basch, empatik anlayış adını verdiği empatik olma halini, aşağıdaki gibi özetlemiştir:

1. Danışman, danışanın kendisinde uyandırdığı duyguların farkına varır.
2. Danışanın duygusal durumunu belirler.
3. Danışanın davranışları ile ilettiği mesajların görünürdeki anlamlarının arkasındaki önem ve anlamlarını anlamaya çalışır.
4. Psikolojik danışma sürecinde danışman, edindiği bilgileri en etkin biçimde nasıl kullanacağına karar verir (Dökmen, 1995).

Kurdek ve Rodgon (1975), diğer insanların bakış açılarını, neler düşündüklerini ve hissettiklerini yeterince anlayabilmek için üç tür yaklaşım tanımlamaktadırlar:

1. Algısal perspektif alma (diğer kişinin bakış açısını farketme)
2. Bilişsel perspektif alma (diğer kişinin ne düşündüğünü farketme)
3. Duygusal perspektif alma (diğer kişinin yaşamakta olduğu duyguların neler olduğunu farketme) (Akt., Altuğ,2004:90).

Empati İle Karıştırılan Kavramlar

Empati ve Sempati: Davis (1990), Eski Yunancadaki "sympatheia" teriminden İngilizceye "sympathy" olarak aktarılan terimin kelime anlamı, “birisiyle birlikte acı çekmektir”. Bir insana sempati duymak demek; o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelerin aynısına sahip olmak demektir. Karşımızdaki kişiye sempati duyuyorsak, onunla birlikte acı çekeriz ya da seviniriz (Akt., Sezer ve Damar, 2005: 77 ; Dökmen, 2000: 139).

Aynı şekilde empati; karşıdaki bireyin duygularını ve düşünce durumunu anlayabilme çabası olarak gözüktürken sempati, karşıdaki bireyin duygularını paylaşmak ve ona hak vermektir (Wispe,1986; Escalas ve Stern, 2003: 567; Hemmerdinger ve ark. 2007; Eslingera ve ark. 1997:95; Hergt, 2007: 2; Körükçü, 2004: 29; Kristjaansson, 2004: 295; Jahoda, 2005: 152; Wied ve ark., 2005: 867).

Covey’e göre empati bir tür anlaşma, bir tür yargıdır. Bazen de, daha uygun düşecek bir duygu ve karşılık verme biçimidir. Ama insanlar çoğu zaman sempatiyle beslenirler. Bu da onları bağımlı kılar. Empatiyle dinlemenin özü karşıdakiyle aynı fikirde olmak değildir. Karşıdaki kişiyi tam anlamıyla derin bir şekilde duygusal ve bilişsel olarak anlamaktır (Covey, 2001: 256).

Meier’e göre empatik olmak; aynı fikirde olmakla eşdeğer değildir. Aynı fikirde olmak psikolojik danışmanın danışanın davranışlarını onaylamasıdır. Sempati ise psikolojik danışmanın danışanı için üzülmesidir (Meier ve Davis, 2006:43).

Özetle empati ve sempati; birbirleriyle ilişkili fakat ayrı süreçlerdir. Bir insana sempati duymak, onun sevinç ya da üzüntüsünü paylaşmaktır, onunla benzer duygular hissetmektir. Empati, sempatiye göre daha karmaşık bir süreci içermektedir. Empati sürecinde, karşıdaki insanı dinlemek duygu ve düşüncelerini anlamak ve bunu iletme esastır. Sempati duyulan bir kişi benzer eğilim ve amaçlara sahip olmaktan dolayı bir gruba ait olduğunu, empati durumunda ise diğer kişi tarafından anlaşıldığını hisseder. Bu nedenle sempati daha çok sosyal etkileşim ortamlarında, empati ise yüz yüze ve birebir ilişkinin olduğu durumlarda daha yoğun yaşanır (Duru, 2002: 47).

Empati ve Özdeşim: Özdeşim ve empati karıştırılan kavramlardır. Özdeşim bir grup ya da bir insana duygusal bağlanma ile sonuçlanan bir süreçtir. Bir kişi bir grup ya da bireyle özdeşim kurmaya çalıştığı zaman o kimliğe ait değerleri ve davranış biçimlerini benimsemeye çalışırken empatide bir benzeme çabası değil anlama çabası vardır (Duru, 2002: 47).

Basch (1983), özdeşimi bir kişinin birçok yönleri ile bir başka kişiye benzemesi yoluyla gerçekleşen, otomatik, bilinç dışı işleyen zihinsel bir süreç olarak tanımlamaktadır. Olgunlaşma (maturation) ve zihinsel gelişimle de yakından ilişkilidir. Bir kişinin uyumsal ya da savunmacı tepki biçimi, genellikle sevilen, beğenilen ya da korkulan bir kişi ile özdeşimine bağlanır. Özdeşim aracılığı ile bir kişi, özdeşim yaptığı kişiden arzuladığı gereksinimleri konusunda doyurucu şekilde yardım alabilir (Akt., Gülseren, 2001:139).

Davis (1990) özdeşim kurmanın, bireyin kendi biricik kimliğinin farkında olmadığı ve dünyada olmak için bir yol aradığı durumlarda olma olasılığının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Özdeşim kurmanın aşırı durumlarında diğer kişinin veya grubun adetleri ve töreleri bireyin egosunun yerine geçer. Bu durumda tapma, tapınma (cult) davranışı gelişebilir (Akt., Sezer ve Damar, 2005: 79-80).

Basch (1993) özdeşimi bir kişinin birçok yönleri ile başka bir kişiye benzemesi yoluyla gerçekleşen, otomatik ve bilinçdışı bir zihinsel süreç olarak tanımlamıştır. Greenson (1994) empatiyi, geçici ya da kısmi özdeşim yoluyla bir başka kişiyi anlamının bir yolu olarak tanımlamıştır (Akt., Pınar, 2004: 19). Dökmen (2000), empati kurmak için özdeşim kurmanın gerekli olmadığını hatta özdeşimin empatik süreci zedeleyebileceğini belirtmiştir.

Book'a (1998) göre özdeşim sürekli bir süreçken, empati de dinleyici kendini başka birinin yerine koyduktan sonra tekrar kendi kimliğine dönebilmektedir (Akt., Pınar, 2004: 19).

Empati ve Sezgi: Buie'e (1981) göre empati, duygu ve dürtüler açısından yakın bir bağlantı kurma yöntemidir. Sezgi ise aynı şeyi düşünceler alanında yapar. Benlik işlevleri açısından ele alındığında, empati deneyimleyen, sezgi ise gözlemleyen benliğin bir işlevi olarak kabul edilebilir. Greenson'a (1994) göre, sezgi ile empati birbirinin karşıtıdır. Sezgi süreci içerisinde karşıdaki kişinin yaşantısı gözlemlenir ve değerlendirilerek yorumlanır, ancak empati kurmada her türlü değerlendirmeden kaçınmak gerekir. Sezgi bir kimsenin ihtiyaç ve yönelimlerini ortaya çıkarma ve çözüm formüle etme yeteneği ile

ilgilidir. Empati ve sezgi, bilinç dışı anlamı yakalama yeteneğinin temel unsurlarıdır. Empatinin içeriği temel zorunluluktur, yokluğunda bütüncül bakım verilmesi oldukça zordur. Sezgi sahibi olabilmek de bir beceri işi olsa da empatik süreçle birleşmediğinde yanıltıcı olabilmektedir. Kohut'a (1995) göre, empati ile sezgi hemen hemen birbirinin karşısı iki kavramdır. Sezgi ile elde edilen verilerin çok güvenilir olmadığı ve kişiyi yanıltarak yanlışlar yapabileceğinin belirtmiştir (Akt., Pınar, 2004: 19).

Akkoyun'a (1982) göre, empati ve sezgisel tanı hemen hemen birbirlerinin karşıtıdır. Sezgisel tanı, bir kimsenin gereksinim ve yönelimlerini ortaya çıkarma, çözümüleme ve düzenleme yeteneği ile ilgilidir. Burada bir yaşantıyı gözleme ve gözleneni yorumlama söz konusudur. Doğrudan doğruya bir değerlendirme amaçlanmaktadır. Oysa empatide her türlü değerlendirmeden kaçınılmaktadır (Akt., Gölbaş, 2007: 18).

Sezgisel tanı kişinin ihtiyaç ve yönelimlerini ortaya çıkarma, çözümüleme ve formüle etme yeteneğiyle ilgilidir. Burada kişi, karşısındakinin yaşantısına bilinçli olarak katılmaz, onun yaşantısını gözler ve gözlemlerini yorumlar. Bu yönü ile sezgisel tanıda olaylar hakkında doğrudan doğruya bir değerlendirme yapma söz konusudur. Oysa empatide her türlü değerlendirmeden kaçınılmalıdır (Karakaya, 2001:8-9).

Empatinin Bileşenleri

Empatinin temel olarak kognitif (bilişsel) empati ve emosyonel (duygusal) empati olarak iki ayrı bileşenin olduğu kabul edilmektedir. Bilişsel empati sosyal yetenekleri ve sosyal algılama becerisini içeren entelektüel bir süreçtir. Buna karşılık duygusal empati başka kimselerin duygularına benzer şekilde tepkide bulunmayı ve karşıdaki bireyin sözsüz mesajlarını okuyabilmeyi içeren daha temel yapıdaki empatiyi tanımlamaktadır (Smith, 2006: 6; Blair, 2007: 3; Merwin, 2003: 24; Engeler ve Yargıç, 2007: 120).

Empatinin bilişsel boyutunu düşünce, algı ve kavrama yetenekleri oluşturmaktadır. Ancak bu boyutun empati için gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığı görüşü empatinin duygusal boyutunun da varlığını zorunlu kılmıştır. Empatinin her iki boyutunun da yüksek düzeyde olması durumunda bireyin farkında oluş düzeyi artar ve istenilen düzeyde ilişki kurulur. Empatinin iki boyutunun da etkin olarak kullanılması karşıdaki bireyin duygu ve düşüncelerinin anlaşılmasını olumlu etkileyecektir (Öz, 1998: 32).

Davis (1994), empatiyi kavramsal ve duygusal bileşenlerini rahatlıkla başkasının bireysel tecrübelerine yanıtlar verebilen bir yapının ayarları olarak tanımlanmıştır. Empatinin böyle genel bir tanımla açıklanması Davis' in kendisinin “empatik bölüm” adını verdiği bir modeli ortaya koymuştur. Bu modelde, çok parçalı empatinin birbirinden farklı olan bileşenlerle birbirine bağlandığı gösterilmiştir (Akt., Hançer ve Tanrısevdi, 2003: 215).

Bilişsel perspektif almak; karşıdaki kişinin düşüncelerini anlamayı sağlar. Bilişsel perspektif alma becerisi; karşıdaki kişinin düşüncelerini kendi yaşam becerileri içinde algılama ve hissetme olanağı sağlar. Duygusal perspektif; bilişsel perspektiften farklı olarak karşıdaki kişinin duyguları üzerine odaklaşmak ve karşıdaki bireyin duygularını anlamaya ve bu duygulara uygun tepkiler vermeyi sağlar. Duygusal perspektif almanın yardım etme davranışı üzerinde önemli etkisi olduğunu araştırmalar göstermektedir (Hinnant ve O'Brien, 2007: 305).

Duan, Hill ve Gladstein (1977), bireyin karşısındakinin düşüncelerini anlamak için belli bir zihinsel kapasitede olması gerektiğini belirtmiştir. Rogers (1975) bireyin empatik becerilerini etkin olarak kullanabilmesi için bilişsel ve duygusal empatinin birlikte kullanılması gerektiğini belirtmiştir (Akt., Tursty ve ark., 2005: 66).

Mehriban (1996) duygusal empati kavramını tanımlarken bir insanın başka bir insanın yaşam deneyimlerine ilişkin neler hissettiğinin farkındalığı olarak tanımlar. Empatiyi bir teknik olarak değil, bireyin karşısındaki kişinin duygularına ilişkin duyarlılığı olarak tanımlar. Genel olarak duygusal empati, bireyin ilişki kalitesini belirleyen bir özellik olarak tanımlamaktadır (Akt., Yesko, 2004).

Duygusal empati düzeyi yüksek kişiler, başkalarının ifadelerine daha fazla fizyolojik (kalp vuruş sayısının artması gibi) tepkide bulunurlar, yüz ifadeleri gözlemlenen olaylara göre daha çok değişiklik gösterir (Engeler ve Yargıç, 2007: 120). Ayrıca; bireylerin uyum ve problemlerle başa çıkma düzeylerinde, problemlerle başa çıkmada empatinin perspektif alma gibi bilişsel bileşenlerinin, uyuma yönelik süreçlerde ise bilişsel bileşenlerin yanı sıra duygusal bileşenlerin birlikte yer aldıkları görülmektedir. Dolayısıyla empatinin duygusal ve bilişse bileşenlerinin yüksek olduğu bireylerin toplumsal uyum ve problemlerle baş etme becerileri yüksektir (Duru, 2002:32).

Empati İle İlgili Değişkenler

Empati günlük hayatımızın birçok boyutunu etkilemektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda çok sayıda değişken ile empatik beceri ve empatik eğilim arasında ilişki bulunmuştur.

Yapılan çeşitli araştırmalarda kadınların empatik eğilim düzeyleri erkeklerin empatik eğilim düzeylerinden yüksektir (Davis, 1980:16; Eşel, 2005: 139; Bilgin, 2001: 46; Engeler, 2007: 124; Wied, 2007: 53; Hojat ve ark., 2002: 148; Smith, 2006: 6; Yesko, 2004: 18; Cowan ve Khatchadourian, 2003: 303; Trusty ve ark., 2005: 83; Warden ve Mackinnon, 2003:380; Hinnant ve O'Brien, 2007: 305).

Yardım etme davranışı ile empati arasında olumlu ilişki vardır. Özellikle kendi duygularının farkında olan ve bunları ilişkilerine katan çocukların yere düşen ve yaralanan arkadaşına yardım etme eğilimleri empatik düzeyleri düşük olan çocuklardan daha yüksektir (Swick, 2005: 53-54; Altuğ, 2004: 90).

Empati ile ben-merkezcilik (ego-santrizim) arasında olumsuz ilişki bulunmuştur. Empati kurmanın birinci basamağı ben- merkezcilikten ayrılmak ve karşıdakinin rolüne girebilmektir. Benmerkezci bir kişinin karşıdaki kişinin rolüne girerek, kişinin içinde bulunduğu duygu ve düşünceyi anlaması mümkün değildir. Çocuğun, empati etkinlikleri aracılığıyla başkasının acısını, sıkıntısını ya da mutluluğunu fark edebildiğini, ilişkileri daha iyi yorumlayarak sözel ya da bedensel yardım ile karşılık verebildiğini araştırmalar ortaya koymaktadır (Dökmen, 2000:14; Greer ve ark., 2000: 101; Eslingera, 1997: 95; Kabapınar, 2005: 121-122).

Empatik eğilimi yüksek olan çocukların, kendi davranışlarının sonuçlarını değerlendirme ve bunlara ilişkin duygularının farkında olma becerileri yüksektir. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan çocukların karşısındaki kişilerin yaşayacakları acıları anlama becerisinin yüksek olması nedeniyle daha merhametli ve şefkatli davrandıkları, şiddet içeren davranışlardan kaçındıkları görülmüştür (Gordon, 2003: 239; Lovett ve Sheffield, 2007:1; Gini ve ark., 2007: 473; Smith, 2006: 13; Lyubomirsky ve ark., 2005:833; Shirley ve Nes, 2005: 273; Strayer,1980; Barnett ve ark., 1982: 920; Albeniz ve Paul, 2004: 337; Kristjaansson, 2004: 295; Jolliffe ve Farrington, 2006:544; Kemp ve ark., 2007: 14).

Çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynlerin empatik eğilim düzeyleri çocuklarına şiddet uygulamayan ebeveynlerin empatik eğilim düzeylerinden düşüktür (Albeniz ve Paul, 2004: 290; Strayer ve Roberts, 2004: 230; Wiehe, 2003: 542).

Empatinin mesleki başarıda önemli olduğu görülmüştür (Hançer ve Tanrısevdi, 2003: 212). Bayam (1995), üç farklı meslek grubunun empatik düzeylerini belirlemek için yapmış olduğu araştırmada tiyatro sanatçılarınin empatik düzeylerinin psikiyatri dışında hekimlerin ve mühendislerin empatik düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Doktorlar ve hemşireler üzerine yapılan araştırmalarda empatik iletişim eğitimi alan doktor ve hemşirelerin hastalarıyla daha fazla vakit geçirdikleri ve empatik düzeylerinin yükseldiği görülmüştür (Hojat ve ark., 2002: 148; Jenkins ve Fallowfield, 2002)

Empati ile sosyal zeka arasında olumlu ilişki vardır (Jhonson ve ark., 1983:1299) . Bireyin karşılaştığı problemlerin çözümünde ve sosyal uyumunda empatik becerinin önemli bir yeri vardır (Wied, 2007: 49; Hemmerdinger ve ark., 2007; Hastings ve ark., 2000: 532).

Hayatından memnun olan çocukların empatik düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Lyubomirsky ve ark., 2005: 833). Suç işleyen çocukların empatik düzeyleri suç işlemeyen çocukların empatik düzeylerinden düşüktür (Carr ve Lutjemeier, 2005: 603).

Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireylerin çevresindeki insanlarla iletişimlerinin güçlü ve yapıcı olduğundan gruplarda lider konumunda oldukları görülmektedir (Nesdale ve ark., 2005: 625; Erkmén, 2007).

Empatinin evlilik uyumu üzerinde olumlu etkisi vardır (Kışlak ve Çabukça, 2002). Empati eğitim seviyesi arttıkça yükselmektedir (Mete ve Gerçek, 2005: 15; Öz, 1998: 35).

Araştırmalar otistiklerin, anti sosyal kişilik bozukluğu olanların ve sizoid kişilik bozukluğu olan kişilerin empatik düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir (Akt., Smith, 2006: 4; Blair, 2007:3).

Empati düzeyi yüksek olan bireyler ilişkilerinde daha affedici davranırlar (Tausaint ve Webb, 2005: 681). Akademik beceri ve empati arasında olumlu ilişki vardır (Öz, 1998: 35). Empati ile narsizm arasında olumsuz ilişki bulunmuştur (Wiehe, 2003: 542).

Empatinin Gelişimi

Empatinin gelişimi çocuk yaştan itibaren başlayan bir süreçtir. Çocuk etrafındaki ilişkileri gözlemleyerek başkalarının neler hissettiklerini anlamaya çalışır. Çocuk yaşadığı durumlarla başkalarının yaşantılarını karşılaştırır ve değerlendirir. Çocuğun küçük yaşta aile bireyleri tarafından korunması ve yeterli iletişim kurulması çocuğun empatik becerisinin gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Aile içinde yaşanacak acıların paylaşılması ve konuşulması, çocuğun aile bireylerinin olaylar karşısında göstermiş oldukları duygusal tepkileri gözlemlemesi ve değerlendirmesini sağlayacaktır (Swick, 2005: 56; Gordon, 2003: 237; Page, 2001: 2).

Aile bireylerinin çocuklarına sevgi göstermeleri çocuğun ileri yaşamında iletişim becerilerini etkileyecektir. Barnett (1990), yaptığı araştırmada daha empatik olan üniversite öğrencilerinin, daha az empatik olan üniversite öğrencilerine oranla kendi çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin daha sevgi dolu olduklarını belirttiklerini ifade etmektedirler (Akt., Çiftçi, 1997: 19).

Uzun yıllar küçük çocukların empati kuramadıkları, karşısındaki kişilerin duygularını anlayamadıkları ve fark edemedikleri düşünülmekteydi. Ancak araştırmalar çocukların küçük yaştan itibaren anne babanın kendilerine karşı göstermiş oldukları davranış ve tutumları gözlemledikleri ve değerlendirdikleri görülmüştür. Çocuk, anne babanın tepkilerini anlamlandırmaya çalışarak ileri yaşlarda edineceği empatik becerinin temellerini atar (Poole, 2003).

Araştırmalar küçük çocukların başkalarının yaşamış oldukları acıları anlayabildiklerini ve bu acılara ilişkin tepkiler verdiklerini göstermiştir. Daha önceleri ileri sürülen empatinin kurulabilmesi için belli bilişsel yeterliliğin kazanılmasının aksine küçük çocukların söz konusu bilişsel becerilere sahip olmadan da empati kurabildikleri deneysel araştırmalarla görülmüştür. Empati çocuklarda ilk olarak 0-12 aylarda görülmektedir. Ancak küçük çocuklarda gözlemlenen empatik tepkiler bilinç dışı gerçekleşmektedir. Çocukta ilk bilinçli empatik tepkiler iki yaşlarında prososyal davranışlar olarak görülmektedir (Hamania ve ark., 2000: 4- 6).

Çocukların ilk empatik tepkileri 0-1 yaşları arasında, ağlayan bir çocuğun yanına bırakılan bir çocuğun ağlaması ile görülür. Bir yaştan sonra çocuğun belirgin olarak duyguları anladığına ve empatik beceri gösterdiğine ilişkin net belirtiler görülmezken

çocukların bazı duygusal uyaranlara karşı tepki gösterdikleri görülmektedir (Kristjaansson, 2004: 295).

Empatik anlayış, başka birinin rolünü alabilme becerisi ile doğru orantıda gelişmektedir. Bundan dolayı ailenin çocuğun empatik gelişim sürecini sağlıklı gelişimini sağlayacak ilişkiler kurması çocuğun ileride kuracağı ilişkilerin kalitesinin ve başkalarının duygu ve düşüncelerine ilişkin farkındalığını arttıracaktır (Nesdale ve ark., 2005: 625; Öz, 1998: 34; Oswald, 1996: 612; Hughes ve ark., 1981: 122; Yüksel, 2003: 67).

Hoffman'a (1978) göre empatik becerinin gelişimi dört basamakta incelenebilir.

1. Simmer (1971), Sogi ve Hoffman'nın (1976) yaptığı araştırmalar, birkaç günlük bebeklerin, ağlayan başka bir bebeğin yanına bırakıldığında ağlamaya başladığı görülmüştür. Hoffman'a göre bunun nedeni empati kurmak değil ancak bebeklerin ilk dönemlerinde kendilerini başkalarından ayırt edememelerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Fakat bu tür tepkilerin ileride gelişecek empatik becerilerin sinyallerinin habercisi saymaktadır.
2. Empatik gelişimin ikinci basamağında çocukların kendilerini başkalarından ayırmaya başladıkları dönemdir. Kendilerini başkalarından ayırmalarına rağmen kendini başka birinin yerine koyma becerisini hala kazanamamışlardır. Bu dönemde çocuklar kendi duygularını gözledikleri kişiye yansıtabilecekleri dönemdir.
3. 2-3 yaşına gelen çocuklar bu dönemde başka insanların duygu ve düşüncelerinin kendi hissettikleri ve düşündüklerinden farklı olabileceğinin kavrayacakları dönemdir.
4. 4 yaş civarındaki çoğu çocuk, mutluluğun ve mutsuzluğun işaretlerini algılayabilmektedir. Buna uygun duyguyla da karşılık verebilmektedir. Rol alma becerisi bu aşamada gelişmeye başlamaktadır ve çocuk kendisini bir başkasının yerinde hayal edebilmektedir (Akt., Vatansever, 2002: 40).

Hofmann'ın empatik beceri gelişimi ile ilgili görüşlerinin Moreno'nun rollerin gelişimi ile ilgili görüşleri ile paralel olduğu görülmektedir.

Moreno'ya göre rollerin gelişimi ve öğrenilmesi beş aşamada gerçekleşmektedir:

1. Aşama: Çocuk dış dünya ile kendisini bir olarak yaşar (anne-çocuk birliği) ve insanı anneyi kendisinin bir parçası olarak algılar. Anne bebeğin doğal eşidir.

2. Aşama: Bütün dikkatini, kendisinin bu özel durumundaki yabancı kısmı yani anne üzerinde odaklaştırır.
3. Aşama: Gelişme sürecinde özel bir yer alan ve kendisinin yabancı kısmını oluşturan bu varlık (anne), kendisi de dâhil olmak üzere onun tüm dünyasının en ilginç kısmını oluşturur. Sonuç olarak da onu (anneyi) başlı başına bir varlık olarak alır ve buna rol algılaması ya da rol tanınması denir.
4. Aşama: Dördüncü aşamada çocuk, başka insanın (annenin) rolünü kabul etmekle kalmaz, etkin olarak kendisini o role koyabilir ve onu oynayabilir.
5. Aşama: Çocuk oyun içinde başkasının(annenin) rolünü alabilir ve böylece de ilk kez rolden (anne) hareketle kendisinin dışına çıkar ve oradan kendisini yaşar (Akt., Alkaya, 2004:24).

Prosoyal Davranış ve Empati

Prosoyal davranış yardım etme, paylaşma, destekleme ve diğerlerini koruyup bakım verme gibi, diğerinin yararını ya da yardımı amaçlayan gönüllü bir davranış olarak tanımlanır. Prosoyal davranış pek çok faktör tarafından motive edilmiş olmasına rağmen, empatik tepkilere prosoyal davranışın en önemli harekete geçiricilerinden biri olarak bakılır (Eisenberg, 1997: 6; Duru, 2002: 57; Barr ve D' Alessandoro, 2007: 232; Bagozzi ve Moore, 1994: 59; Thompson ve Gullone, 2003).

Prosoyal davranışın temeli sosyal sorumluluktur. Empati ile sosyal sorumluluk arasında olumlu ilişki vardır. Yardım eden kişilerin empatik düzeyleri ve sosyal duyarlılıkları yüksektir. Empatinin yardım etme davranışıyla olumlu ilişkisi olduğu bilinmektedir. Empatik düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal sorumluluk bilincinin yüksek olduğu yardıma ihtiyacı olan kişilere daha fazla yardım etme eğiliminde oldukları bilinmektedir (Bierhoff ve Rohmann, 2004: 355; Cialdini ve ark., 1997: 491; Greer ve ark., 2000: 101; Nesdale ve ark., 2005: 625; Gini ve ark., 2007: 473).

Dökmen'e göre yardım davranışının temelinde bencil ve diğergam güdünün birlikte yer aldığını, sıkıntı içerisinde bulunan biriyle karşılaşıldığında, hem o kişiyi o kişiyi gözlerken duyulan sıkıntıyı gidermek, hem de karşıdaki kişiyi rahatlatmak amacıyla yardım ediliyor olabileceğini belirtmiştir (Dökmen, 2000: 145) .

Eisenberg'e (1987) göre işbirliği gibi yardım davranışlarında, empatik eğilimlerden ziyade sosyalleşme süreçlerinin daha yüksek oranda ilişkili olabileceği görülmektedir. Bu nedenle belki de, empatinin yardım davranışları üzerine doğrudan etkisinden ziyade, yardımın çeşidi ve durumsal faktörlere bağlı olarak farklılaşan bir etkisinden söz etmenin daha uygun olacağı açıktır. Örneğin, paylaşma ve işbirliği gibi prososyal davranışlarımızdan ziyade, duygusal ve sosyal destek anlamında verilen yardımda empatik eğilimlerin daha yüksek oranda etkisi olması beklenebilir (Akt., Duru, 2002:2).

Empatinin Kişilerarası İlişkilerdeki Yeri ve Önemi

İnsanlar, karşısındaki kişiler tarafından anlaşılmayı ve hoşlanılmayı isterler. Bunu gerçekleştirmek için duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçlarını anlatmak amacıyla sözcüklerden yararlanırlar. Sözcüklerle anlatılmak istenen bilginin dışında herkesin sözcüklere yansıttığı duygusal bir içerik vardır. İnsanlar, sözcüklerle birlikte ses tonu, jest, mimik ve davranışlar eşliğinde söylediklerinin gerçek anlamını yansıtırılar. Bu konudaki başarı diğer insanları doğru anlama ve etkili iletişim için son derece önemlidir.

Empatik beceri, bireyin duyarlı olmasını, başkalarının bizim için yerini ve önemini algılamamızı sağlar. Empati, iletişim becerilerini artırır ve ilişkilerin daha duyarlı ve anlamlı olmasını sağlar. Empatik beceri düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal hayatlarında birçok arkadaş edindikleri ve ilişkilerinin başarılı olduğu bilinmektedir. Zaten sağlıklı iletişim kurabilme, bireyin duygularını karşısındakine anlatabilmesi ve karşısındakilerin de duygularını anlayıp yorumlamayabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Bauknecht and Schmitz, 2001: 3; Öksüz, 2004: 149; Öz, 1998: 32).

Akkoyun'a (1982) göre empatik olan bir kimse; çevresindeki insanlarla olan ilişkilerinde onların tepkilerine karşı duyarlıdır. Bu ilişkilerdeki olumlu ve olumsuz bütünleşmeleri algılayabilir, bir çatışma durumunda derindeki saldırganlığı görebilir. Aile içerisinde eş ve çocuklar arasındaki ilişkilerin niteliğini ince ayrıntılar ile tanımlayabilir. En azından bir an olsun, empatik anlayışı gören kimse kendinin insan ırkının bir parçası olduğunu hissetmektedir. Empatik anlayışı gören bir kimse için bunun anlamı birisinin ona değer vermesi, onu olduğu gibi kabul etmesidir (Akt., Günaydın, 1999: 5).

Kalliopuska'ya (1992) göre empatik anlayış, günlük yaşamın hemen her kesiminde insanları birbirine yaklaştırma, iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar,

kendileriyle empati kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Diğer insanlar tarafından anlaşılmak ve önem verilmek ise bireyi rahatlatmakta ve kendisini iyi hissetmesine neden olmaktadır. Bu da kişiler arasında iyi bir ilişki biçiminin oluşmasında, hatta empati kurulan kişinin zamanla empati kuran kişiden farkında olarak ya da olmayarak karşısındakinin duygu, düşünce ve davranışlarını anlama becerisini kazanabilmesine yol açabilir. Bir başka ifadeyle, kişilerarası ilişkilerde empatik beceriyi kullanan bir birey zamanla karşısındaki kişiye model olabilir. Dolayısıyla empatik beceri kişilerarasında sağlıklı iletişimin kurulmasında önemli bir role sahiptir (Akt., Yüksel, 2003: 2).

Empatik anlayış iletişim çatışmalarını engelleyerek daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Empatik anlayış bireylerin kendilerini iyi tanımaları ben durumlarını yerine ve zamanına uygun bir şekilde kullanıp kullanmadıklarının farkına varmalarını sağlar (Shamasundar, 1999: 238; Alisinaoğlu ve Köksal, 2000: 15).

İnsanların en çok istedikleri şeylerden biri de başkasının duygu ve düşüncelerini anlamaktır. Kişiyi anlamak iletişimi kolaylaştıracaktır. Empatik beceri kişinin bizim başkalarıyla kuracağınız iletişimin kalitesini ve ilişkileri sürdürme becerisini arttıracaktır (Preece ve Ghozati, 2001; Meriam, 1996: 6).

Empati, sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değil aynı zamanda empati kuran kişi için de önemlidir. Empatik becerileri ve eğilimleri yüksek olan, bu yüzden de diğer insanlara yardım eden kişilerin çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artar (Ünal, 1997:11).

Terapi ve danışma ortamlarının yanı sıra günlük yaşamın her alanında empatik anlayış insanları birbirine yaklaştırma, iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar, kendileriyle empati kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Başkaları tarafından anlaşılmak kişiyi rahatlatır ve kişinin kendini iyi hissetmesini sağlar (Dökmen, 2000:146).

Empati düzeyinin düşük olduğu ya da olmadığı durumlarda, olumsuzluklar ya da çatışmalar karşısında anne-babanın çocuğa karşı, daha tahammülsüz ve tepkisel davranışlar gösterme olasılığı artar. Empatik düzeyin düşük olduğu aileler çocukları üzerine aşırı baskı kurması ilişkilerin daha fazla zedelenmesine neden olacaktır. Empati anlayışının olmadığı ortamlarda yetişen çocukların yaklaşık % 40'ında saldırgan davranışların

görüldüğü ve bu çocukların ergenlik dönemde antisosyal davranışlar geliştirdiği belirtilmektedir (Özcan ve ark., 2003: 112).

Çatışmalı iletişim kurmaya çalışan taraflar hem yeterli bilgiyi edinemezler hem de yalnız kalırlar. Çatışmasız iletişimde taraflar, birbirlerine yeterli bilgiyi aktarabilirler, ancak yine de yalnızdırlar. Empatik iletişimde ise hem yeterli bilgi aktarımı olur hem de taraflar yalnız kalmazlar (Dökmen, 2000: 155).

Empatik beceri, kişilerarası iletişimi geliştirmenin yanında ilişkiye anlam katan bir özelliktir. Bu beceri çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personel ile çocuk ve gençler arasındaki ilişkilerde daha çok önem kazanmaktadır. Kurum çalışanlarının empatik davranışları çocuk ve gençlere bir model olarak bu beceriyi öğrenmelerini sağlamanın yanı sıra çocuk ve gençler tarafından anlaşılmasından dolayı aralarındaki ilişkiye anlam ve katkı sağlayabilecektir.

Empati İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Barnett (1980) , anne- babanın empatik düzeyleri ile kız çocuklarının empatik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasına, 28 kız çocuğu ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırma sonunda kız çocukların empatik düzeylerinin annelerinin empatik düzeyi ile doğru orantılı olduğu ancak kız çocukların empatik düzeyi ile babalarının empatik düzeyleri arasında ters orantı olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Trommsdorf (1991), yaptığı çalışmada 33 Alman anne ve kızı ile ilgili araştırmasında anne ve kız çocuklarının empatik düzeyleri arasında paralellik olduğu görülmüştür (Akt., Strayer ve Roberts, 2004: 230).

Bryant (1982), çocuklar ve yetişkinler için empati ölçeği geliştirdiği çalışmasında birinci sınıf, dördüncü sınıf ve yedinci sınıf öğrencilerinden oluşan bir örneklem grubu ile çalışmıştır. Çalışması sonucunda geliştirdiği empati ölçeği ile yaş ilerledikçe kızların aynı cinsten arkadaşlarına karşı empatik tepkilerinde artış olduğunu, erkeklerin empatik tepkilerinde ise düşme olduğunu ortaya koymuştur. Erkek çocuklarının yaş ilerledikçe homoseksüel olarak algılanmaktan korkmaları nedeniyle aynı cinsten arkadaşlarına yakın davranmadıklarını ve empatik tepkiler vermediklerini belirtmiştir (Akt., Ercoşkun, 2005:28).

McConnel ve arkadaşları (1985), yaptıkları araştırmada, grup yaratıcılık eğitiminin öğretmenin empatisi ve öğrenciyle etkileşimi konusunda etkisini incelemişlerdir. 26 ortaokul öğretmeni deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır. Gruplara, McConnel Yenilenmiş Öğretmen Davranışı Tasvir Sorgulaması (TBDQ) ve California Psikolojik Keşif Empati Ölçeği (CPI) uygulanmıştır. Deneklere 40 saatlik yaratıcılık eğitimi verilmiştir. Bu eğitim deneyselliği, fikir geliştirmeyi, pozitif etkileşimi ve empatik cevapları vurguluyordu. Sonuç olarak, deney grubu ile kontrol grubu karşılaştırıldığında; empatik anlayış bakımından deney grubu lehine anlamlı fark gözlenmiştir. Ayrıca eğitime katılan öğretmenlerde, öğrencilerin fikirlerine daha açık olduklarını, öğrencilerini desteklediklerini, deneyselliğe önem verdiklerini ve öğrencilerin katılımlarını sağlamada kontrol grubuna göre önemli derecede gelişme gösterdikleri gözlenmiştir (Akt., Dilekman,1999: 51).

Lipsitt (1993), annenin empatik becerisi ve iletişim biçimi ile çocuğun empatik becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmaya, 76 anne ve bu annelerin sekiz- dokuz yaş grubundaki çocuklarını dâhil etmiştir. Çalışma sonucunda, annenin empatik becerisinin çocuğun empatik becerisinin tahmininde etkin olmadığını, annenin iletişim biçiminin çocuğun empatik becerisinin tahmininde rol oynadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, çalışmada annenin çocuğu destekleyici tarzdaki iletişim biçimi, kızların empatik becerisini olumlu yönde artırırken, emredici tarzdaki iletişim biçiminin erkek çocukların empatik becerisini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır (Akt., Rehber, 2007: 18).

Oswald (1996), bilişsel ve duygusal perspektif almanın yardım davranışı ile ilişkisi üzerine yapmış olduğu araştırmaya yetişkin 65 erkek ve 55 kadın katılmıştır. Yapılan araştırma sonrasında özellikle duygusal perpektif alma becerisi yüksek olan bireylerin yardım etme eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Cialdini ve arkadaşları (1997), empatinin yardım davranışı ve fedakârlık ile ilişkisi üzerine yaptıkları araştırmaya Arizona State Üniversitesi psikoloji bölümünden 44 erkek 46 kız öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin katıldıkları programda karşılına yardıma ihtiyaç duyan farklı kişiler ile ilgi senaryolar hazırlanmıştır. Öğrencilerin kendilerine yabancı, tanıdık, yakın arkadaş ya da aile üyelerinin karşılaştıkları zor durumlarda ne tür tepkiler verecekleri incelenmiştir. Öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri kişilerin karşılaşacakları zor durumlarda yardım etme eğilimleri ve empatik tutumları beklenildiği gibi yüksek çıkmıştır. Ayrıca araştırmada empatik düzeyleri yüksek olan öğrencilerin

yardım etme eğilimlerinin yüksek olduğu orya çıkmıştır. Empatik düzeyi yüksek olan öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

Granello (1999), yüz üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada, empatik becerisi yüksek olan çocukların kendilerini daha iyi hissettiklerini ve yaşamlarından daha fazla memnun oldukları, etkili sosyal ilişkiler kurabildikleri görülmüştür.

Lee ve arkadaşları (2000), 140 çocuk bakıcısı üzerine yaptıkları araştırmada bilişsel empatik düzeyi yüksek olan bakıcıların işlerine daha fazla değer verdikleri, daha az stres ve depresyon yaşadıkları belirlenmiştir. Duygusal empatik düzey ile yaşam memnuniyeti ve doyumunu arasında negatif ilişki görülmüştür.

Hojat ve arkadaşları (2002), tıp doktorlarının empatik düzeylerini inceleyen araştırmasına 704 doktor katılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; kadın doktorların empatik düzeyleri erkek doktorların empatik düzeylerinden yüksek çıkmıştır. Kadın doktorların empatik düzeylerinin yüksek olması nedeniyle hastalarıyla iletişimlerinin daha iyi olduğu, hastalarıyla daha fazla vakit harcadıkları görülmüştür.

Jenkins ve Fallowfield (2002), onkoloji servisinde çalışan doktorların hastaları ile olan iletişimlerinde empatik becerilerinin kullanımı ile ilgili araştırmalarına 93 (48 deney grubu ve 45 kontrol grubu) kişi katılmıştır. Deney grubunda bulunan doktorlara 3 günlük iletişim becerileri ile ilgili eğitim verilmiştir. Kontrol grubuna herhangi bir program uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunda bulunan doktorların hastalarıyla iletişimlerinde daha empatik davrandıkları ve hastalarıyla daha fazla vakit harcadıkları gözlemlenmiştir.

Warden ve Mackinnon (2003), prososyal davranışlar gösteren çocukların şiddet ve suç içeren davranışlara ilişkin tutumları ve baş etme stratejileri ile ilgili yaptıkları araştırmaya 9-11 yaşları arasında 131 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda prososyal davranışlar gösteren çocukların empatik düzeylerinin yüksek olduğu, şiddet ve suç işleme oranlarının diğer öğrencilerden az olduğu ve karşılaştıkları güçlüklerle baş etme stratejilerini etkili kullandıkları görülmüştür. Prososyal çocukların kendi gruplarında bulunan arkadaşlarına daha fazla yardım ettikleri ve şefkat gösterdikleri için bulundukları gruplarda liderlik özellikleri gösterdikleri ve arkadaşlık ilişkilerinin devam ettirmede daha yetenekli oldukları görülmüştür

Albeniz ve Paul (2004), çocuklarına fiziksel şiddet uygulama riski yüksek ve düşük olan aileler ve çocuklarının empatik düzeylerini inceleyen araştırmalarına, çocuklarına

şiddet uygulama riski yüksek olan 19 ebeveyn ve çocuklarına şiddet uygulama riski düşük olan 26 ebeveyn katılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda çocuklarına şiddet uygulama riski yüksek ebeveynlerin empatik düzeyleri şiddet uygulama riski düşük olan ebeveynlerin empatik düzeyinden düşük çıkmıştır. Ayrıca çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynlerin kendi eşlerine, anne ve babalarına yönelik davranışlarında da benzerlik görülmüştür.

Toussaint ve Webb (2005), empatinin yardım etme davranışı ile ilgisini inceleyen araştırmalarına 45 erkek ve 82 kadın katılmıştır. Araştırma sonunda beklenildiği gibi empatinin yardım etme davranışı ile anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Araştırma sonucuna göre kadınların empatik düzeyleri erkeklerin empatik düzeylerinden yüksek iken yardım etme davranışında aynı paralellik görülmemiştir.

Lonie ve arkadaşları (2005), eczacılıkta okuyan 92 üniversite öğrencisi ile iletişim becerilerini geliştirebilecekleri bir program hazırlamışlardır. Program sonunda öğrencilerin iletişim sürecinde sözsüz mesajlara dikkat etme, karşıdaki kişinin duygularını anlamaya çalışma, kendine ve başkalarına saygı duyma, iletişimde açık, rahat ve içten olma gibi becerilerinin geliştiği görülmüştür.

Carr ve Lutjemeier (2005), suç işleyen ergenlerin, çeşitli resimlerde yer alan yetişkinlerin, çocukların ve çizgi film karakterlerinin yüz ifadelerini değerlendirmeleri ve yüz ifadelerinin altında yatan duygu ve düşünceleri ifade etmeleri ile ilgili bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 11-17 yaşları arasında 29 erkek ergen katılmıştır. Araştırma sonunda suç işleyen ergenlerin kendilerine gösterilen yetişkin yüz ifadelerinde duyguları anlama konusunda zorlandıkları görülmüştür. Araştırmada suç işleyen ergenlerin empatik düzeylerinin düşük olduğu ve karşıdaki kişilerin yüz ifadelerinin ifade ettiği duygu ve düşünceleri belirleme konusunda sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ergenlerin empatik düzeylerinin yaşa bağlı olarak herhangi bir değişiklik göstermediği ortaya çıkmıştır.

Jolliffe ve Farrington (2006), bilişsel ve duygusal empatinin kabadayılık davranışı ile ilişkisini inceleyen araştırmalarına, 376 erkek ve 344 kadın katılmıştır. Araştırmanın sonunda duygusal empatik düzeyleri düşük olan kadınların kabadayı davranışları ile belirgin ilişkisi olduğu ancak erkekler için aynı ilişkinin olmadığı görülmüştür. Empatik düzeyleri düşük olan erkek ve kadınların şiddet içeren kaba davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Bilişsel empatik düzeyi düşük olan kadın ve erkek katılımcıların şiddet içeren davranışlarıyla anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Barr (2007), ergenlerin okul içinde empatik davranışları ve yardım etme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapmış olduğu araştırmaya 63 erkek ve 95 kız öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmada öğrencilerin okul içindeki davranışları 10 hafta boyunca incelenmiş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; kız öğrencilerin yardım etme eğilimlerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür.

Gini ve arkadaşları (2007), empati ile ergenlerin şiddet içeren davranışları arasındaki ilişkisini inceleyen araştırmasına 142 kız ve 176 erkek ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda; şiddet kullanan ergenlerin empatik düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmada empati ve yardım etme davranışı arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur.

Kemp ve arkadaşları (2007), ergenlerin empatik düzeyleri ile aile desteği ve antisosyal davranış arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarına 11-14 yaşları arasında 823 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonunda yeterli aile desteği almayan ergenlerin empatik düzeylerinin düşük olduğu ve daha fazla saldırgan davranışlar sergiledikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; empatik eğilimin kişilerarasında sağlıklı iletişimin kurulmasında önemli bir etmen olduğu görülmektedir. Ayrıca; araştırmalar empatik eğilim düzeyleri yüksek olan bireylerin kişisel ve sosyal uyumlarının yüksek olduğu, özellikle çocuklarda empatik eğilimin yüksek olmasının saldırganlığı ve antisosyal davranışları azalttığı işbirliği ve yardım etme davranışları göstermeye daha eğilimli oldukları görülmektedir.

Empati İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Aydın (1996), empatinin günlük yaşamdaki öneminden hareketle farklı meslek gruplarındaki kişilerin empati düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzlarını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini kişilerarası ilişkilerin yoğun yaşandığı öğretmenlik, polislik, doktorluk gibi meslekler ve insanlarla yüz yüze ilişkilerin daha az olduğu mühendislik ve teknisyenlik mesleklerinde çalışanlar olarak iki gruba ayrılmıştır. Ayrıca rol alma becerilerini yüksek olacağı öngörülerek opera sanatçıları da örnekleme dâhil edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, kimi kaynaklarda yardım meslekleri olarak da adlandırılan doktorluk, öğretmenlik, polislik gibi mesleklerde çalışan kişilerin empati

düzeyleri mühendis ve teknisyenlerden oluşan ikinci gruba göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Örneklemde yer alan 6 ayrı meslek grubu içinde Empatik Beceri Ölçeği'nden ortalama olarak en yüksek puanı alan gruba doktorlar; en düşük puanı alan gruba ise opera sanatçılarından oluştuğu görülmüştür. Bunun yanı sıra literatürdeki pek çok araştırmaya paralel olarak kadınların empati düzeyleri erkeklerinkinden daha yüksek bulunmuştur. Empati ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken mesleki kıdem ile empati düzeyi arasında mesleğe yeni başlayan kişilerin lehine anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Bununla birlikte kişilerarası ilişki tarzları ile empatik beceri arasında beklenildiği gibi olumlu yönde ilişki bulunmamıştır.

Özdağ (1999), psikodrama gruplarının hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı atılgan davranış, empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Deneysel olarak gerçekleştirilen çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu 2. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırma örneğine 18'i deney grubunda, 18'i kontrol grubunda olmak üzere 36 öğrenci alınmıştır. Grupların oluşturulmasından sonra deney grubuyla iki haftada bir iki saat olmak üzere tüm öğretim yılını kapsayan toplam on dört psikodrama oturumu yapılmıştır. Psikodrama gruplarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla I. dönemin ve II. dönemin sonunda ölçekler deney ve kontrol grubuna tekrar doldurtularak iki grubun karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırma süresince deney grubunun empatik beceri düzeylerinin yükselme gösterdiği saptanmış, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında da aradaki farkın anlamlı olduğu ortaya konmuştur.

Eroğlu (1995), empatik eğilim düzeyi farklı annelerin ortaöğretime devam eden çocukların uyum ve başarı düzeyleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmaya Ankara ilinde bulunan 5 okulun orta son sınıfına devam eden 401 öğrenci ile bu çocukların 401 annesi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988) ile Hacettepe Kişilik Envanteri (Özgüven, 1976) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde anneler, empatik eğilim düzeylerine göre "yüksek" ve "düşük" olmak üzere iki gruba ayrılmış, bu gruplara ilişkin annelerin çocukları genel uyum, sosyal uyum, kişisel uyum, başarı ve cinsiyetlerine göre karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda empatik eğilim düzeyi yüksek anne grubunun çocuklarının "genel uyum" düzeyleri önemli düzeyde empatik eğilim düzeyi düşük anne grubunun çocuklarından daha yüksek bulunmuştur. Annenin empatik eğilim düzeyinin yüksek olması çocuklarının kişisel uyum düzeyini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Empatik eğilim düzeyi yüksek anne grubunun

çocuklarının "sosyal uyum" düzeyleri, düşük anne grubunun çocuklarının sosyal uyum düzeyinden yüksek çıkmıştır. Empatik eğilim düzeyi yüksek anne grubunun çocukları, sosyal uyumun alt ölçekleri olan "aile ilişkileri", "sosyal ilişkiler", "sosyal normlar" ölçeklerinden, düşük anne grubunun çocuklarına göre daha yüksek puanlar almışlardır.

Bayam, Şimşek ve Dilbaz (1995), farklı meslek gruplarının empatik beceri düzeylerini inceleyen araştırmalarında; veri toplama aracı olarak Empatik Beceri Ölçeği-B Formunu kullanmıştır. Araştırmaya 25 tiyatro sanatçısı, 25 psikiyatri dışı hekim ve 25 mühendis olmak üzere toplam 75 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda tiyatro sanatçıları ve doktorların, mühendislerle oranla daha yüksek empati kurma becerisi gösterdikleri görülmüştür.

Hemşirelik adaylarıyla yaptığı çalışmada Öz (1998), son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinden 120 öğrenci katılmıştır. Araştırma için Dökmen (1989) tarafından geliştirilen, Empatik Beceri Ölçeği-A Formu ve Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin empatik beceri düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Şahin ve Özbay (1999), yaptıkları araştırmada sınıf içinde başarılı olan öğrencilerin kısmen başarılı olan öğrencilere göre sınıf atmosferinde öğretim elemanlarının tutumlarını daha empatik olarak algıladıkları görülmüştür.

Alisinaoğlu ve Köksal (2000), gençlerin empatik becerileri ile ben durumları arasındaki ilişkinin saptanması ve empatik beceri ve ben durumlarında cinsiyetin farklılığa neden olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapmış oldukları, araştırmaya Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin bölümleri ile Ev Ekonomisi Yüksek Okulunun ikinci ve üçüncü sınıflarına devam eden 147 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Empatik Beceri Ölçeği B Formu" ve "Sıfat Tarama Listesi (STL)" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; cinsiyetin empatik beceri puan ortalamalarında herhangi bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür.

Açıkalın (2000), ilköğretim okulu yöneticilerinin dönüşümcü liderlik özelliklerini ve empati becerilerini kullanma boyutlarını (düzeylerini) tespit ederek, aralarındaki ilişkiyi inceleyen araştırma yapmıştır. Veri toplamak amacıyla İlköğretim Okulu yöneticilerine Çoklu Faktör Liderlik Anketi (Multi-Factor Leadership Questionnaire - MLQ) ve Empatik

Beceri ölçeği (EBÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Ankara iline bağlı; Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle, Gölbaşı Merkez İlçelerinde bulunan 205 İlköğretim Okulu oluşturmuştur. Araştırmada 193 okul müdürü ve 291 müdür yardımcısına anket uygulanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde; ilköğretim okulu müdürlerinin yaş, eğitim düzeyleri ve hizmet yıllarına ilişkin değerlendirmeler ile empati beceri düzeyi arasındaki farklar manidar bulunmamıştır. İlköğretim okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ve empati becerileri arasındaki anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

Durmuşoğlu (2001), empatik eğilimin kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan stres ile ilişkisini incelemiştir. Çalışma 468 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 113 öğretmen, 184 öğrenci ve 171 hemşire katılmıştır. Araştırma katılanların empatik eğilim düzeylerini belirlemek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda farklı grupların (öğretmen, öğrenci, hemşire) sosyal kaygı ve empatik eğilimleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygı düzeyine bağlı olarak cinsiyet faktörüne ilişkin farklılık bulunurken, empatik eğilim düzeyine bağlı olarak cinsiyet faktörüne ilişkin farklılık bulunmamıştır. Empatik eğilim üzerinde sosyal kaygı düzeyi farklarına ilişkin manidar istatistiksel sonuçlar elde edilmiştir

Yıldırım (2001), aile fertlerinin empatik eğilimlerinin boşanma üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın evreni Konya İli, Akşehir ilçe merkezidir. Örneklemeye alınan çiftler tarama yöntemiyle tesadüfi olarak seçilmiştir. Araştırmaya Eylül 1999-Eylül 2000 döneminde toplam 120 kişi katılmış olup, bunların 60'ı boşanmış, 60'ı ise evliliğini sürdüren kişilerdir. Boşanmış kişilerin 30'u bayan, 30'u erkek; aynı şekilde evliliğini sürdürenlerin de 30'u bayan, 30'u erkektir. Araştırma ile ilgili verileri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve Üstün Dökmen' in 'Empatik Eğilim Ölçeği' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde;

1-Evliliğini sürdürenlerin boşananlara göre empatik eğilim puanları yüksek bulunmuştur.

2-Bayanların empatik eğilim puanları erkeklerin empatik eğilim puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

3-Evliliğini sürdüren bayan ve erkeklerin empatik eğilim puanları boşanmış bayan ve erkeklerin empatik eğilim puanlarından önemli düzeyde yüksek bulunmuştur.

4-Eğitim düzeyi, yaş, evlenme usulü, evlenme yaşı ve evli kalma süreleri ile empatik eğilim puan ortalamaları açısından fark bulunmuş, fakat bu fark anlamlı düzeyde anlamlı değildir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin, kendi isteği ile evlenen bireylerin ve uzun süre evli kalmış olan bireylerin empatik eğilim puan ortalamaları diğerlerine oranla yüksek bulunmuştur. Küçük yaşta evlenen bireylerin (15-19 yaş arası) ve yaşı küçük olan kişilerin empatik eğilim puan ortalamaları düşük bulunmuştur.

Yurttaş (2001), Atatürk Üniversitesi Erzurum Sağlık Yüksek Okulu 1. ve 4.sınıf öğrencilerinin empatik beceri ve problem çözme becerilerini belirlemek ve karşılaştırmak amacıyla yapmış olduğu araştırmaya 181 kişi katılmıştır. Veriler; anket formu, empatik beceri ölçeği B formu ve problem çözme ölçeği formu ile toplanmıştır. Öğrencilerin; bölümünün, yaşının, şu anda hemşirelik-ebelik yapıyor olmasının, ailesinde sağlık alanında çalışan birey olmasının, mezun olduğu lisenin, yaşamının çoğunu geçirdiği yerin, Sağlık Yüksekokulu'nu tercih sırasının, mezun olduktan sonra görev almak istediği alanın, mesleğine karşı duyduğu sevgi düzeyinin, öğrenimi boyunca mesleği ile ilgili sevgi düzeyinde oluşan değişikliğin problem çözme becerisi ve empatik becerisi üzerine önemli bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Duru (2002), “Öğretmen adaylarında Empati-Yardım Etme Eğilimi İlişkisi ve Yardım Etme Eğiliminin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında veri toplama aracı olarak, Kişilerarası Tepki verme Ölçeği (Interpersonal Reactivity Index (IRI) Davis (1983) kullanmıştır. Araştırma örneklemini Buca Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan 402 (248 kız ve 154 erkek) 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin 89’u Sosyal Bilimler, 76’sı Fen Bilimleri, 73’ü Resim ve Müzik Öğretmenliği, 85’i Yabancı diller ve 79’u Eğitim Bilimleri bölümü öğrencisidir. Araştırma sonunda kız öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmüş ancak öğrenim görülen alan- empatik eğilim ilişkisinde Sosyal ve Eğitim Bilimleri öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri diğer alanlarda okuyan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinden yüksek çıkmamıştır.

Kışlak ve Çabukça (2002), “Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi” adlı araştırmalarında, araştırmaya 75 evli kadın ve 75 evli erkekten oluşan toplam 150 denek gönüllü olarak katılmıştır. Denekler Ankara ve İzmir'de yaşamakta olup, seçkisiz olarak değişik SED'den, eğitim düzeyinden ve yaşlardan seçilen deneklere

Empatik Eğilim Ölçeği ve Evlilik Uyum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonunda empati ve evlilik uyumu arasındaki bağı olumlu yönde olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Kehale (2002), kendilik algısı, algılanan anne-baba davranışları ve empatik beceri düzeylerini saptamak ve bunlar arasında ilişki olup olmadığı incelemek üzere yapmış olduğu araştırmanın evrenini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Eğitim Programına devam eden birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise bu evrenden rastlantısal olarak seçilen 132 birinci sınıf ve 112 dördüncü sınıf olmak üzere toplam 244 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada kendilik algısı düzeylerini belirlemek üzere "Piers - Harris Öz-Kavram Ölçeği", "WIFAM", algılanan anne ve baba davranışlarını belirlemek üzere "Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri", "AAD" ve empatik beceri düzeyleri belirlemek üzere "Empatik Beceri Ölçeği" "EBÖ" kullanılmıştır. Araştırma sonrasında elde edilen bulgulara bakıldığında empatik beceri düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği, baba eğitimi durumuna göre .01 anlamlılık düzeyinde bir farklılık gösterdiği görülmüştür.

Tutuk, Al ve Doğan (2002), yaptıkları araştırmada hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları iletişim becerisi ve empatik eğilim düzeyinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, toplam 269 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) ve Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ile elde edilmiştir. Çalışma sonunda, öğrencilerin algıladıkları iletişim becerisi ve empatik eğilim puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiş, eğitim yılı arttıkça her iki ölçek puan ortalamalarının arttığı saptanmıştır

Alver (2003), Erzurum İl merkezindeki; Valilik, Büyükşehir Belediyesi, Polis Meslek Yüksek Okulu, Defterdarlık, Numune Hastanesi, Ulaştırma Bölge Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve bağlı iki kurum, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü ve on iki okulda görev yapan bireylerin empatik becerileri ve karar verme stratejileri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkilerini inceleyen araştırmasına 524 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılanların empatik beceri düzeylerini Dökmen (1988) tarafından hazırlanan Empatik Beceri Ölçeği- B formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yaş ilercikçe empatik beceri puanının azaldığını, bekârların empatik beceri düzeylerinin bekar ve boşanmışlara göre daha yüksek olduğunu eğitim, sosyal

hizmetler ve sağlık ile ilgili kurum ve çalışanlarının empatik beceri puanlarının diğerkurum ve çalışanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yıldırım (2003), empati ile beş faktör kişilik modeli arasındaki ilişkiyi incelemiş, empati kavramı çok boyutlu ele alınmış ve fantazi, empatik ilgi, bakış açısı alma, kişisel stres yapılarının toplamı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan alışmaya KT Fatih Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Mühendislik-Mimarlık Fakültesinden rastgele seçilen 464 niversite ğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. 464 öğrencinin 253 (%54.5)' kızı, 211 (%45.5)'i erkektir. Araştırma bulguları; empati ile beş faktör kişilik özellikleri arasında bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, empatinin bir kişilik değişkeni olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur. Bunun yanında cinsiyet faktörünün kişilik özelliklerinde ve empati kurma eğiliminde farklılık oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Kızların Empati kurma eğiliminin erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Halıcıoğlu (2004), annelerin empatik beceri düzeyi ile ocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, ayrıca, annelerin empatik beceri düzeyleri ile ocuk yetiştirme tutumlarının bazı demografik değişkenlerle olan ilişkisi de incelenmiştir. Araştırmanın rneklemine, 2002-2003 eğitim-ğretim yılında Ankara İli ankaya, Keçiören ve Altındağ ilçelerindeki ilköğretim okullarının anasınıfına devam çocuklardan 532' sinin annesi oluşurmaktadır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Dökmen' in (1988) Empatik Beceri leği-B Formu, Schaefer ve Bell' in (1958) ocuk Yetiştirme Tutumu leği (Parental Attitude Research Instrument, PARI) kullanılarak elde edilmiştir. empatik beceri düzeyi ile demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik faktörleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın bulguları, anne Empatik Beceri Düzeylerinin annelerin yaşına, ailedeki ocuk sayısına, anasınıfına devam eden çocuğun doğum sırasına, babaların yaşına, göre farklılaşmadığını göstermiştir.

Araştırmada anne empatik beceri düzeylerinin annelerin bazı demografik özelliklerine göre farklılaştığı görülmüştür. Profesyonel meslekler grubunda çalışan annelerin, niversite ve yüksek okul mezunu annelerin, orta ve st SED' deki annelerin E.B.D.'inin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Mandıracıoğlu ve am (2004), huzurevi çalışanlarının sorunları üzerinde yaptıkları araştırmada; kurum çalışanlarının yaşlılarla olan iletişiminin hizmetin kalitesini arttırdığını belirtilmiştir. Yapılan çalışmada, kurumda çalışan personelin hizmet verecekleri grubu

tanımları ve bu konular hakkında bilgi edinmeleri için yapılacak çalışmaların önemli olduğu belirtilmiştir.

Ercoskun (2005), sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, 2004-2005 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalında okuyan 271 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada empatik becerilerin ölçülmesinde Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu kullanılmıştır. Ayrıca; araştırmaya katılanlar hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Bulgulara göre; sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, öğretim şekli, ana-babalarının öğrenim durumu, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası, ana-babalarının tutumu, sınıf öğretmenliğini kabul derecesi, ailenin yıllık geliri, yaşadıkları yerleşim yeri, kardeş sayısı, ailenin kaçıncı çocuğu olmaları değişkenleri açısından empatik beceri puanları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Mete ve Gerçek (2005), Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerine Probleme Dayalı Öğrenim (PDÖ) yönteminin etkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmaya Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda öğrenim gören toplam 192 öğrenci katılmıştır. Araştırmada; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Tanıtıcı Bilgi Formu, empatik eğilim ve becerilerini değerlendirmek için Dökmen (1994) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim (EE) ve Empatik Beceri (EB) ölçekleri kullanılmıştır. Öğrencilerin sınıfları yükseldikçe empatik eğilim düzeylerinin artmış oldukları görülmüştür.

Kılıç (2005), okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empati becerileri ile yaş, eğitim durumu, mesleki deneyim, çocuk sahibi olma, çalışılan okul türü, iletişim dersi alma, hizmet içi eğitime katılma değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını ve bu değişkenlerden çocuk sahibi olma, mesleki deneyim, eğitim durumu değişkenleri birlikte değerlendirildiğinde farklılaşma olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapmış olduğu araştırmanın örneklemini, rastlantısal olarak seçilen 100'ü devlet okulunda, 100'ü özel okulda çalışan 200 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Öğretmenlerin yaş, eğitim durumu, mesleki deneyim, çocuk sahibi olma, çalışılan okul türü, iletişim dersi alma, hizmet içi eğitim alma gibi bilgileri edinmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Demografik Veri Formu (D.V.F.) kullanılmıştır. İç geçerliliği ve geçerliliği Üstün

Dökmen tarafından hazırlanan; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinden 60 kişiye ve çeşitli kurumlarda çalışan 24 psikologa uygulanan Empati Beceri ölçeği B formu kullanılmıştır. İstatistiksel işlemler sonucunda elde edilen bulgulara göre empatik beceri düzeyinin yaş değişkenine göre farklılaştığı; yaş arttıkça empatik beceri düzeyinin düştüğü ortaya çıkmıştır. Eğitim durumu değişkeninde de eğitim arttıkça empatik beceri düzeyinin de paralel olarak arttığını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar empatik beceri üzerinde deneyim değişkeninin etkisiz olduğunu göstermektedir. Empatik becerinin çocuk sahibi değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar empatik becerinin çalışılan okul türü ile ilgili olmadığını göstermektedir. Empatik beceri üzerinde iletişim dersi alma değişkeninin etkisiz olduğunu göstermektedir. Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin empati becerisinin anlamlı bir şekilde arttığını göstermektedir.

Oğuz (2006), altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babaların empatik becerilerinin incelenmesi üzerine yaptığı araştırmaya Ankara il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, bağımsız anaokullarına devam eden, altı yaş grubunda olan gönüllü olarak araştırmaya katılan 100 çocuk ve bu çocukların annesi-babası dahil olmak üzere 300 kişi dahil edilmiştir. Araştırmada "Kişisel Bilgi Formu", "Bakış Açısı Alma Testi", "Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B Formu)" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; çocuğun cinsiyetinin, kardeş sayısının, doğum sırasının, anaokuluna devam süresinin, anne-baba yaşının, öğrenim düzeyinin çocuğun bakış açısı alma becerisi üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur. Baba kardeş sayısının baba empatik beceri düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu saptanmıştır. Anne öğrenim düzeyi annelerin ve babaların empatik beceri puanları üzerinde .01 ve .05 düzeylerinde anlamlı farklılık yaratmıştır. Ayrıca annelerin empatik beceri düzeyleri ile babaların empatik beceri düzeyleri arasındaki önemli bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaların daha çok öğretmenler ve hemşireler gibi yardım mesleklerini yürüten yetişkinler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Empatinin yardım mesleklerini yürütmekle sorumlu bireylerde bulunması gereken temel bir iletişim becerisidir. Araştırmalar kişiler arası ilişkilerin yoğun olduğu meslek gruplarında çalıştıkları kurumda verimliliklerini arttırdığı, ilişkilerinde daha yapıcı ve çatışmalardan daha uzak olacakları görülmektedir.

Sosyal Hizmet Kurumlarında Çalışan Personelin Çocuk ve Gençler Üzerindeki Etkileri

Kurumda kalan çocuk ve gençler sağlıklı gelişimlerinde, kurumda çalışan personelin ilgisi ve koruması önemli yer alır. Sağlıklı ve yeterli ilişkilerin eksikliklerini yaşayan kurum çocukları ileriki hayatlarında büyük sorunlar yaşayabilmektedirler. Korunmaya muhtaç çocuklarla farklı bakıcıların ilgilenmesi, personelin yetersiz ve eğitimsiz olması, teke tek ilişkinin yetersiz olması, korunmaya muhtaç çocukların tüm gelişim alanlarında geriliklerin ve duraksamaların olmasına neden olabilmektedir. Bu yüzden sağlıklı bireylerin gelişimi için çocuk ve gençlerin kritik dönemlerinde fiziksel ve duygusal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları gerekmektedir (Williamson, 2003:21).

Kurum personelinin; kurumda büyüyen çocuk ve gençlerin davranış biçimlerini bilmeleri, bu davranışları tetikleyici altta yatan sebeplerin farkında olmaları, davranış sorunları olan çocukların belirlenerek onlara uygun programların hazırlanmasını bilmeleri sorunların azaltılmasını sağlayacaktır (Hardman, 2004: 41).

Çocuğun yaşamının ilk yıllarında çevresiyle olan ilişkisi onun sosyal ve duygusal tepkilerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle çocukluk yılları diye tanımlanan yıllar, çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde özellikle bebeklik yıllarında, çocuğun ihmal edilmesi, yadsınması onun başkaları ile olan ilişkilerini ve gelecek yaşantısını olumsuz etkilemektedir. Bunun için çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin kurumda kalan çocuk ve gençlerle sosyal ve duygusal yönden doyum sağlayacağı ilişkiler kurulması onların sağlıklı bir duygusal, sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişim sergilemeleri için ise gereken özen ve ihtimam gösterilmesi gerekir.

Çocuğun içinde yetiştiği ailenin çok önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü aile, çocuğu yetiştiren, topluma hazırlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle olunca aile ortamından yoksun yuvada yaşayan çocukların birçok aileye ilişkin durumu yaşayamadığı ortadır (Erdoğan ve Alisinaoğlu, 2002:36).

Aileye ilişkin insanlık düşüncesi ailenin fonksiyonunu kaybetmesiyle, toplumda bir çözülme olacağı doğrudur. Nitekim Confucius; toplum üyelerinin, kendilerini bir ailenin üyesi gibi görmeleri halinde; o toplumda huzur ve mutluluk olacağına dikkati çekmiştir (Anar, 1990:29). Kurumda kalan çocuklar için en önemli olan kazanım kavramlarından biri de aile kavramını edinmeleridir. Kurum çalışanlarının, kurumda kalan

çocuk ve gençlerle olan ilişkileri burada kalan çocuk ve gençlerin kendilerini bir yere ait hissetmelerini sağlayacak en önemli etmendir. Kurumdan ayrıldıktan sonra toplumla bütünleşmelerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için kurum sürecinde aile, kardeş, güven gibi kavramların kazanımı önemli bir yer alır (Neimetz, 2007:155).

Şengül (2001), aileleriyle birlikte ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin değer tercihleri üzerinde yapmış olduğu araştırmada; iki grup arasında farklılık gösteren değer, aile güvenliği değeri olmuştur. Aile güvenliği değeri aileleri ile birlikte yaşayan ergenlerde ikinci sırayı alırken, yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerde aile güvenliği değeri on beşinci sırada yer almaktadır. Bu da bize yetiştirme yurtlarında büyüyen çocuk ve gençlerin aile kavramlarının gelişmediği ya da yeterli önemin verilmediğini göstermektedir.

Kurumlardaki çocukların çoğunun kurumlara gelmeden önce büyük problemler yaşadıklarını bu nedenle kendi yaşlılarına göre daha çok zorluk yaşadıklarını bilinmektedir. Bu yüzden bu çocuk ve gençlerde, duygusal ve davranışsal sorunların olması beklenen bir durumdur. Yurt ortamının fiziksel koşulları ve personelin niteliği, sorunları ortadan kaldırmaktan çok, daha da artırabilir. Gençlere hizmet veren yetiştirme yurdu personelinin eğitiminde, iletişim becerileri ve özellikle de empati eğitiminin verilmesinin gerekliliği konusu oldukça önemlidir (Akay ve ark., 2005: 64).

Kurum bakımı altında bakım ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına karşın bu çocukların sosyal ve duygusal açıdan gereken ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Kışla tipi kurumlarda gerek nitelik gerekse nicelik açısından yetersiz personelle iletişim kurmak zorunda kalan bu çocukların sağlıklı bir benlik kavramı geliştirmeleri zorlaşmaktadır. Çünkü yetersiz ve uygunsuz rol modelleriyle özdeşim kurulması, ilgi ve şefkat azlığı, sosyal ve duygusal açıdan ihtiyaçların yeterince karşılanmaması benlik gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Kurumlarda kalan bu çocuklarda sağlıklı benlik gelişiminin olabilmesi için, kurum personelinin uygun rol modelleri olması, bu çocuklarla sevgi ve şefkatle ilgilenmeleri, çocukların öz benliklerini bulmalarına yardımcı olmaları, özdisiplin gelişimini desteklemeleri ve onaylamaları, stresle mücadele yollarını öğretmeleri, fiziksel çevrelerini sosyal destekleyici olarak düzenlemeleri ve çocuklarda yargılama gücünü geliştirmeleri gerekir (Üstün ve Akman, 2002: 231).

Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin başetmekte en çok zorlandıkları ve kaygılandıkları güçlük gelecek ile ilgili istekler ve düşünceleridir. Bu güçlüklerle

başıatmede yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin genellikle sorunu ciddiye almama, şaka yapma, kendini geliştirme gibi stratejileri kullandıkları görölmektedir (Aşık, 2006:5; Sayar, 2005:121).

Söz konusu kurumlardan ayrılarak topluma katılan çocukların, “acınacak kimseler” olarak toplumda yer edinmemeleri ve topluma yabancılaşmamaları için, bu kesimin sorunların araştırılıp, çözümler üretilmesi gerekmektedir. Söz konusu adımların atılmasında kamu kuruluşları yanında, özel kuruluşların ve yine sivil toplum kuruluşlarının eşgüdümlü halinde olmaları, bütünleşmenin en yüksek düzeyde olmasını sağlayabilecektir.

Bu gençlerin sosyal çevreye açılmaları ve sosyalleşebilmeleri, kişiliklerinin oluşumu, gelişimi ve yetişmeleri açısından önemlidir. Bu olanakları bulamayan gençler, yurt yaşamı içinde, sosyal çevreden kopuk ve yetişme koşulları içinde kalmaktadır (Kutlu, 2005).

Kurum bakımından faydalanan çocuk ve gençlerin bedensel, zihinsel, duygusal gelişimleri ve sosyalleşmeleri aileleri yanında kalan çocuklardan daha geri kaldığı bilinmektedir. Kurumlarda çocukların yaşamış olduğu anne yoksunluğu, kurum personelinin tutumlarının çocuğun duygusal gelişimini tamamlayacak ve doyuracak yeterlilikte olmadığını ve hizmetin düşük olması ve çalışan personelin nitelik ve nicelik konusunda sıkıntılar yaşanmasından kaynaklanan sorunlar olduğu bilinmektedir (Uğurlu, 1994: 25).

şahin (1994), yaptığı araştırmada yetiştirme yurdunda görevli olan personelin tutum ve davranışlarının orada kalan gençlerin benlik saygılarını olumsuz etkilediğı görölmüştür. Yetiştirme yurt personeli ile ilişkilerini olumlu olarak niteleyen gençlerin benlik saygısı puanı ortalamaları, yetiştirme yurt personeli ile ilişkilerini olumsuz olarak niteleyen gençlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Yapılan çalışmalar; kurumda kalan çocukların evlerinde kalan çocuklara oranla ilişkilerinde daha az şefkat ve sevgi ifadeleri kullandıklarını, kendilerinin sevilmediklerini hissettikleri, özellikle kızların kendilerini değersiz hissettikleri ve ileride girecekleri ikili ilişkilerde nasıl davranacakları konusunda tedirgin oldukları görölmektedir (Juma ve Askew, 2007: 10).

Araştırmalar, kurumlarda çalışan personelin kurumda kalan çocuk ve gençlerin gelişim özellikleri hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları bu yüzden de çocuk ve gençlerin karşılaşmış oldukları duygusal sorunları farketmekte sorunlar yaşamaktadırlar (Kluyeva ve

Kozlov, 2004: 59; Dee, 2004; Aslan, 1997:93; Levin ve Haines, 2007: 229; Schweitzer ve ark., 2006: 10; Mena, 2004: 3).

Arnaz (1972), kurumlarda çok fazla sayıda çocuk bulunması nedeniyle bir bakıcıya en iyi yuvalarda sekiz-on çocuk düşmektedir. Bu sayı koşulları daha yetersiz olan yuvalarda 20'nin üzerine çıkmaktadır. Bu şartlar altında annelik görevi yapan bakıcılar çocuklarla içten ve gerektiği gibi ilgilenememektedirler. Ayrıca; çocuğun kendine bakan kişiye karşı giriştiği duygusal ilişki kurma girişimi bu şartlardan dolayı güçleşmektedir (Akt., Aydın, 1997:4).

Gençlik, her toplumda en çok önemsenmeyi hak eden bir toplumsal gruptur. Onlara en uygun yaşam koşullarını hazırlama, onların yetiştirilmesi açısından olduğu kadar belki de ondan daha fazla içinde yer aldıkları toplum açısından önem kazanmaktadır. Kendine güvenli, geleceğinden umutlu gençlerin çoğunlukta olduğu bir toplumu yaratmak hepimizin en başta gelen görevi olmalıdır.

Ergenlik, yalnızlık kavramının yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir Bireyin en büyük bilişsel, duyuşsal gelişme gösterdiği ve her şeyi eleştirip, soruşturup, kendine özgü yeni bir dünya kurmaya çalıştığı dönem ergenliktir (Kılınç ve Sevim, 2005: 73; Mercin, 2005: 74). Özellikle ergenlik döneminde ergenlerin karşılaştıkları problemlerin çözümünde kendi yanlarında olacak, güvenecekleri ebeveyn eksikliği kurumlarda kalan ergenlerin kendilerini daha da yalnız hissetmelerine neden olmaktadır (Kutlu, 2006:395). Ergenliğin kişinin gelişimindeki önemi göz önüne alındığında kurumda çalışan personelin ergenlerin kimlik gelişimlerini ve ilişki biçimlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri oldukları yadsınamaz bir gerçektir.

Yetiştirme yurdu ortamında ergenlerin, otorite figürü olarak yetiştirme yurdu personeli ile yaşamak zorunda oluşu, uygun rol modellerinin bulunmaması, sevginin yeterince gösterilmemesi, duygusal paylaşımların sınırlı olması ve bireyselliklerine yeterince önem verilmemesi gibi nedenlerle engellenme duygusu yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Bu koşullarda, burada yaşayan ergenlerin öfke düzeylerinin yüksek olması ve öfkenin uygun ifade edilmemesi, beklenebilecek bir durumdur (Tambağ, 2004: 3).

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin evinde yaşayan gençlere göre daha olumsuz bir psikolojik durum içinde olduğu bilinmektedir. Yurtlarda kalan gençlerin karşılaştıkları sorunları çözme becerilerinde daha fazla sorunlar yaşamaları nedeniyle yurt personelinin

gençlerde olumsuz düşüncelerin oluşumu ve problem çözme becerisinin kazanılmasında kritik rol oynamaktadırlar (Tanrıkulu, 2002: 91).

Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin kimlik statülerini belirlemede ebeveynlerine benzemek istemedikleri ve kargaşalı kimlik statüleri yaşadıkları belirlenmiştir. Buna bağlı olarak yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin kimlik gelişim sürecini daha zor ve yalnız yaşadıkları söylenebilir. Bu noktada yetiştirme yurtlarında görev yapan kurum çalışanlarına önemli görevler düşmektedir (Altay, 2000: 89).

Kurumlarda çocuk ve ergenlere gereken ortam hazırlanmadığı takdirde, içgüdülerinden kaynaklanan dürtüleri iyi bir şekilde doyurulamayacak, bu nedenle de davranış sorunları özellikle de saldırgan davranışlar ortaya çıkacaktır. Bunun için korunmaya muhtaç çocukları barındıran kurumlara yeterli sayıda ve nitelikte personel ve maddi olanaklar sağlanarak, çevre koşullarını geliştirici önlemler almak hizmetin verimliliğini arttıracak, anne yoksunu çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek ve onların zihin, beden ve ruh sağlıklarını koruyarak, kimsesizliğin getirdiği olumsuz duyguları bir ölçüde giderebilecektir (Ersoy, 2001: 96).

Kurumda çalışacak personeli kurumda kalan çocukların sorumluluklarını alabilecek nitelikte olmalıdır. Çocukların kültürel sosyal ve psikolojik gelişimlerini desteklemeli, kurumda kalan çocuk ve gençlerin toplum kurallarını öğrenmelerini sağlamalı aynı zamanda bireysel bakım ve hijyen kurallarını öğretmelidir (Skinner ve ark., 2004:13).

Kurumda görevli elemanlarının sayısı ve eğitim seviyesi yükseltilmeli ve bu konuda hizmet içi eğitim verilmelidir. Kurumdaki çocukların dışarıdaki kişilerle iletişim kurabilmeleri için olanak sağlanmalıdır. Kurumlarda, çocukların boş zamanlarını değerlendirmelerine olanak sağlayan çeşitli sosyal tesisler bulunmalıdır (Aral ve Gürsoy, 2006:18).

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları ve Personeli İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yarrow (1961) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sağlıklı bir ev ortamı ile yetiştirme yurtları fiziksel, sosyal ortam ve öğrenme koşulları açısından karşılaştırılmıştır. Sonuçta, yetiştirme yurtlarından, uyarılmanın az olduğu, duygusal bir tek düzeliğin hakim olduğu görülmüştür. Anne figürünün değişken olması, çocukların doyurucu ilişkiler

kurmasını engellemektedir. Çocuklar aynı zamanda güçlü, olumlu veya olumsuz, duygusal uyarılmalardan yoksundurlar, sosyal uyarılmalar yetersizdir. Öğrenme olanaklarının kısıtlı, çocukların deneyimlerinin az, yeni yetenekler kazanmasının güç olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda altında bulundukları katı düzen çocukların algısal gelişimlerinin ayırım yeteneklerinin gelişmesini büyük ölçüde önlemektedir (Akt., Gürvardar, 2001: 27).

Tizard ve Hodges (1978), erken kurum bakımının sekiz yaş çocuğunun gelişimine olan etkilerini araştırdıkları çalışmada ilk iki yılını kurumda geçiren 65 çocuğu incelemiştir. Bu çocuklardan 24'ü evlat edinilmiş, 15'i ailelerine geri verilmiş, 26'sı ise kurumda kalmaya devam etmiştir. Çocuklar sekiz yaşına geldiğinde yapılan incelemede kurumda kalan çocukların IQ puanları ve okuma başarılarının diğer gruptaki çocuklardan daha düşük olduğunu ifade etmiştir (Akt., Aydın, 1997:31).

Srivastava, Kumar ve Singh (1986), Hindistan'da üç ayrı yetiştirme yurdunda yaşayan, 14-19 yaşlarındaki 25 erkek ve kız ergen ile aynı yaş ve cinsiyetlerde, ailesi ile etkileşimde bulunan 25 ergeni, nevrozizm örüntüleri açısından karşılaştırmışlardır. İki grupta da yüksek düzeyde kaygı ve depresyona rastlanırken, yetiştirme yurdundaki kız ve erkek ergenlerin bulguları, anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Her iki grupta da erkekler kızlardan daha çok nevrozik özellikler taşıırken, iki gruptaki erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yetiştirme yurdundaki kızlar, ailesi ile birlikte yaşayan kızlardan daha nevrozik bulunmuştur (Akt., Erim, 2001:49).

Washington (1989), on - on iki yaş grubu korunmaya muhtaç yuva çocuklarında denetim odağı algısı ve özsaygı duygusunu incelediği araştırmasında, on - on iki yaşları arasında bulunan ve ailesi ile yaşayan ilköğretim çocuklarına Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği ve Kendine Saygı Duygusu Ölçeği'ni uygulamıştır. Araştırma sonucunda, korunmaya muhtaç çocukların ailesi ile yaşayan çocuklara oranla daha dıştan denetimli olduklarını ve kendilerine saygılarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir (Akt., Körükçü, 2004:44).

Bassuk ve Galleger (1990), 80 evsiz, barınakta yaşayan ailenin altı hafta-18 yaşları arasındaki 151 çocukla yaptıkları çalışmada 81 okulöncesi çocuğun yarısının dil gelişimi, bilişsel gelişim ve motor gelişim alanlarında gelişim geriliği gösterdiğini belirtmişlerdir. Çocukların 1/3'ü şiddetli depresyon ve üzüntü belirtileri göstermişlerdir. Barınaktaki gözetmen bayanların yaptıkları gözlemler sonucunda çocukların evsizlik stresi yüzünden değişik, tuhaf davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir (Akt., Aydın, 1997:30).

Thomas (1991); yetiştirme yurdunda kalan 102 çocuk ile ailesi yanında kalan 109 çocuk üzerinde yapmış olduğu araştırma sonucunda yetiştirme yurtlarında kalan çocukların ailesi yanında kalan çocuklara oranla daha fazla düşmanca tutumlar sergiledikleri görülmüştür.

Zima ve Kenneth (1994), 18 evsiz ailenin, barınakta yaşayan 169 okul çağı (6-12 yaş) çocukla yaptıkları çalışmada bu çocukların akademik ve duygusal problemleri incelenmiştir. Barınakta yaşayan çocuklar ve onların aileleriyle görüşme yapılmıştır. Çocukları değerlendirmek amacı ile standart depresyon ölçütleri, davranışsal problemler ve okuma ölçekleri kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda hemen hemen bütün okul çağındaki barınakta yaşayan evsiz çocuklarda klinik değerlendirmeyi gerektirecek kadar şiddetli bunalım belirtilerine, davranış problemleri ve akademik gecikme gözlenmiştir (Akt., Aydın,1997:31).

Rubin ve arkadaşları (1996), New York'da 102 evsiz çocuk, 178 evde yaşayan çocuk iki yıl süresince izlenmiştir. Bu çalışma, bilişsel gelişim ve akademik fonksiyonların altı-onbir yaşlar arasındaki evsiz çocuklar üzerindeki etkisini izlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonunda gruplar arasında başarı yönünden çok büyük farklar bulunmamıştır. Ancak evsiz çocuklar WRAT-R (Wide Range Achievement Test) de daha düşük performans göstermişlerdir. Evsiz çocukların akademik başarılarının okuma-heceleme ve aritmetikte daha geri olduğu gözlenmiştir (Akt., Aydın,1997:30).

Taneje ve arkadaşları (2004), Hindistan Delphi yetimhanesinde yaptıkları bir araştırma programında yuvada kalan çocukların oyun oynanarak psikomotor gelişimleri üzerindeki etkisi incelenmek istenmiştir. Bu kurumlarda kalan çocukların genel olarak konuşma geriliği, yürümeye geç başlama gibi davranışları gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 6-30 aylık 30 çocuğun psikomotor gelişim oranları 63.7 den 81.7' e zihinsel gelişim oranları 65.8 den 89.6'ya, sosyal gelişim oranları 61.9 dan 91.3 e yükselmiştir. Çocuklara uygulanan haftalık programlar sonucunda oyuncaklara tepkileri artmış duydukları müzik seslerine duyarlılıkları artmıştır. Ayrıca çocukların kendilerine uzatılan nesnelere uzanma ve oyuncaklarla oynama davranışlarında gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir.

Kim ve arkadaşları (2003), Güney Kore'nin Daejeon kentindeki yetiştirme kurumlarında 2000-2002 yılları arasında yaptıkları çalışmada yetiştirme kurumlarına verilen yeni doğmuş çocukları deney ve kontrol grubu oluşturularak çocukların gelişimleri

gözlemlenmiştir. Deney grubu çocukları gün içerisinde her 15 dakikada bir bakıcılar tarafından ilgilenilmiş, çocuklarla sürekli konuşulmuş ve göz kontaktı kurulmasına özellikle dikkat edilmiştir. Araştırma sonucunda deney grubu çocuklarının kontrol grubu çocuklarına göre belirgin olarak ağırlıklarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir

Kluyeva ve Kozlov (2004), kurumlarda kalan çocukların okula başlama sürecinde karşılaştıkları sorunları incelemişlerdir. Yapılan araştırmada; 45 yeni okula katılan kurum çocuklarından 32'si kaygı ve anksiyete yaşamaktadırlar. Kurum çocuklarının okulda arkadaş edinmekte, gruba girmekte ve ayrıca karşılaştıkları güçlüklerle baş etmekte ciddi sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

Groark ve arkadaşları (2005), bakıcıların çocukların genel özelliklerini öğretmek bakıcıların çocuklara ilişkin duyarlılıklarını arttırmayı amaçlamışlardır. Bakıcıların sorumlu oldukları çocuk sayısı azaltılmış, sorumlu olunan çocuklar gruplara ayrılarak bakıcının bu grup çocuklarla daha fazla vakit geçirilmesi sağlanmıştır. Eğitimden sonra bakıcıların çocuklarla daha fazla konuştuğu, bakıcıların çocukların yaşlarına ve kusurlarına bakmaksızın ilgi gösterdiği, çocuklara daha şefkatli davrandıkları gözlemlenmiştir. Bakıcıların bu davranışları sonucunda çocukların daha hareketli oldukları açıkça gözlemlenmiştir.

Edelsward (2005), Sovyet Rusya'dan Amerika'ya evlatlık olarak verilen 105 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada, evlatlık verilen bu çocukların sadece %23'ünün yeni evinde ciddi sağlık sorunları yaşamadıkları, çocukların % 61'nin yeni evlerinde çok iyi koşullarda bakılmasına rağmen daha önce yaşamış olmaları sağlık problemleri yüzünden sürekli hastalandıkları belirlenmiştir.

Jump ve arkadaşları (2006), yaptıkları araştırmada; 6 aylık yuva çocuklarını deney ve kontrol grubu olarak iki gruba ayırmışlardır. Gönüllüler ve bakıcılar tarafından deney grubunda bulunan çocuklara her günde bir 15 dakika masaj yapılmış; kontrol grubunda bulunan çocuklara ise bu işlem uygulanmamıştır. Masaj yapılan çocukların solunum hızları, burun akıntıları, kusma, göz hareketleri ve yüz mimikleri kaydedilerek kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda her gün masaj yapılan çocukların hastalığa yakalanma riskleri azalmış ve duygusal durumları kontrol grubundan daha olumlu bulunmuştur.

Araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin sosyal ve duygusal olarak ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanmadığı görülmektedir.

Araştırmalar kurumlarda çocuk ve gençlerin bakımları ile ilgilenen personelin çocuk ve gençlerin gelişimleri üzerindeki önemi vurgulamaktadır. Araştırmalar çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin kurumda kalan çocuk ve gençlerle sosyal ve duygusal yönden doyum sağlayacağı ilişkiler kurmalarının çocuk ve gençlerin gelişimleri için kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları ve Personeli İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Güçray (1989), çocuk yuvasında kalan dokuz, on ve on bir yaş çocuklarının özsaygı gelişimini etkileyen bazı faktörler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, çocuk yuvasına ilişkin bazı değişkenler ve ana-baba ile ana-baba yerine geçen bireylerin tutumlarının çocuklar tarafından algılanma biçiminin ailesi yanında ve yuvada kalan dokuz, on ve on bir yaş çocuklarının özsaygı gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yuvada kalmanın çocuğun özsaygısını olumsuz yönde etkilediği gözlenirken cinsiyet, yaş, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin özsaygı üzerinde önemli ve ayırt edici etkisinin olmadığı görülmüştür. Çocuk yuvasına ilişkin bazı faktörlerin ise, özsaygıyı önemli düzeyde etkilemediği ortaya konulmuştur (Akt., Körükçü, 2004:44)

Şahin (1995), yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan 15 -17 yaşlarındaki ergenlerin, stresle başa çıkma davranışları kaldıkları yer, yaş ve cinsiyet değişkenleri göz önüne alarak incelenmiştir. Araştırma kapsamına giren denekler, Burdur, Isparta Yetiştirme Yurtlarında barınan 89 genç ile ana - babalarıyla yaşayan 150 gençten oluşmaktadır. Her iki gruba araştırmacı tarafından geliştirilen " Kişisel Bilgi Formu" ile Folkman ve Lazarus'un geliştirdiği, Nesrin Şahin ve arkadaşları tarafından kısaltılmış, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış " Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yetiştirme yurdunda kalanlarla ailesi yanında yaşayanların, kızlarla erkeklerin, yetiştirme yurdunda kalan erkeklerle ailesi yanında kalan erkeklerin ve yetiştirme yurdunda kalan yaşça küçük olanlarla ailesi ile kalan akranlarının kullandıkları başarılı başa çıkma stratejileri arasında fark bulunmamıştır. Buna karşın yurttaki kızlar ailesi yanında kalanlardan, yurttaki yaşça büyük gençler ailesi yanında kalan akranlarından daha başarılı stratejiler kullanmışlardır.

Kutlu (1998), Malatya yetiştirme yurdunda kalıp lise ve ortaokula devam eden 13-18 yaşları arasında 132 öğrencinin özsaygı düzeyleri çeşitli değişkenler açısından ele alıp incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin özsaygı düzeyleri “Özsaygı Envanteri” ile ölçülmüş; öğrenciler hakkında bilgi toplamak için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında; yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin, gelecek beklentilerinin ve algıladıkları akademik başarılarının onların öz saygı düzeyleri düzeyi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu, ancak öğrencilerin yurda geliş yaşının, yurttaki kalma süresinin, aile bireylerini görme sıklığının, algılanan personel tutumunun onların öz saygı düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı saptanmıştır.

Benli (1998), yetiştirme yurdu öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenleri yetiştirme yurdunda çalışan öğretmen ve yetiştirme yurdu öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak ortaya konmaya çalışan araştırma yapmıştır. Araştırma 1996-1997 öğretim yılında, yetiştirme yurdundaki 129 kız-erkek öğrenci ve 37 yurt öğretmeninin yargısal verilerinin değerlendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonunda Yetiştirme yurdu öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenlerinin, yurttaki kalan öğrencilerin cinsiyetine, öğrenim gördüğü okul düzeyine ve yurttaki kaldıkları süreye göre pek çok değişken açısından farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır.

Hacısalıhoğlu (1998), lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından inceleyen araştırmasına, Ankara Gazi Kız Yetiştirme Yurdu, Keçiören Atatürk Çocuk Yuvası, 50. Yıl Erkek Yetiştirme Yurdu ve Etimesgut Erkek Yetiştirme Yurdu'nda yaşayan 91 lise öğrencisi üzerinde katılmıştır. Araştırmada öğrencilerin kendini-kabul düzeylerini belirlemek için "Kendini-Kabul Envanteri (L) Formu" kullanılmıştır. Ayrıca denekler ile ilgili kişisel bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından bir "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, yuva/yetiştirme yurtlarında yaşayan lise öğrencilerinin çoğunluğunun kendini-kabul düzeylerinin ortanın altı ve düşük olduğunu, erkeklerin kendini-kabul puanlarının ortalamasının kızlarınkinden daha yüksek olduğunu ve aynı yuva/yurttaki kalan arkadaşları ile olumlu ilişkileri olan öğrencilerin kendini-kabul puanlarının ortalamasının olumsuz ilişkileri olanlarınkinden daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Çayırçimen (1999), çocuk yuvalarında kalan ve ailesi ile birlikte yaşayan altı-yedi yaş grubundaki çocukların dil gelişimleri incelenmiş, bu çocukların dil gelişimlerinin farklı olup olmadığının belirlenmesi ve dil gelişimlerinde bazı faktörlerin etkili olup olmadığının saptanması amacıyla yaptığı araştırmaya, Ankara ve Isparta il merkezlerinde bulunan çocuk yuvalarında kalan altı-yedi yaş grubunda olan 60 çocukla, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan semtlerdeki ilkokullara devam eden ve ailesiyle birlikte yaşayan aynı yaş grubundan basit tesadüfî örneklem ile seçilen 60 çocuk olmak üzere toplam 120 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada, çocuk ve ailesi hakkındaki genel bilgileri elde edebilmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", çocukların konuşma yetenekleri ve kelime hazinelerinin zenginliğini ölçmek için "Limboş ve Wolf un Lügatçe ve Dil Testi" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda; yuvada kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların resimleri isimlendirmede yaşadığı yer ve yaşadığı yer cinsiyet interaksyonunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı, resimleri işlevlerine göre tanımlamada yaşadığı yer ve yaşadığı yer cinsiyet interaksyonunun önemli olduğu saptanmıştır. Yuvada kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların resimleri isimlendirmede yaşadığı yer-yas interaksyonunun resimleri işlevlerine göre tanımlamada da sadece yaşadığı yerin anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Pala (1999), Ankara'daki çocuk yuvalarında kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan yedi-onbir yaş grubundaki çocukların yaratıcılıkları arasında fark bulunup bulunmadığının saptanması ve çeşitli değişkenlere göre yaratıcılıklarının incelemiştir. Araştırma Ankara'da bulunan iki çocuk yuvası ile alt sosyo ekonomik düzeyi temsil eden semtlerden seçilen iki ilkokulun birinci-beşinci sınıflarına devam eden yedi-onbir yaşlarındaki toplam 160 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada çocukların yaratıcılıklarını belirlemek amacıyla "Torrance Yaratıcı Düşünme Testi" ile "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde korunmaya muhtaç çocuklarla ailesiyle birlikte yaşayan çocuklar arasında yaratıcılığın akıcılık ve orijinallik boyutları açısından önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Yuvada yaşayan çocuklarda; yuvaya verilmiş yaşı yükseldikçe yaratıcılığın akıcılık ve orijinallik boyutundan aldıkları puanlarda da artma olduğu gözlenmiştir.

Şenel (2001), yetiştirme yurtlarında kalmakta olan öğrencilerin grup sorumlularından algıladıkları sosyal destek düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma, 2000-2001 eğitim-öğretim yılı güz döneminde, yetiştirme yurtlarında kalmakta olup

ilköğretim ya da ortaöğretim kurumlarına devam eden 524 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan "sosyal destek" in ölçülebilmesi için Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği", bağımsız değişkenlere ilişkin bilgilerin toplanması için de araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilerin cinsiyet, kendilerini yalnız hissetme, akademik başarı, sosyal etkinliklere katılma, grup sorumlusundan memnuniyet, özel sorunların paylaşma ile diğer grup sorumluları ile ilişkilerinde kendilerini rahat hissetme dereceleri değişkenlerine göre grup sorumlusundan aldıkları destek düzeyleri anlamlı olarak farklı bulunmuştur.

Sarper (2001), çocuk yuvasında yetişen çocukların denetim odağı algısı ile aile yanında yetişen çocukların denetim odağı algısını karşılaştırmıştır. Araştırma grubunu İzmir'de bulunan yuvalarda yaşayan 10-11 yaşlar arasındaki çocuklar ve aynı yaş grubunda ailesi yanında yaşayan toplam 130 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada denetim odağı algısını ölçmek için "Novvicki-Stirckland Denetim Odağı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; çocuk yuvalarında yaşayan çocukların, ailesi yanında yaşayan çocuklarla karşılaştırıldığında daha çok dıştan denetimli olduklarını göstermektedir.

Gürvardar (2001), kurumda yetişen çocukların umutsuzluk düzeyi ile ilgili bazı faktörler incelenmiştir. Bu amaçla, ana-baba yanında yetişen çocuklarla kurumda yetişen çocukların umutsuzluk düzeyini karşılaştıran araştırmanın örneklem grubunu 10-11 yaşları arasında yuvada kalan 24 kız, 41 erkek çocuk oluşturmaktadır. Kontrol grubunda ise 10-11 yaşları arasında ana-babasıyla yaşayan 32 kız, 33 erkek çocuk bulunmaktadır. Çalışmada Bireysel Bilgi Formu ve Çocuklar İçin Umutsuzluk Ölçeği tüm örneklem için kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde ana-baba yoksunluğunun umutsuzluk düzeyinin yüksek çıkmasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; yaş ve cinsiyet ile umutsuzluk arasındaki farkta anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Şengül (2001), aileleriyle birlikte ve yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin değer tercihleri üzerinde yaptığı araştırmanın örneklemi Artvin Lisesinde okuyan 120 ve yetiştirme yurdunda kalan 84 denek olmak üzere toplam 204 kişi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, aile birlikte ve yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin değerlerinde önem sıralamasında ilk beş değer arasında

ahiret selameti, barış içinde bir dünya ve mutluluk değerleri üç ortak değerdir. İki grup arasında farklılık gösteren önemli değer ise aile güvenliği değeri aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerde ikinci önemli değer iken yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerde aile güvenliği değeri on beşinci sıradadır. Bu sonuç yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin aile kavramlarının gelişmediği veya da az önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ersoy (2001), çocuk yuvasında kalanlarla ailesiyle yaşayan dokuz-onbir yaş gruplarının saldırganlık eğilimi gösterme durumlarının belirlenmesi ve bazı değişkenlerin saldırganlık eğilimlerinde farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmaya, Ankara'da bulunan T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Keçiören Çocuk Yuvasında kalan dokuz-onbir yaş grubundaki çocukların tamamı ile karşılaştırma grubu olarak korunmaya muhtaç çocukların devam ettikleri ilkokullardan tesadüfi olarak seçilen aynı yaş ve sayıdaki çocuklar üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda yuvada kalan ve ailesiyle yaşayan çocuklar arasında saldırganlık eğilimi alt boyut puan ortalamaları arasında önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Çocukların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, devam ettiği okuldaki sosyal durumu, sınıfta kalıp kalmama durumu, disipline gidip gitmeme durumu, kendini sinirli bulup bulmama durumu, sık sık kavga edip etmeme durumu, kavga ettiği kişi, hoşlandıkları kitap ve filmlere göre yuvada yaşayan çocukların yuvaya verilme nedeninin toplam saldırganlık puanı açısından farklılık yarattığı belirlenmiştir.

Üstün ve Akman (2002), 8-11 yaş grubundaki korunmaya muhtaç çocukların benlik algıları ile ideal benlikleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yaptıkları araştırmaya Keçiören Atatürk Çocuk Yuvasındaki 8-11 yaş grubunu oluşturan tüm çocuklar araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya 22'si 8 yaş, 22'si 9 yaş, 23'ü 10 yaş ve 23' ü 11 yaş olmak üzere toplam 90 çocuk alınmıştır. Bu çocukların 43'ü kız, 47'si ise erkektir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında korunmaya muhtaç çocukların kendi benlik algıları ideal benliklerinden düşüktür.

Erdoğan ve Alisinaoğlu (2002), çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan on yaş çocuklarının umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları araştırmaya Ankara'da bulunan çocuk yuvalarından toplam 50 çocuk ve alt sosyo ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarından 50 ve üst sosyo ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarından 50 çocuk olmak üzere toplam 150 çocuk katılmıştır. Araştırmada "

Beck umutsuzluk ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuk yuvalarında kalan çocuklar ile alt sosyo ekonomik düzeye sahip çocukların umutsuzluk düzeyleri arasında önemli bir farklılık görülmezken, üst sosyo ekonomik düzeye sahip çocukların umutsuzluk düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Abacı (2004), yaptığı araştırmada; yetiştirme yurdu personelinin karşılaştıkları çeşitli nedenler yüzünden stres yaşadıklarını görülmüştür. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek olan personelin yaşanan zorlukları atlatmakta daha başarılı olduğunu ve eğitim seviyesi daha düşük çalışan yurt personeline göre daha az stres yaşadıkları görülmüştür.

Balat ve Güven (2005), yaptıkları araştırmada; yetimhanede ve ailesi yanında kalan çocukların okul öncesi dönemde temel kavramları kazanımları karşılaştırılmıştır. Araştırmaya toplam 173 çocuk (113 ailesi yanında kalan 63 yetimhanede kalan çocuk) katılmıştır. Araştırma sonucunda ailesinin yanında kalan çocukların temel kavramları kazanımlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla temel kavramları edinmede çocuk yuvasında kalmanın olumsuz bir etkiye neden olduğu saptanmıştır.

Kılıç (2004), ailesiyle birlikte yaşayan ve çocuk yuvasında kalan çocukların görsel algılama davranışı ile okul olgunlukları arasındaki ilişkiyi incelemek ve anne babası ile birlikte yaşayan ve çocuk yuvasında kalan çocuklarda bazı değişkenlerin okul olgunluğu ve görsel algılamada farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırma Ankara, Konya ve Eskişehir' deki Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı çocuk yuvalarında kalan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden ve ailesi ile birlikte yaşayan 5-6 yaş arasındaki toplam 130 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada çocukların kendileri ve ailelerine ilişkin özellikleri saptamak için "Genel Bilgi Formu", çocukların okul olgunluğunu belirlemek amacı ile "Metropolitan Okul Olgunluk Testi" ve çocukların görsel algılama davranışını belirlemek için de "Frostig Gelişimsel Görsel Algı Testi" kullanılmıştır. Ailesi ile beraber yaşayan ve çocuk yuvasında kalan çocukların okul olgunluğu ve görsel algılama alt boyutlarına ait puanlar arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Sayar (2005), yetiştirme yurtlarında strese yol açan faktörleri ve bu yurtlarda kalan 13-18 yaş arası ergenlerin stresle başa çıkma tarzlarını incelemiştir. Araştırma, 50. Yıl Erkek Yetiştirme Yurdunda ve Gazi Kız Yetiştirme Yurdunda kalan 13-18 yaş arası 50 erkek 35 kızdan oluşan 85 ergen üzerinde yapılmıştır. Veriler, kişisel bilgi formu, soru kâğıdı ve Şahin ve Durak (1995)'in "Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği" yoluyla

toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde sonuçlar şöyle özetlenebilir; Ergenler, arkadaşlarıyla sorun yaşamakta, ayrıca yurt kurallarına uymada zorluk çekmektedir. Ergenlerin büyük bir bölümü yurdun fiziksel koşullarını yeterli bulmaktadır ancak "ev ortamı" hayali yoğun şekilde ifade edilmektedir. Ergenler ilgisizlikten şikâyetçidir. Yetiştirme yurdunda kalan ergenler karşılaştığı sorunlar karşısında güvenli ve iyimser başa çıkma tarzı kullanmaktadır. Ancak, çaresiz ve boyun eğici başa çıkma tarzını kullananların oranı da dikkate değerdir. Cinsiyet farklılığı açısından stresle başa çıkma tarzlarına bakıldığında erkekler daha iyimser olmakla birlikte daha az kendine güvenli yaklaşım sergilemektedir. Karşılaşılan sorunlar ergenlerin stresle başa çıkma tarzlarını olumsuz etkilemektedir.

Dizman ve Gürsoy (2005), ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri inceleyen araştırmalarına her sosyo-ekonomik düzeyden anne yoksunu olan 150, anne yoksunu olmayan 150 olmak üzere örneklem toplam 300 çocuk katılmıştır. Araştırmada; anne yoksunu olan ve olmayan çocukların kendileri ve aileleri hakkındaki bazı bilgileri elde edinmek amacıyla “Genel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Çocukların saldırganlık eğilimlerini ölçmek amacıyla Sears (1961) tarafından geliştirilen, Uluğtekin (1976) tarafından Türkçeye çevrilen ve kullanılan “Saldırganlık Ölçeği (Agression Scale)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre anne yoksunu olan çocukların saldırganlık puan ortalamaları anne yoksunu olmayan çocukların puan ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır.

Yılmaz (2005), Kayseri yetiştirme yurtlarında kalan çocukların genel ruh sağlığı durumlarının belirlenmesi amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmanın evreni Kayseri’deki yetiştirme yurtlarında yaşayan 265 çocuktur. Verilerin toplanmasında tanımlayıcı bilgileri içeren 19 soruluk anket formu ve Genel Sağlık Anketi -12 kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetlerinin, öğrenim durumlarının, akran ilişkilerinin, günlük öğün sayılarının, sigara içme durumlarının ruh sağlıklarıyla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Erden (2005), çocukluk çağından itibaren ailesinden ayrı yetiştirme yurdunda büyüyen gençler ile ailesinin yanında büyüyen gençleri aleksitimi (duyguları fark etme, tanıma, ayırt etme ve ifade etme güçlüğü), depresyon ve psikiyatrik belirtisellik açısından karşılaştırmak, her iki grupta aleksitimi ile depresyon, psikiyatrik belirtisellik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya yetiştirme yurdunda büyüyen (n=30), ailesinin yanında büyüyen (n=30), yaşları 17-18 arasında bulunan gençler katılmıştır. Araştırma sonunda

ailesinden ayrı büyüyen gençlerin, ailesinin yanında büyüyen gençlerden daha aleksitimik olduğu görülmüştür.

Yıldırım (2005), kurum bakımında olan ve ailesi ile birlikte kalan 13-18 yaş arası çocuklarda sürekli öfke ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırmaya Malatya Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda kalan 13-18 yaş arası çocukların kaldığı yetiştirme yurdundaki 170 kişi ile Malatya Sümer Lisesi öğrencilerinden 160 kişi araştırmanın kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan kişilere, demografik özellikler, yurda gelen ziyaretçiler, Çocuklar için Depresyon Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeğinin bulunduğu anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde, kurum bakımında olan çocukların; aile yapısı bozulmuş, ailelerinin eğitim düzeyi düşüktür. Kurumda kalan çocukların depresyon belirtisi, sürekli öfke ve öfke tarz ölçekleri puanları ailesiyle kalanlara göre yüksek bulunmuştur.

Aral ve Gürsoy (2006), yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma nedeni, yetiştirme yurduna gelme yaşı ve aile bireylerinden veya akrabalarından biriyle görüşme durumu değişkenlerinin yalnızlık düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla yapmış oldukları araştırmanın örneklemini Kayseri il merkezinde bulunan Kız Yetiştirme Yurdunda kalan 50, liselere devam eden 50 kız ergen olmak üzere toplam 100 kız ergen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde yetiştirme yurdunda kalmayan ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin ortalamalarına göre daha düşüktür. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda kurumda yaşayan ergenler daha fazla yalnızlık duygusu yaşadıkları görülmektedir.

Yıldırım (2006), yetiştirme yurtlarında ve ailelerinin yanında kalan ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışma çözme davranışı (saldırganlık, problem çözme) ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları (öfke içe, öfke dışa ve öfke kontrol) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 396 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bunların 201'i kız, 195'i erkektir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, yaşadıkları ortam, anne sağ ve cinsiyet değişkenine göre Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları ve alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık

bulunmuştur. Anne baba birlikte değişkenine göre Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği ve alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Araştırmalar genel olarak incelendiğinde, kurum bakımından faydalanan çocuk ve gençlerin bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimleri konusunda aileleri yanında kalan çocuklardan daha geri kaldıkları görülmektedir. Araştırmalar kurumların çocuk ve gençler üzerinde öz saygı, stresle baş etme, akademik başarı, kendini kabul, dil gelişimi, saldırganlık, benlik saygısı ve öfke üzerinde önemli etkisi olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma betimsel bir araştırmadır. Bu bölümde araştırmanın evren ve örneklemini, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen işlem yolu ve elde edilen verilerin istatistiksel analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Evren

Araştırmanın evrenini; Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan 19 çocuk yuvası ve 19 yetiştirme yurdu olmak üzere toplam 38 kurumda çalışan İdari personel (müdür, müdür yardımcısı, memur), Uzman personel (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimci, fizyoterapist, tabip, hemşire vb.), Eğitim personeli (öğretmen, çocuk eğiticisi vb.), Yardımcı personeli (bakıcı anne, müstahdem vb.) kapsamaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, evrenini temsil edebilecek nitelikte Güneydoğu Anadolu Bölgesinden Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa; Doğu Anadolu Bölgesinden Van, Elazığ, Bingöl ve Malatya illerinde bulunan 11 çocuk yuvası ve 8 yetiştirme yurtlarında çalışan 243 personelden oluşmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ve bu kurumlarda çalışan personelin kurumlara göre sayısal dağılımı Tablo-1'de sunulmuştur.

TABLO-1

Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Sosyal Hizmet Kurumları ve Personel Sayıları

İller	Anket Uygulanan Sosyal Hizmet Kurumları	Anket Uygulanan Personel Sayısı	Toplam
Diyarbakır	Yenişehir Çocuk Yuvası	15	40
	Çocuk Yuvası	14	
	Diyarbakır Yetiştirme Yurdu	11	
Adıyaman	Sevgi Çocuk Yuvası	13	26
	Erkek Yetiştirme Yurdu	13	
Gaziantep	Şahinbey Çocuk Yuvası	12	20
	Çocuk Yuvası	8	
Şanlıurfa	Urfa Çocuk Yuvası	13	22
	Sabancı Kız Yetiştirme Yurdu	9	
Van	Van Çocuk Yuvası	12	19
	100.Yıl Kız Yetiştirme Yurdu	7	
Elazığ	Harput Çocuk Yuvası	10	22
	Harput Yetiştirme Yurdu	12	
Bingöl	Bingöl Çocuk Yuvası	9	30
	Bingöl Yetiştirme Yurdu	21	
Malatya	0-6 Sevgi Çocuk Yuvası	19	64
	7-12 Atatürk Çocuk Yuvası	22	
	Kız Yetiştirme Yurdu	13	
	Erkek Yetiştirme Yurdu	10	
Toplam			243

Tablo- 1’de görüldüğü gibi toplam 243 kişi araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Bunların 129’u (%53.08) erkek, 114’ü (% 46.91) bayandır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada; araştırmanın bağımlı değişkeni olan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri hakkında veri toplamak için“ Empatik Eğilim Ölçeği”, bağımsız değişkenler hakkında bilgi toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “ Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Her iki araç hakkında ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği

Bu araştırmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında görev yapan personelin empatik eğilim düzeylerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Empatik Eğilim Ölçeği'nin amacı, kişilerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmektir. Likert türü bir ölçek olarak hazırlanan 20 maddeden oluşmaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Geçerliliği

Yirmidört kişilik üniversite öğrenci grubuna Dökmen (1994), benzer ölçekler geçerliliği katsayısını hesaplamak üzere, Empatik Eğilim Ölçeği ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama Alt Ölçeği"ni uygulamış, ölçek puanları arasındaki korelasyonu .68 olarak bulmuştur.

Tanrıdağ (1992) araştırmasında, Empatik Eğilim Ölçeği'nin geçerliliğini, Cronbach ve Meehl (1955)'in bir testin geçerliliğinin, o testin güvenirlik katsayısının karekökünü geçemeyeceği ifadesinden hareket ederek test etmiştir. Buna göre EEÖ'nin geçerlik katsayısı ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelden psikologlar için en fazla .89, sosyal hizmet uzmanları için .88 ve psikiyatristler için en fazla .83 olarak hesaplanmıştır.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Güvenirliliği

Dökmen (1988) tarafından Empatik Eğilim Ölçeği, 70 kişilik üniversite grubuna üç haftalık ara ile iki defa uygulanmış ve her ikisinden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon, testin tekrarı güvenilirlik katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tek ve çift maddelerinden alınan puanlar arasındaki korelasyon 0.68 olarak bulunmuştur.

Tanrıdağ (1992) tarafından E.E.Ö. güvenilirlik çalışması Likert türü dereceleme ölçeğinde güvenilirlik hesaplamasında kullanılan Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu amaçla, ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin meslek grupları üç grupta toplanmış ve her bir meslek grubundan şans yoluyla 30'ar kişilik üç grup oluşturularak, Cronbach Alpha katsayısı güvenilirlik katsayısı, psikiyatristler için Alpha katsayısı 0.70 psikologlar için Alpha katsayısı 0.80 ve sosyal hizmet uzmanları için Alpha katsayısı 0.79 olarak bulunmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeğinin güvenilirlik çalışması bu araştırma kapsamında da yapılmıştır. Ölçek, test- tekrar test yöntemi ile üç hatta ara ile Malatya Sevgi Çocuk Yuvası ve 7-12 Atatürk Çocuk Yuvası personeline uygulanmıştır. İlk uygulama 41 personel üzerinde yapılmış, ancak bazı personelin izinde olması nedeniyle ikinci uygulamada bunlardan 39 personele ulaşılabilmektedir. Çalışma sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı .69 olarak bulunmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Puanlanması

Likert türü bir ölçek olduğu için bireyler her bir maddeyi 1' den 5'e kadar olan sayılardan birini işaretleyerek cevaplandırmaktadırlar. Bu sayılar 1 (tamamen aykırı), 2 (oldukça aykırı), 3 (kararsızım), 4 (oldukça uygun), 5 (tamamen uygun) şeklindeki ifadelerle karşılık gelmektedir. Ölçekte 8 madde negatif yazılmış olup, bunların puanlanması ise tersine çevrilerek yapılmaktadır. Kişilerin her bir madde için işaretlediği sayı, kişinin o maddeye ilişkin puanını oluşturmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100' dür. Empatik Eğilim Ölçeği'nden alınan puan arttıkça bireyin empatik eğilim düzeyi yükselmekte, Empatik Eğilim Ölçeği'nden alınan puan azaldıkça bireyin empatik eğilim düzeyi düşmektedir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan “Kişisel Bilgi Formu” empati ve empatik eğilim ile ilgili literatür taraması ve uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur. “Kişisel Bilgi Formu” araştırmanın bağımsız değişkeni olan ve çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerini etkileyebilecek olan kurum çalışanlarının çalıştıkları kurum, yaşı, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çocuk sahibi olup olmama, kurumda çalışma süresi, çalıştığı kurumdaki memnuniyet olup olmama, kurumdaki görev, ilişkilerinde kendilerini nasıl algıladıkları ve aldıkları maaş gibi özellikleri saptamak amacıyla kullanılmıştır. “Kişisel Bilgi Formu”nun bir örneği Ek-2’de verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan araçlar, 2008 Şubat-Mart aylarında uygulanmıştır. Uygulamadan önce Başbakanlık, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınarak araştırma yapılacak illerde bulunan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları müdürleriyle görüşülmüş, yapılacak araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir.

Uygulama sırasında kurumlarda uygulama kapsamında yer alan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına gidilerek çalışan personele bu araştırmanın bir yüksek lisans tezi için yapıldığı elde edilecek bilgilerin araştırma amacıyla kullanılacağı belirtilmiştir. “Ölçek” ve “ Kişisel Bilgi Formları”nın kime ait olduğunun saptanması ve herhangi bir karışıklık olmaması için “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “ Kişisel Bilgi Formu” birbirine tutuşturulmuştur. Uygulama ile ilgili olarak, ölçeklerdeki her maddenin mutlaka doğru ve içten bir şekilde işaretlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Uygulama yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Ölçekler araştırma kapsamında yer alan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurdu personelinin tümüne uygulanmaya çalışılmış, ancak kurum personelinin tümünün aynı gün çalışmaması nedeniyle personelin tümüne uygulanamamıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Uygulama çalışmaları tamamlandıktan sonra uygulanan bilgi formları kontrol edilmiş ve 243 kurum çalışanının yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Her kurum çalışanının ölçeğine bir numara verilmek suretiyle değerlendirmeye alınacak olan ölçekler 1'den 243'e kadar numaralandırılmıştır. Daha sonra Empatik eğilim ölçekleri puanlanmış ve puanlar kişisel bilgi formu yanıtları ile birlikte SPSS (Statistical Package for the Social Science) paket programa yüklenmiştir.

SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilen istatistiksel analizlerde, her bağımsız değişkene ait grupların empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları saptanarak elde edilen bilgilerin tablolar halinde dökümleri yapılmıştır.

Kurum çalışanlarının çalıştıkları kuruma, cinsiyetlerine, medeni durumlarına, çocuk sahibi olup olmamalarına ve çalıştıkları kurumdan memnun olup olmamalarına ilişkin grupların empatik eğilim puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplarda “ t-testi” kullanılmıştır.

Araştırmanın diğer denencelerinin istatistiksel analizinde grupların ikiden fazla olmasından dolayı öncelikle Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış, grupların empatik eğilim puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için “ Tek Yönlü Varyans Analizi” yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk,2002).

Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma denencelerinin sınanması için toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bunun için çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular ele alınmıştır. Her bir bağımsız değişkenin sayısal dağılımlarını, empatik eğilim puanlarının ortalamalarını, standart sapmalarını gösterir tablolar düzenlenmiş, daha sonra değişkenlerin çeşitli düzeylerine göre belirlenen gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan analizlerin sonuçları ile ilgili tablolar sunulmuştur.

1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kuruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel çalıştıkları kuruma göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların çalıştıkları kuruma göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo–2 verilmiştir.

Tablo-2
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma
Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart
Sapmaları ve t-Testi Sonuçları

Çalıştıkları Kurum	n	x	Ss	t	p
Çocuk Yuvası	156	71,08	8,76	1,39	p>.05 Önemsiz
Yetiştirme Yurdu	87	69,42	9,03		

Tablo-2’deki veriler incelendiğinde; çocuk yuvasında çalışan personelin empatik eğilim puanları ortalaması 71,08 iken, yetiştirme yurdunda çalışan personelin empatik eğilim puanları 69,42’dir. Yapılan t-testi sonucunda; t değerinin 1,39 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre çocuk yuvalarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Bu sonuç; “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kuruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” denencesini destekler nitelikte değildir.

2. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 7 gruba ayrılmıştır. Personelin yaşlarına göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları

Yaş Düzeyleri	n	X	Ss
25 ve altı yaş	39	69,74	10,02
26-30 yaş	65	71,86	9,40
31-35 yaş	32	70,75	9,36
36-40 yaş	36	72,02	7,47
41-45 yaş	39	68,82	6,24
46-50 yaş	21	66,66	9,76
51 ve üstü yaş	11	72,45	9,25

Tablo-3'teki veriler incelendiğinde empatik eğilim puan ortalamalarına bakıldığında, en fazla ortalamaya; 72,45 ortalama ile 51 ve üstü yaş grubu çalışanların oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu sırasıyla, 72,02 ortalama ile 36-40 yaş, 71,86 ortalama ile 26-30 yaş, 70,75 ortalama ile 31-35 yaş, 69,74 ortalama ile 25 yaş ve altı, 68,82 ortalama ile 41-45 yaş çalışan personel izlemektedir. Son olarak gruplar arasında en düşük ortalamaya; 66,66 ortalama ile 46-50 yaş arası çalışanların oluşturduğu gruptur.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F=1,504$, $P=.178$) bulunduğu varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo-4'te verilmiştir

Tablo-4

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Gruplar Arası	689,425	6	114,904	1,474	.188
Gruplar İçi	18401,299	236	77,972		$p>.05$
Toplam	19090,724	242			Önemsiz

Tablo-4'teki değerlere bakıldığında elde edilen F değeri (1,474); çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan yaşça büyük olan personelin empatik eğilim puan ortalamalarının yaşça küçük olan personelin empatik eğilim puan ortalamalarından yüksek olmasına rağmen iki grup arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Böylece, araştırmanın bu konudaki denencesini destekler nitelikte değildir.

3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel cinsiyetlerine göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların cinsiyetlerine göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	x	Ss	t	p
Kadın	114	72,08	8,87	2,67	$p<.05$ Önemli
Erkek	129	69,07	8,67		

Tablo-5'teki veriler incelendiğinde; kadınların empatik eğilim puanlarının ortalaması 72,08 iken erkeklerin empatik eğilim puanları 69,07'dir. Yapılan t-testi sonucunda; t değerinin 2,67 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre; çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim puanları ortalamalarında cinsiyete göre fark olduğu, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan kadın personelin empatik eğilim

puanlarının erkek kurum personeline göre yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Bu sonuç “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” denencesini desteklemektedir.

4. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, medeni duruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel medeni durumlarına göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların medeni durumlarına göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo-6’da verilmiştir.

Tablo-6

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-Testi Sonuçları

Medeni Durum	n	x	Ss	t	p
Evli	164	69,89	8,42	1,52	$p>.05$ Önemsiz
Bekâr	79	71,73	9,70		

Tablo-6’daki veriler incelendiğinde; evli personelin empatik eğilim puanlarının ortalaması 69,89 iken bekâr personelin empatik eğilim puanları 71,73’tür. Yapılan t-testi sonucunda t değerinin 1,52 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre; çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan bekâr personelin empatik eğilim düzeyleri evli olan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Bu sonuç “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, medeni duruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” denencesini destekler nitelikte değildir.

5. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 4 gruba ayrılmıştır. Grupların eğitim düzeylerine göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-7’de verilmiştir.

Tablo-7

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları

Eğitim Düzeyi	n	X	Ss
İlköğretim	14	66,28	11,14
Ortaöğretim	107	69,87	8,70
Ön Lisans	45	69,31	9,12
Lisans ve üstü	77	72,79	8,13

Tablo-7’deki empatik eğilim puan ortalamalarına bakıldığında, en fazla ortalamaya; 72,79 ortalama ile lisans mezunlarının oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu, 69,87 ortalama ile ortaöğretim mezunu ve daha sonra 69,31 ortalama ile ön lisans mezunu gruplar izlemektedir. Son olarak gruplar arasında en düşük ortalamaya; 66,28 ortalama ile ilköğretim okulu mezunlarının oluşturduğu gruptur. Personelin eğitim düzeyi arttıkça empatik eğilim düzeyinin arttığı görülmektedir.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene’s Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F = .979$, $P = .403$) bulunduğu varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo Tablo-8’de verilmiştir.

Tablo-8
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine
Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Gruplar Arası	758,127	3	252,709	3,295	.021
Gruplar İçi	18332,597	239	76,705		p<.05
Toplam	19090,724	242			Önemli

Tablo-8'deki değerlere bakıldığında; elde edilen F değeri (3,295); çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinde eğitim düzeyine göre anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir ($p<.05$). Böylece, araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonucunda, lisans mezunu olanların oluşturduğu ($x=72,79$) ile ortaöğretim mezunu olanların ($x=69,87$) ve ön lisans mezunu olanların ($69,31$) oluşturduğu gruplar arasında $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark lisans mezunu olanların lehine çıkmıştır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

6. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çocuk sahibi olma veya olmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel çocuk sahibi olup olmamalarına göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların çocuk sahibi olup olmamalarına göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo-9'da verilmiştir.

Tablo-9

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-Testi Sonuçları

Çocuk Sahibi Olup Olmama	n	x	Ss	t	p
Çocuğu Sahibi Olanlar	152	69,88	8,29	1,36	p>.05 Önemsiz
Çocuğu Sahibi Olmayanlar	91	71,49	9,75		

Tablo-9'daki veriler incelendiğinde; çocuk sahibi olan personelin empatik eğilim puanlarının ortalaması 69,88 iken çocuk sahibi olmayan personelin empatik eğilim puanları 71,49'dur. Yapılan t-testi sonucunda; t değerinin 1,36 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan çocuk sahibi personelin empatik eğilim düzeyleri çocuk sahibi olmayan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Bu sonuç “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çocuk sahibi olma veya olmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” denencesini destekler nitelikte değildir.

7. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumda çalışma süresine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 3 gruba ayrılmıştır. Grupların çalışma sürelerine göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-10'da verilmiştir.

Tablo-10
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine
Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart
Sapmaları

Çalışma Süresi	n	X	Ss
1-5 yıl	131	71,72	9,03
6-10 yıl	34	69,76	9,78
11 ve üstü yıl	78	68,73	7,94

Tablo-10'daki empatik eğilim puan ortalamalarına bakıldığında, en fazla ortalamaya; 71,72 ortalama ile 1–5 yıl süreyle çalışanların oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu, 69,76 ortalama ile 6–10 yıl çalışanlar izlemektedir. Son olarak gruplar arasında en düşük ortalamaya; 68,73 ortalama ile 11 ve üstü yıl çalışanların oluşturduğu gruptur. Personelin kurumda çalışma süreleri arttıkça empatik eğilim puan ortalamalarının azaldığı görülmektedir.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F = .748$, $P = .474$) bulunduğundan varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo-11'de verilmiştir.

Tablo-11
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine
Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Gruplar Arası	459,154	2	229,577	2,957	.054
Gruplar İçi	18631,571	240	77,632		$p > .05$
Toplam	19090,724	242			Önemsiz

Tablo-11'deki değerlere bakıldığında elde edilen F değeri (2,957); çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kısa süre çalışan personelin empatik eğilim puan ortalamaları uzun süre çalışan personelin empatik eğilim puan ortalamalarından yüksek olmasına rağmen

yapılan istatistiksel analiz sonucu bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Böylece, araştırmanın bu konudaki denencesi destekler nitelikte değildir.

8. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamalarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kurumdan memnun olup-olmamalarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel çalıştıkları kurumdan memnun olup olmamalarına göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların çalıştıkları kurumdan memnun olup olmamalarına göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo-12’de verilmiştir.

Tablo-12

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamalarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-Testi Sonuçları

Kurumda Çalışmaktan Memnun Olup-Olmama	n	x	Ss	t	p
Memnunum	180	71,12	8,63	1,90	$p>.05$ Önemsiz
Memnun Değilim	63	68,66	9,39		

Tablo-12’deki veriler incelendiğinde; çalıştıkları kurumdan memnun olan personelin empatik eğilim puanlarının ortalaması 71,12 iken, memnun olmayan personelin empatik eğilim puanları 68,66’dır. Yapılan t-testi sonucunda; t değerinin 1,90 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalıştıkları kurumdan memnun olan personelin empatik eğilim düzeyleri çalıştıkları kurumdan memnun olmayan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Bu sonuç “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kurumdan memnun

olup-olmamalarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” denencesini destekler nitelikte değildir.

9. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Görevlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumdaki görevlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 4 gruba ayrılmıştır. Grupların çalıştıkları kurumdaki görevlerine göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-13’te verilmiştir.

Tablo-13

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdaki Görevlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları

Kurumdaki Görevleri	n	X	Ss
İdari Personel	44	70,47	7,74
Uzman Personel	40	73,50	8,22
Eğitim Personeli	51	71,00	8,81
Yardımcı Personel	108	69,13	9,38

Tablo-13’e bakıldığında, en fazla empatik eğilim puan ortalamasına; 73,50 ortalama ile uzman personelin oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu, 71,00 ortalama ile eğitim personeli ve daha sonra 70,47 ortalama ile idari personel olan gruplar izlemektedir. Son olarak gruplar arasında en düşük ortalama; 69,13 ortalama ile yardımcı personel olanların oluşturduğu gruptur. Uzman personelin empatik eğilim düzeylerinin diğer çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu görülmektedir.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene’s Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F = .895$, $P = .445$) bulunduğu varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo Tablo-14’te verilmiştir.

Tablo-14
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Görevlerine Göre
Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Gruplar Arası	572,830	3	190,943	2,464	.063
Gruplar İçi	18517,894	239	77,481		p>.05
Toplam	19090,724	242			Önemsiz

Tablo-14'teki veriler incelendiğinde elde edilen F değeri (2,464); çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan uzman personelin empatik eğilim puan ortalamalarının idari personel, eğitim personeli ve yardımcı personelin puan ortalamalarından yüksek olmasına rağmen yapılan istatistiksel analiz sonucu bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir (p>.05). Böylece, araştırmanın bu konudaki denencesi destekler nitelikte değildir.

10. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kendilerini algılama biçimlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 4 gruba ayrılmıştır. Grupların kendilerini algılama düzeylerine göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-15'te verilmiştir.

Tablo-15

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları

Kendini Algılama Biçimi	n	X	Ss
Demokratik	136	71,34	8,24
Otoriter	34	67,79	8,47
Koruyucu	64	71,65	9,07
İlgisiz	9	59,44	10,17

Tablo-15'teki empatik eğilim puan ortalamalarına bakıldığında, en fazla ortalamaya; 71,65 ortalama ile ilişkilerinde kendilerini koruyucu olarak algılayan çalışanların oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu, 71,34 ortalama ile ilişkilerinde kendilerini demokratik olarak algılayanlar, 67,79 ortalama ile ilişkilerinde kendilerini otoriter olarak algılayanlar izlemektedir. Gruplar arasında en düşük ortalamaya; 59,44 ortalama ile ilişkilerinde kendilerini ilgisiz olarak algılayanların oluşturduğu gruptur. Kendilerini demokratik olarak algılayan kurum personelinin empatik eğilim düzeylerinin kendilerini otoriter ve koruyucu olarak algılayan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F = .783$, $P = .504$) bulunduğundan varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo-16'da verilmiştir.

Tablo-16

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Gruplar Arası	1531,748	3	510,583	6,950	.000
Gruplar İçi	17558,976	239	73,469		$p < .05$
Toplam	19090,724	242			Önemli

Tablo-16'daki değerlere bakıldığında; elde edilen F değeri (6,950) ; çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin kendilerini algılama biçimlerine göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir ($p<.05$). Bu sonuç üzerine hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonucunda, kendini demokratik olarak algılayan personelin oluşturduğu grup (71,34) ile kendini ilgisiz olarak algılayanlar (59,44) arasında; kendini otoriter olarak algılayanlar (67,79) ile kendilerini koruyucu (71,65) ve ilgisiz (59,44) olarak algılayanlar arasında; kendilerini koruyucu olarak algılayanlar (71,65) ile kendini ilgisiz (59,44) olarak algılayanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<.05$).

11. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın, “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, aldıkları maaşa göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde kurulan denencesini test etmek için çalışan personel 4 gruba ayrılmıştır. Grupların aldıkları maaşa göre sayısal dağılımı, empatik eğilim puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-17’de verilmiştir.

Tablo-17

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Sayısal Dağılımı, Empatik Eğilim Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları

Maaş	n	X	Ss
500 YTL ve aşağı	20	68,10	11,14
501-750 YTL	56	71,28	8,83
751-1000	88	68,52	7,83
1001-1500	79	72,72	8,92

Tablo-17'deki empatik eğilim puan ortalamalarına bakıldığında, en fazla ortalamaya; 72,72 ortalama ile 1001–1500 YTL maaş alanların oluşturduğu grup sahiptir. Bu grubu, 71,28 ortalama ile 501–750 YTL maaş alan ve daha sonra 68,52 ortalama ile 751–1000 YTL maaş alan gruplar izlemektedir. Son olarak gruplar arasında en düşük ortalamaya; 68,10 ortalama ile 500 YTL ve aşağı alanların oluşturduğu gruptur. Personelin aldığı maaş yükseldikçe empatik eğilim düzeylerinin yükseldiği görülmektedir.

Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F= 1,050$, $P=.371$) bulunduğu varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo-18'de verilmiştir.

Tablo-18

**Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre
Empatik Eğilim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları**

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Gruplar Arası	883,668	3	294,556	3,867	.010
Gruplar İçi	18207,057	239	76,180		$p<.05$
Toplam	19090,724	242			Önemli

Tablo-18'deki değerlere bakıldığında; elde edilen F değeri (3,867); çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinde aldıkları maaşa göre anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir ($p<.05$). Bu sonuç üzerine hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonucunda, 1001–1500 YTL maaş alanların oluşturduğu ($x=72,72$) ile 751–1000 YTL maaş alanların ($x=68,52$) ve 500 YTL ve aşağısı maaş alanların (68,10) oluşturduğu gruplar arasında $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark 1001–1500 YTL maaş alanların lehine çıkmıştır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Böylece, araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri ile çalışılan kurum, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çocuk sahibi olup olmama, kurumda çalışma süresi, çalıştığı kurumdan memnun olup olmama, kurumdaki görevi, kurum çalışanlarının kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları maaş arasındaki ilişkiye ait bulgular sırası ile tartışılmış ve yorumlanmıştır.

1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kuruma Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın birinci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kuruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucu bu denencenin doğrulanmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 2).

Elde edilen bulgulara göre; çocuk yuvalarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyinden yüksek olmasına rağmen bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu denence kurulurken, çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin yaş düzeyleri, meslek grupları ve cinsiyet dağılımları açısından farklılıklar olduğu düşünülerek iki kurum çalışanlarının empatik eğilim puan ortalamaları arasında bir fark olacağı beklentisi ile hareket edilmişti. Ancak çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin yaş düzeyleri ve cinsiyet dağılımlarının birbirilerine yakın olduğu görülmüştür. İki kurum çalışanlarının benzer koşullarda çalışmaları, kurumlar arası geçiş yaparak her iki kurum özelliklerine ilişkin deneyimler edinmeleri kurumlar arasında empatik eğilim düzeyi açısından farklılık olmamasına neden olmuş olabilir.

Araştırmada elde edilen bulgudan farklı olarak; Alver (2003), çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarda çalışanlar üzerinde yapmış olduğu araştırmada, farklı kurumlarda çalışan personelin empatik beceri düzeyleri arasında fark olduğunu saptamıştır.

2. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Yaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın ikinci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu en yüksek empatik eğilim puan ortalaması yaşça büyük olan gruba aittir (Bkz. Tablo 3). Ancak yapılan varyans analizi sonucu çalışan personelin yaşlarına göre empatik eğilim düzeyi puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4). Sonuç olarak araştırmanın bu konudaki denencesi doğrulanmamıştır.

Bu denence kurulurken, yaşça büyük olmanın deneyim kazanma ile bağlantılı olarak ilerleyen yılların empatik eğilimi artırıcı etkisi olacağı beklentisi ile hareket edilmişti. Ayrıca yaşın ilerlemesiyle kurum personelinin kişiler arası ilişkilerde daha dikkatli ve sabırlı davranacakları, iletişime daha açık olacakları dolayısıyla empatik eğilim düzeylerinin yaşça daha küçük olan personelin empatik eğilim düzeylerinden farklı olacağı düşünülmektedir. Ancak yaşın ilerlemesiyle kurumda çalışan personelin iş ve aile sorumluluklarının artması kurum personelinin ilişkilerindeki duyarlılığın azalmasına neden olmuş olabilir.

Elde edilen bu bulgudan, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin yaşlarının empatik eğilim düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu, Ayçin (2005), Pınar (2004), Çimer (1998), Yıldırım (2001), Yurttaş (2001), Aydın (1996), Günaydın (1999), Kılıç (2005), Uygun (2006), İşcen (2006), Sevimligül (2002)’ün araştırma bulguları ile paralellik taşımaktadır.

Araştırmalardan bazıları Pişmişoğlu (1997) ve Çıtak (1998) yaş düzeyi düştükçe empatik düzeyin arttığını gösterirken; Durmuşoğlu (2001) araştırmasında yaş düzeyi arttıkça empatik düzeyin arttığını belirtmiştir.

3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın üçüncü denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan kadın personelin empatik eğilim düzeyleri erkek personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak araştırmanın bu denencenin doğrulandığı görülmüştür (Bkz. Tablo 5).

Bu denence kurulurken, kadınların psikolojik ve sosyal açıdan daha duyarlı oldukları düşünülmüş ve kadın personelin empatik eğilim düzeylerinin erkek personelin empatik eğilim düzeylerinden farklı olacağı beklentisi ile hareket edilmiştir.

Freud'a göre kadınların Oedipal dönemi daha az sorun yaşayarak atlattıkları erkeklerin ise bu dönemde daha fazla özdeşim kurma güçlüğü çekmeleri cinsiyetler arasında empati açısından böyle bir farklılığa neden olabileceğini belirtmiştir. Freud'u takip eden diğer psikanalistler ise kadınların kendileri ve diğerleri arasındaki mesafenin görece olarak az olması nedeniyle daha paylaşımcı ve sezgisel davrandıklarını söylemektedirler (Aydın,1996: 56).

Kadınların erkeklere göre psikolojik ve sosyal yönden ilişkilerinde daha duyarlı oldukları, karşısındaki kişilerin neler düşünüp hissettiklerini anlamaya ilişkin daha çok istekli oldukları ve kendi duygularını daha çok dışa vurdukları bilinmektedir. Sosyalleşme süreci içerisinde toplumun bireylere sunduğu kalıplara uygun olarak duygusal, anlayışlı, duygularını rahatça ifade eden tepki çeşitleri kız çocukları için desteklenirken, duygularını ifade etmeyen, güçlü ve bağımsız tepki çeşitleri ise erkek çocuklarda özendirilmektedir. Küçük yaştan itibaren söz konusu tepkileri içselleştirilmektedir. Sosyalleşme gerçekleri göz önüne alındığında kadınların empatik eğilim düzeylerinin erkeklerin empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek çıkması beklenen bir sonuç olmaktadır.

Beklentilere uygun olarak elde edilen bu bulgular benzer değişken üzerinde yapılan bazı araştırma bulgularıyla da tutarlılık göstermekte ve araştırmanın bu yöndeki bulgusunu destekler niteliktedir (Öner,2001; Çimer,1998; Ceyhan, 1993; Yıldırım, 2001; Wied, 2007; Rehber, 2007; Hojat, 2002; Günaydın, 1999; Gini,2007; Aydın, 1999; Duru,2002; Cowan,

2003; Barr, 2007; Gldağ, 2007). Ancak konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar kadınların empatik düzeyleri ile erkeklerin empatik düzeyleri arasında anlamlı farkın olmadığı yönündedir (nemlitrk,1997; Ercoşkun,2005; Durmuşoğlu, 2001; Vatansever, 2002; Alver, 2003; Alisinaoğlu, 2000; Gönüllü, 2007).

4. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Medeni Durumlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın dördüncü denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, medeni duruma göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucu bu denencenin doğrulanmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 6).

Elde edilen bulgulara göre; bekâr personelin empatik eğilim düzeyleri evli personelin empatik eğilim düzeyinden yüksektir ancak bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu denence kurulurken, evli olan personelin çocukları ile olan ilişkisinde ilgi ve şefkat gösterme deneyimini daha fazla edindiklerinden evli olan personelin empatik eğilim düzeyinin bekâr olan personelin empatik eğilim düzeylerinden farklı olacağı beklentisi ile hareket edilmişti.

Evliliğin ve aile ortamının bir sosyal destek ortamı olması nedeniyle evli olan personelin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olması bekleniyordu. Ancak bu sonuç üzerinde, evli bireylerin sorumlulukları ile beraber artan iş yükü ve tükenmişliğin etkili olabileceği düşünülmektedir. Evli olan kişilerin genelde çocuklarla ve ev işleriyle devamlı ilgilenmek durumunda kaldıklarından kendilerine yeteri kadar zaman ayıramamaktadırlar.

Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgunun, diğer benzer araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Ancak konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar; bekâr olanların empatik düzeyleri ile evli olanların empatik düzeyleri arasında farkın olmadığı yönündedir. Ayın (2005), eğitim yöneticilerinin empatik becerileri üzerine yapmış olduğu araştırma sonucunda evli ve bekâr yöneticilerin empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Başka bir araştırmada Çıtak (1998), hemşirelik yüksek okulu ğretim elemanlarının empatik beceri ve tükenmişlik düzeylerini üzerine yapmış olduğu

araştırmada bekâr ve evli öğretim elemanlarının empatik eğilimleri üzerinde anlamlı bir fark bulamamıştır. Yine Sevimligül' ün (2002), hemşirelerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırma sonucunda evli ve bekâr hemşirelerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Bu konuda yapılan bazı araştırmalarda; bekârların empatik düzeylerinin evli olanların empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Pınar, 2004; Pişmişoğlu, 1997; Alver, 2003; İşcen, 2006).

5. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Eğitim Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın beşinci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu empatik eğilim düzeyi puanları ortalaması, çalışan personelin eğitim düzeyi yükseldikçe arttığı görülmüştür (Bkz. Tablo7). Yapılan varyans analizi sonucunda çalışan personelin eğitim düzeylerine göre empatik eğilim düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 8).

Bu denence kurulurken, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin eğitim düzeyleri arttıkça empatik eğilim düzeylerinin artacağı beklenmekteydi. Eğitim düzeyi yüksek olan personelin kişiler arası ilişkilerinde daha bilinçli, ilişkilerinde karşılaştıkları sorunlarla baş etmede daha etkili olabileceği düşünülebilir. Kurumlarda eğitim seviyesi yüksek olan personel dikkate alındığında orta öğretim mezunu kişilerin genelde meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü mezunu oldukları, eğitimci ve uzman personeline lisans eğitimi süresinde pedagojik- formasyon, iletişim becerileri eğitimi aldıkları bilinmektedir. Özellikle uzman personel grubu içerisinde yer alan psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının lisans eğitimi boyunca kişiler arası ilişkiler ve psikoloji dersleri almaları söz konusu meslek gruplarının empatik eğilim düzeylerinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Bununla beraber lisans mezunu personelin statü ve maaşlarının yüksek oluşu, empatik eğilim düzeylerinin yükselmesini etkilemiş olacağı düşünülmektedir.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde eğitim seviyesi yükseldikçe empatik eğilim düzeyinin de yükseleceği yönündedir.

Tutuk ve arkadaşları (2002), hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empatik düzeyleri üzerine yaptıkları araştırmada; hemşirelik öğrencilerinin sınıf seviyesi yükseldikçe empatik düzeylerinin de arttığı görölmüştür. Halıcıoğlu'nun (2004), yapmış olduğu araştırmada; eğitim seviyesi yüksek anne babanın empatik düzeylerinin eğitim seviyesi düşük anne babanın empatik düzeyinden yüksek bulmuştur. Yine aynı şekilde Sevimligöl (2002), hemşirelerin empatik eğilim ve beceri düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırmada hemşirelerin eğitim seviyesi arttıka empatik eğilim düzeylerinin de artmakta olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

6. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın altıncı denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çocuk sahibi olma veya olmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucu bu denencenin doğrulanmadığı görölmüştür (Bkz. Tablo 9).

Elde edilen bulgulara göre; çocuk sahibi olmayan personelin empatik eğilim düzeyleri çocuk sahibi olan personelin empatik eğilim düzeyinden yüksektir ancak bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu denence kurulurken, çocuk sahibi olmanın sorumluluk ve şefkat gösterme gibi davranışların kazanımında etkili olacağı düşünöldüğünden, çocuk sahibi olan personelin empatik eğilim düzeyinin çocuk sahibi olmayan personelin empatik eğilim düzeylerinden farklı olacağı beklentisi ile hareket edilmişti.

Çocuk sahibi olanların empatik eğilim düzeyinin daha yüksek olması bekleniyordu Ancak elde edilen sonuç değerlendirildiğinde çocuk sahibi olup olmamanın empatik eğilim üzerinde etkili olmadığı görölmüştür. Çocuk sahibi olan personelin çocuklarının duygu ve düşüncelerini anlama çabası yerine çocuk sahibi olmanın getirmiş olduğu sorumluluklar gereği toplumun kendilerine biçtiği ideal baba ya da anne davranış biçimlerini sergilemektedirler. Toplumun ideal ana-baba olarak çocuklarının duygu ve düşüncelerini anlayan kişilerden çok çocuklarının ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan güçlü ana babayı

özendirmeleri anne ve babanın çocuklarıyla kuracakları empatik iletişime engel olabilmektedir.

Araştırmanın bu bulgusu yapılan bazı araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Ayçin (2005), eğitim yöneticilerinin empatik becerileri üzerine yapmış olduğu araştırmada çocuk sahibi olmayan eğitim yöneticilerinin empatik beceri düzeyi çocuk sahibi olan eğitim yöneticilerinin empatik beceri düzeyinden yüksek çıkmış ancak iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Aynı şekilde Pişmişoğlu (1997) , hemşirelerin empatik düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırmada çocuk sahibi olmayan hemşirelerin empatik beceri düzeyi çocuk sahibi olan hemşirelerin empatik beceri düzeyinden yüksek çıkmış ancak iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yine Kılıç (2005), okul öncesi öğretmenlerin empatik beceri düzeylerini inceleyen araştırmasında benzer sonuçlar bulunmuştur.

7. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalışma Sürelerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın yedinci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumda çalışma süresine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu empatik eğilim düzeyi puanları ortalaması, personelin kurumda çalışma süresi arttıkça empatik eğilim düzeylerinin düştüğü görülmüştür (Bkz. Tablo10). Ancak yapılan varyans analizi sonucunda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyi ortalaması, personelin çalışma süresi azaldıkça yükselmesine rağmen, bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo-11).

Bu denence kurulurken, meslekte çalışma süresinin deneyimle doğru orantılı olduğu göz önünde bulundurularak, iş yaşamında ilerleyen yıllarla beraber deneyim kazanıldığı düşünülmüş, bunun empatik eğilim düzeyini arttıracak beklentisi ile hareket edilmişti. Ancak beklentinin aksine kurumda çalışma süresi arttıkça empatik eğilim düzeyinde görülen düşüşün çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında üstlenilen görevin ağırlığı ve çalışan kurum personelinin mesleki tükenmişliğini akla getirmektedir.

Araştırmanın bu bulgusu, Günaydın (1999), Kılıç (2005), Çimer (1998), İşcen (2006) ve Sevimligül'ün (2002) araştırma bulguları ile paralellik taşımaktadır.

Bu konudaki araştırmalarda farklı sonuçlara da ulaşıldığı görülmektedir. Taşdemir (1999), yapmış olduğu araştırmada; bulundukları kurumda uzun süredir çalışan hemşirelerin empatik eğilim düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Pişmişoğlu (1997) hemşirelerin empatik düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırmada 6-10 yıl süre ile çalışan hemşirelerin 6 yıldan az ve 10 yıldan fazla çalışan hemşirelerin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğunu bulmuştur. Yine Aydın (1996), yaptığı araştırmada; çalışma süresinin azaldıkça empatik düzeyin arttığını belirtmiştir.

8. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Çalıştıkları Kurumdan Memnun Olup Olmamalarına Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın sekizinci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, çalıştıkları kurumdan memnun olup-olmamalarına göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucu bu denencenin doğrulanmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 12).

Elde edilen bulgulara göre çalıştığı kurumdan memnun olan personelin empatik eğilim düzeyleri memnun olmayan personelin empatik eğilim düzeyinden yüksektir. Ancak bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu denence kurulurken, çalıştıkları kurumdan memnun olan personelin kurumdaki ilişkilerinden memnun olacağı, yaşam doyumu üzerinde etkili olan mesleki doyumlarının yüksek olacağı göz önüne alındığında çalıştığı kurumdan memnun olan personelin empatik eğilim düzeyinin kurumdan memnun olmayan personelin empatik eğilim düzeyinden farklı olacağı beklentisi ile hareket edilmişti.

Çalıştıkları kurumdan memnun olan personelin ilişkilerine daha fazla yoğunlaşabilecektir. Kişilerin çalıştıkları kurumdan memnuniyetleri etkileyen en önemli nedenlerinde biri de iş arkadaşları ile olan ilişkileridir. İnsan bir gruba ait olma ihtiyacı hisseder ve o grup tarafından sevilme beğenilmek ve kabul görmek ister. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personel kabul gördüğü, sevildiği bir ortamda çalıştıkları oranda hem işin kendisini hem de sosyal ortamını benimser ve sahiplenir. Empatinin ilişkileri düzenleyici ve yapıcı özelliği göz önüne alındığında, çalıştığı kurumu sevmenin

en önemli şartlarından birinin de birlikte çalışılan kişilerle kurulan ilişkinin niteliğidir. Diğer yandan çalışma yaşamındaki olumsuz süreçler çalışma dışı yaşamı da olumsuz etkilemektedir. Bireyin yaşam doyumu üzerinde kişiler arası ilişkilerin önemi düşünülürse çalıştığı yerden memnun olan bireyin empatik eğilim düzeyinin yüksek olacağı beklenilmektedir.

Araştırmanın bu bulgusu yapılan bazı araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Pişmişoğlu (1997), hemşirelerin empatik düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırmada çalıştıkları kurumdan memnun olan hemşirelerin empatik düzeylerinin çalıştıkların kurumdan memnun olmayan hemşirelerin empatik düzeyinden yüksek çıktığı ancak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Başka bir araştırmada Pınar (2004), doğum salonunda çalışan ebe ve hemşirelerin empatik beceri düzeyleri ve etkileyen faktörler üzerine yapmış olduğu araştırma sonucunda mesleğinden “memnun olanların” ortalamaları; “kısmen memnun” ya da “memnun olmayanlara” göre daha yüksek olduğu ancak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

9. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kurumdaki Görevlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın dokuzuncu denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kurumdaki görevlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu; empatik eğilim düzeyi puanları ortalaması, uzman personelin empatik eğilim düzeyinin idari personel, eğitim personeli ve yardımcı personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo13). Ancak yapılan varyans analizi sonucunda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan uzman personelin empatik eğilim puan ortalaması; idari personel, eğitim personeli ve yardımcı personelin empatik eğilim puan ortalamalarından yüksek olmasına rağmen, bu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 14).

Bu denence kurulurken uzman personelin empatik eğilim düzeylerinin eğitim personeli, idari personel ve yardımcı personelin empatik eğilim düzeylerinden farklı olması bekleniyordu. Araştırmanın bu bulgusu incelendiğinde; uzman personelin empatik eğilim düzeylerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu ancak anlamlı bir farkın olmadığı

görülmektedir. Bu sonuç; uzman personelin kendi bilgi ve becerilerini çalıştıkları kurumda yansıtamamalarından kaynaklanıyor olabilir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocukların ve ergenlerin yaşamış oldukları sorunlar dikkate alındığında her kurumda bir psikolog ve sosyal hizmet uzmanının çalışması iki meslek gurubu üyeleri için de ağır olmaktadır. Çalıştıkları kurumun iş yükünden dolayı bilgi ve becerilerini profesyonelce uygulama imkânından yoksun olan uzman personel gurubunun empatik eğilim düzeylerinin beklentinin altında kalmasına neden olmuş olabilir.

Konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalarda farklı sonuçlar bulunmuştur. Alver (2003), çeşitli kamu kurum ver kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri üzerine yapmış olduğu araştırmasında çalışanların kurumlardaki mesleklerine göre empatik beceri düzeylerinde farklılıklar olduğudur. Çimer (1998), çeşitli meslek gruplarının empatik eğilimleri üzerine yapmış olduğu araştırma sonucunda insanlar ile ilişkiyi içeren ve temel alan meslek grubu üyelerinin empatik eğilim düzeylerinin diğer meslek grubu üyelerinden daha yüksek aldığı görülmüştür. İşcen (2006), yapmış olduğu araştırmada; onkoloji servisinde çalışan uzmanların empatik düzeylerinin asistanların empatik düzeylerinden belirgin bir şekilde yüksek olduğudur.

10. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın 10'uncu denencesi "Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, kendilerini algılama biçimlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir." şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelden en yüksek ortalamaya kendini koruyucu olarak algılayan grup sahiptir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kendilerini demokratik ve koruyucu olarak algılayan personelin empatik eğilim düzeylerinin kendilerini otoriter ve ilgisiz olarak algılan personelin empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 15). Yapılan varyans analizi sonucunda kendini algılama biçimine göre empatik eğilim düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark vardır (Bkz. Tablo 16).

Bu denence kurulurken kendini ilişkilerinde anlayış gösteren, duyguların rahatça ifade edilmesine olanak tanıyan, kendini demokratik tutum sahibi olarak algılayan

personelin empatik eğilim düzeylerinin kendilerini otoriter, koruyucu ve ilgisiz tutum sahibi olarak algılayanlardan farklı olması yönündeydi. Ancak anketin uygulandığı bölgelerin Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgesindeki kurumları kapsaması ve bu kurumlarda çalışanların genel olarak kendi memleketlerinde çalıştıkları düşünülürse, kendini koruyucu olarak kabul etmenin Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde daha olumlu olarak algılandığı düşünülebilir. Ayrıca, kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin gerek fiziksel gerekse de psikolojik olarak korunmaya ihtiyaç duyması kurum çalışanlarının kendilerini koruyucu olarak algılamalarına neden olmuş olabilir.

Bunun yanında empatinin en belirleyici değişkenlerinden biri olan karşıdaki insanlara yardım etme ve şefkat gösterme davranışları çalışan kurum personeli tarafından koruyucu tutum içinde algılanmış olabilir. Otoriter tutum sergileyen kişileri ilişkilerinde katı, kısıtlayıcı ve denetleyici olacaklardır. Karşıdaki kişilerin kendi istekleri doğrultusunda davranmalarını, kendilerine duyarlı olmalarını isteyeceklerdir. Empatinin karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya yönelik olduğu, kısıtlayıcı ve yönlendirici olmadığı düşünülürse elde edilen sonuç beklentilere uygundur. Ayrıca, ilgisiz tutum gösteren kişilerin ise, ilişkilerinde ihmalkâr ve duyarsız olacaklarında empatik eğilim düzeylerinin en düşük olması beklenmekteydi. Araştırma bulguları incelendiğinde; kendini demokratik olarak algılayan çalışanların empatik eğilim düzeyleri kendilerini ilgisiz ve otoriter olarak algılayanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma bulguları Ceyhan'ın (1993), kendi anne babalarının tutumlarını demokratik olarak algılayan kişilerin empatik düzeylerinin anne babalarını ilgisiz ve otoriter olarak algılayan kişilerden daha yüksek olduğunu bulduğu araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır.

11. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Maaşlarına Göre Empatik Eğilim Düzeyleri:

Araştırmanın 11'inci denencesi “Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, aldıkları maaşa göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucu çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin maaşı arttıkça empatik eğilim puan ortalamalarının yükseldiği görülmüştür

(Bkz. Tablo 17). Yapılan varyans analizi sonucunda çalışan personelin aldığı maaşa göre empatik eğilim düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 18).

Bu denence kurulurken, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin aldıkları maaş ne kadar yeterli bulurlarsa kendi fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını da o oranda karşılayacakları düşünülmekteydi. Kişinin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak gelire sahip olması çevresinde kurmuş olduğu ilişkilere daha fazla yoğunlaşmasını kolaylaştırabilir. Ekonomik gelirin düşük olması kişinin kendinin veya sorumluluğunu üstlendiği insanların gereksinimlerini yeterince karşılayamamasına neden olmaktadır. Kişinin gereksinimlerini karşılayamaması çevrede var olan imkânlardan yeterince faydalanamaması ilişkileri üzerine yoğunlaşmasına engel olabilmektedir. Fiziksel ihtiyaçları karşılamakta sorunlar yaşayan kişi sosyal ihtiyaçlarını göz ardı etmek zorunda kalabilir.

Bu araştırma bulgusu Ceyhan'ın (1993), aile gelirini yeterli bulan anne ve babanın empatik eğilim düzeylerinin aile gelirini yeterli bulmayan anne ve babanın empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir.

Araştırma bulgusundan farklı olarak, Rehber (2007), ilköğretim öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarını inceleyen araştırmasında farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında fark olmadığını saptamıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin çeşitli değişkenlere (çalışılan kurum, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çocuk sahibi olup olmama, kurumda çalışma süresi, çalıştığı kurumdan memnun olup olmama, kurumdaki görev, kurum çalışanlarının kendilerini algılama biçimleri ve maaş arasındaki ilişki) göre empatik eğilim düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında:

1. Çocuk yuvalarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri; yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, personelin çalıştığı kurumun empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

2. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yaşça büyük olan personelin empatik eğilim düzeylerinin yaşça küçük olan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, personelin yaşının empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan kadın personelin empatik eğilim düzeyleri, erkek personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

4. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan bekâr personelin empatik eğilim düzeyleri, evli olan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, personelin medeni durumunun empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

5. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında eğitim düzeyi yüksek olan personelin empatik eğilim düzeyleri eğitim düzeyleri düşük olan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

6. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan çocuk sahibi olmayan personelin empatik eğilim düzeyleri çocuk sahibi olan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, çocuk sahibi olmanın empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

7. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kısa süre çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri daha uzun süre çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, personelin çalışma süresinin empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

8. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalıştıkları kurumdan memnun olan personelin empatik eğilim düzeyleri çalıştıkları kurumdan memnun olmayan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, çalışılan kurumdan memnun olup-olmamanın empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

9. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan uzman personelin empatik eğilim düzeyleri eğitim personeli, idari personel ve yardımcı personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olmasına rağmen, kurumdaki görevin empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir etkili olmadığı ortaya çıkmıştır.

10. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kendilerini koruyucu olarak algılayan personelin kendilerini demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılayan personelin empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

11. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yüksek maaşla çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri, maaşı düşük olarak çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerini arttırma ve geliştirmeye dönük bazı önerilerde bulunabilir:

1. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışacak personel seçiminde kurumda kalan çocuk ve gençlerin psikolojik ve fiziksel özellikleri dikkate alınarak nitelikli personel seçiminin yapılması sağlanabilir.

2. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışacak personelin seçiminde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün psikoloji, psikolojik danışmanlık ve eğitim bilimleri alanında uzman olan personelinden yararlanarak söz konusu kurumlarda çalışmaya aday personelin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerin fiziksel, psikolojik ve sosyal özelliklerine ilişkin bilgilere sahip, duyarlı kişilerin seçilmesi sağlanmalıdır.

3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar için personelin tutum ve davranışları çok kritik bir öneme sahiptir. Bundan dolayı söz konusu kurumlarda çalışacak, çocuk ve gençlerin psikolojik, sosyal ve duygusal sorunlarının çözümünde katkı sağlayabilecek kişilik yapılarının belirlenmesi amacıyla bilimsel araştırmalar yapılmalı ve bu kişilik yapılarına sahip kişilerin çalıştırılması sağlanmalıdır.

4. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerini arttırıcı, geliştirici grup çalışmaları yapılabilir, etkili iletişim yolları öğretilir. Çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinden birinci dereceden sorumlu olan kurum personeline empatik anlayışın önemi kavratılabilir.

5. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin gelişimsel ve psikolojik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanması, çocuk ve gençlere daha anlayışlı ve sabırlı yaklaşımına önemli katkılar sağlayabilir.

6. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin yaşayacakları sorunların çözümünde etkili olabilecek yeterli sayıda ve nitelikte uzman personel (psikolojik danışman, psikolog) sağlanmalıdır.

7. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin sayıca az olmasından dolayı kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin duygusal gereksinimlerinin karşılanmasında problemler yaşanmaktadır. Ayrıca personel sayısının yetersiz olması personelin iş yükünün fazla olmasına ve tükenmesine neden olmaktadır. Söz konusu nedenlerden dolayı kurumlarda çalışan uzman ve nitelikli personel sayısının artırılması gerekmektedir.

8. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personel arasında sosyal ilişkiler artırıcı faaliyetler (toplu yemekler, eğlenceler ve geziler düzenlemek gibi) daha fazla yer verilebilir. Böylece kurum çalışanlarının birbirleriyle kaynaşmaları sağlanabilir.

9. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin daha rahat daha istekli görev yapmalarını sağlayacak (ek ücret, kademe ilerlemesi vb.) önlemler alınabilir.

10. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerini arttıracak, karşıdaki kişilerin duygu ve düşüncelerini anlamaya yönelik becerileri yükseltebilecek etmenlerin belirlenmesine yönelik bilimsel araştırmalar yapılarak, bunun sonucunda empatik beceri eğitimi verilebilir.

KAYNAKÇA

ABACI, Z.K.

- 2004 “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Saray ve Ayaş Rehabilitasyon Merkezlerinde Bakıma İhtiyaç Duyan Bireylerin Bakımından Sorumlu Personelin İş Doyumu, Tükenmişlik, Stres ve Depresyon Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ABOUD, F., SAMUEL, M., HADERA, A. and ADDUS, A.

- 2002 Intellectual, Social and Nutritional Status of Children in an Ethiopian Orphanage, **Social Science & Medicine**, 33 (11): 1275-1280

ACAR, Nilüfer Voltan

- 1994 **Terapötik İletişim Kişiler Arası İlişkiler**, 2. Baskı. Ertem Matbaacılık

AÇIKALIN, A.

- 2000 “İlköğretim Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Özellikleri ile Empati Becerileri Arasındaki İlişki (Ankara İli Örneği)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

AKAY, A.P., TAŞ, F.V., BAYKARA, B. , MİRAL, S. ve YEMEZ, B.

- 2005 Bir Kız Öğrenci Yurdu Personelinin Ruh Sağlığı ve İletişim Becerileri, **Yeni Symposium**, 43(2): 64-68

ALBENİZ, Perez A. and PAUL, Joaquin P.

- 2004 Gender Differences in Empathy in Parents at High- and Low-Risk of Child Physical Abuse. **Child Abuse & Neglect**, 28 : 289–300

ALİSİNANOĞLU, Fatma ve KÖKSAL, Aysel

- 2000 Gençlerin Ben Durumları (Ego State) ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18: 11-16

ALKAYA, Y.

- 2004 “Lise Öğrencilerinin İletişim ve Empati Becerilerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

ALTAY, Feride Oflazoğlu

- 2000 “Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Kimlik Statülerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İZMİR

ALTEKİN, F.

- 1995 “Tiyatro, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümlerindeki Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ALTUĞ, Duygu

- 2004 **Çocukluktan Yaşlılığa Kendi’lik Değeri**, Başkent Üniversitesi

ALVER, Birol

- 2003 “Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ERZURUM

ARAL, Neriman, GÜRSOY, Figen ve BIÇAKÇI, Yıldız

- 2006 Yetiştirme Yurdunda Kalan ve Kalmayan Kız Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 5: (10-19)

ASLAN, Behzet

- 1997 “Kurum Bakımında Bulunan Korunmaya Muhtaç Çocukların Davranış Sorunları (Adana İlinde Bir Araştırma)” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

AŞIK, Elif

- 2006 “Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençlerin Ergenlik Sorunları ve Baş etmeleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, BOLU

ATAŞALAR, Jale

- 1996 “Empatik Eğilim Düzeyleri Farklı Annelerin Çocuklarının Uyum ve Başarı Düzeyleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

AYDIN, Arzu

- 1996 “Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İZMİR

AYDIN, Özlem F.

- 1997 “Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunda Bulunan 5-6 Yaş Grubu Çocuklara Uygulanan Dil Eğitim Programının Dil Gelişimine Etkisi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

BALCI, T.

- 1999 “Yetiştirme Yurdu İle Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerinin Okul Başarılarına Etkisi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, SAMSUN

BAGOZZI, Richard P. and MOORE, David J.

- 1994 Public Service Advertisements: Emotions and Empathy Guide Prosocial Behavior, **Journal of Marketing**, 58 (2): 56-70

BALAT, Gülden Uyanık ve GÜVEN, Yıldız

- 2005 A Comparison of the Effects of Experiencing Pre-school Education and Living in an Orphanage on Basic Concepts Acquisition, **Educational Sciences**, 6 (3): 939-945

BARR, Jason J. and D’ALESSANDRO Higgins Ann

- 2007 Adolescent Empathy and Prosocial Behavior in the Multidimensional Context of School Culture, **The Journal of Genetic Psychology**, 168(3): 231–250

BARNETT, M.A., HOWARD, J.A., MELTON, E.M. and DİNO, G.A.

- 1982 Effect of Inducing Sadness About Self or Other on Helping Behavior in High- and Low-Empathic Children, **The Society for Research in Child Development**, 53: 920-923

BAUKNECHT, Brad and SCHMITZ, Terry

- 2001 **Education Version Empathy**, Oakwood Solutions, LLC

BAYAM, Göksel, ŞİMŞEK, Ersin Uçak ve DİLBAZ, Nesrin

- 1995 Üç Farklı Meslek Grubunda Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması, **Kriz Dergisi**, 3 (1-2): 182-184

BENLİ, Tayfur

- 1998 “Yetiştirme Yurdu öğrencilerinin Akademik Başarısızlık Nedenlerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ESKİŞEHİR

BIYIKLI, Latife

- 1995 Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S. O. S. Çocuk Köyleri, **Özel Eğitim Dergisi**, 3: 2 (1)

BIERHOFF, Hans Werner and ROHMANN, Elke

- 2004 Altruistic Personality in the Context of the Empathy–Altruism Hypothesis, **European Journal of Personality**, 18: 351–365

BİLGİN, Asude

- 2001 Kadınların Varolma Yolları, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 14 (1)

BLAIR, R.J.R.

- 2007 **Empathic Dysfunction in Psychopathic Individuals**, Mental İlness, Cambridge University Press

BOWER, B.

- 1998 Orphanages Improve Image in Child Care, **Science Service**, 154 (15).

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener

- 2002 **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Pegem Yayıncılık, İSTANBUL

BÜYÜKSOLAK, N.

- 1995 “Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Yuvalarda Kalan ve İlkokul Üçüncü Sınıfa Devam Eden Çocukların Akademik Başarılarının İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

CARR, Marry B. and LUTJEMEIER, John A.

- 2005 The Relation of Facial Affect Recognition and Empathy to Delinquency in Youth Offenders, **Adolescence**, 40(159)

CEYHAN, Aydoğan Aykut

- 1993 “Ana-Babaların Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

CİALDİNİ, Robert B., BROWN, Stephanie L., LEWİS, Brian P., LUCE, Carol and NEUBERG, Steven L.

- 1997 Reinterpreting the Empathy- Altruism Relationship: When One Into One Equals Oneness, **Journal of Personality and Social Psychology**, 73 (3): 481-494

COREY, G.

- 1990 **Theory and Practice of Group Counselling**, Brooks/Cole Publishing Company: California

COVEY, Stephan R.

- 2001 **Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı**, (Çev. Gönül Suveren- Osman Deniztekin), 16. Basım. Varlık Yayınları, İSTANBUL

COWAN, Gloria and KHATCHADOURIAN, Desiree

- 2003 Empathy, Ways of Knowing, and İnterdependence as Mediators of Gender Differences in Attitudes Toward Hate Speech and Freedom of Speech, **Psychology of Women Quarterly**, 300-308

COX, G. and DAİNOW, S.

- 1986 **Making the Most of Yourself**, Sheldon Pres, SPCK, London NW1 4DU

ÇAYIRÇİMEN, Filiz Aydeniz

- 1999 “Çocuk Yuvalarında Kalan ve Ailesi ile Birlikte Yaşayan Altı-Yedi Yaş Çocuklarının Dil Gelişimlerinin İncelenmesi (Ankara vE Isparta Örneği” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

ÇITAK, Gülseren

- 1998 “Hemşirelik Yüksekokulu Öğretim Elemanlarının Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

ÇİFTÇİBAŞI, Hale Koçer

- 1997 “İslahevinde Kalmakta Olan Ergenlerin Empatik Beceri Düzeylerinin İslahevinde Kalmayan Yaşıtları İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ÇİMER, Özcan

- 1998 “Çeşitli Meslek Gruplarında Çalışan Kişilerin Empatik Eğilimleri”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, KONYA

DAVIS, C.M.

- 2005 Empati Nedir, Empati Öğretilbilir Mi? (Çev: Özcan Sezer ve Serhat Damar), **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6 (9): 5

DAVIS, Mark H.

- 1980 A Multidimensional Approach to Individual Differences in Empathy, **JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology**, 10: 85

DEE, Devi

- 2004 Transforming Orphanage Care: A Case Example in Zimbabwe, **Child & Youth Care Forum**, 33(3)

DİLEKMAN, Mücahit

- 1999 “Grupla Psikolojik Danışmanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

DİZMAN, Hatice ve GÜRSOY, Figen

- 2005 İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 13 (10): 437-446

DÖKMEN, Üstün

- 1995 Kültürümüzde Psikodramaya ve Empatik İletişime Yatkınlık, **Kriz Dergisi**, 3(1-2):63-65

DÖKMEN, Üstün

- 2000 **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati,**
(14.Basım). Sistem Yayıncılık, İSTANBUL

DURU, Erdinç

- 2002 “Öğretmen adaylarında Empati-Yardım Etme Eğilimi İlişkisi ve Yardım
Etme Eğiliminin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi”
Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim
Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

DURMUŞOĞLU, Zeynep

- 2001 “Başarı Davranışları Üzerinde Kişilerarası Stres ve Empatik Eğilim
Düzeyi Etkisinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, TRABZON

EDELSWARD, L.M.

- 2005 Challenges Experienced by Intercountry Adopted Children,
Intercountry Adoption Services, Social Development: CANADA

ENGELER, Alper ve YARGIÇ, L. İlhan

- 2007 Kişiler Arası Tepkisellik İndeksi: Empatinin Çok Boyutlu Ölçümü,
New/Yeni Symposium, Temmuz 45(3)

ERCOŞKUN, Muhammet Hanifi

- 2005 “Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, ERZURUM

ERDEN, Deniz

- 2005 Farklı Yetiştirme Koşullarının Aleksitimi, Depresyon ve Psikiyatrik Belirtilerle İlişkisi, **Klinik Psikiyatri**, 8:60-66

ERDOĞAN, Serap Çimen ve ALİSİNAOĞLU, Fatma

- 2002 Çocuk Yuvalarında Kalan Ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan On Yaş Çocuklarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12 (1-2): 31-38

ERİM, Banu

- 2001 “Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri İle Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ERKMEN, Gaye

- 2007 “Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinin Sporda Tercih Ettikleri Lider Davranışları İle Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, KONYA

EROĞLU, Nurşen

- 1995 “Empatik Eğilim Düzeyleri Farklı Annelerin Çocuklarının Uyum ve Başarı Düzeyleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ERSOY, Şeniz

- 2001 “Çocuk Yuvasında Kalanlarla Ailesiyle Yaşayan Dokuz-Onbir Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

ESCALAS, Jennifer Edson and STERN, Barbara B.

- 2003 Sympathy and Empathy: Emotional Responses to Advertising Dramas, **Journal Of Consumer Research**, 29 (3)

ESLINGERA, Paul J., PARKINSONA, Kari and SHAMAYC, Simone G.

- 1997 Empathy and Social Emotional Factors in Recovery From Stroke,
Current Opinion in Neurology, 91 (15)

EŞEL, Ertuğrul

- 2005 Kadın ve Erkek Beyninin Farklılıkları, **Klinik Psikofarmakoloji Bülteni**, 15:138-152

FABRYKOWSKI, Krystyna Nowak

- 2004 Care and Education of Orphaned Children in Poland, **Early Child Development and Care**, 174 (7–8): 621–627

FRANK, D.A., KLAS, P. E., EARLS, F. and EISENBERG, L.

- 1996 Infants and Young Children in Orphanages: One Wiew From Pediatrics and Child Psychiatry, **Pediatrics** , 97 (4)

GEER, James H., ESTUPINAN, Laura A. and MIRE, Gina M.M.

- 2000 Empathy, Social Skills, And Other Relevant Cognitive Processes in Rapists and Child Molesters. **Aggression and Violent Behavior**, 5(1): 99–126

GİNİ, G., ALBİERO, P., BENELLI, B. and ALTOE, G.

- 2007 Does Empathy Predict Adolescents' Bullying and Defending Behavior?
Aggressive Behavior, 33: 467–476

GERARD, E.

- 1975 **Psikolojik Danışmaya Giriş**, Brooks/Cole Publishing Company,
Monterey, CALIFORNIA

GORDON, Mary

- 2003 Roots of Empathy: Responsive Parenting, **Caring Societies**, 52 (4):
236-243

GÖNÜLLÜ, İpek

- 2007 “Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde Paralel Yürütülen Farklı Eğitim
Sistemleriyle Öğrenim Gören Dönem 5 Öğrencilerinin “Empati” Beceri
Düzeyleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

GRANELLO, Paul F.

- 1999 College Students' Wellness as a Function of Social Support and
Empathic Ability, **Journal of College Counseling**, Fall/Vol.2

GROARK, C.J., MUHAMEDRAHIMOV, R.J., PALMOV, O.I., NIKIFOROVA, N.V.
and MCCALL, R.B.

- 2005 Improvements In Early Care in Russian Orphanages and Their
Relationship to Observed Behaviors, **Infant Mental Health Journal**,
26(2): 96-109

GÜLDAĞ, Sibel

- 2007 “Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda Okuyan Öğrencilerin
Ebeveynlerinin Empatik Düzeylerinin Ailelerin Sosyo Ekonomik
Yapılarına Göre incelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**,
Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, KOCAELİ

GÜLSEREN, Şeref

- 2001 Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme,
Türk Psikiyatri Dergisi, 12(2):133-145

GÜNAYDIN, Murat

- 1999 “Ortaöğretim Kurullarında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim
Düzeyleri İle Çatışma Eğilimi Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından
İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ondokuz Mayıs
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, SAMSUN

GÜRVARDAR, Deniz

- 2001 “Yetiştirme Yurdunda Yetişen Çocuklar İle Ana-Baba Yanında Yetişen Çocukların Umutsuzluk Düzeyinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

HACISALİHOĞLU, Neşe

- 1998 “Ankara İli Yuva/Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısında İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

HALICIOĞLU, İlknur Uçmaz

- 2004 “Annelerin Empatik Beceri Düzeyi İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

HAMANIA,R.R., KOSSNAGTT, N.B. and D’ALESSAIUIRO, A.H.

- 2000 Development of Self and Empathy in Early Infancy: Implications for Atypical Development, **Infants And Young Children**, 13(1): 1-14

HANÇER, Murat ve TANRISEVDİ, Abdullah

- 2003 Sosyal Zekâ Kavramının Bir Boyutu Olarak Empati ve Performans
Üzerine Bir İnceleme, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 27 (2): 211 – 225

HARDMAN, Claire

- 2004 Analysing the Management of Challenging Behaviour in Romanian
Orphanages: Looking For Ways Forward, **Support for Learning**, 19 (1)

HASSAN, Yasir and ARGOOB, Mushtaq

- 2006 The Children Living In Orphanages In Kashmir: An Exploraion Of
Their Nurture, Nature And Needs, **JK-Practitioner**, 13(11)

HASTINGS, P.D., WAXLER, C.Z., ROBINSON, J., USHER, B. and BRIDGES, D.

- 2000 The Development of Concern for Others in Children With Behavior
Problems, **Developmental Psychology**, 36 (5): 531-546

HEMMERDINGER, J. M., STODDART, S. and LILFORD, R.J

- 2007 A Systematic Review of Tests of Empathy in Medicine, **Bmc Medical
Education**, 7(24):7-24

HERGT, Klaus

- 2007 Empathy as a Universal Approach to Personal and Cultural Relationships, **Quarterly Newsletter of the American Academy of Hospice and Palliative Medicine**, 8 (2)

HINNANT, J.Benjamin and O'BRIEN, Marion

- 2007 Cognitive and Emotional Control and Perspective Taking and Their Relations to Empathy in 5-Year-Old Children, **The Journal of Genetic Psychology**, 168(3):301–322

HOJAT, M., GONNELLA, J.S., NASCA, T.J., MANGIONE, S., VERGARE, M. and MAGEE, M.

- 2002 Physician Empathy: Definition, Components, Measurement, and Relationship to Gender and Specialty, **American Psychiatry**, 159:1563-1569

HUGHES, Robert, TINGLE, Bruce A. and SAWIN, Daugles B.

- 1981 Development of Empathic Understanding in Children, **Child Development**, 52:122-128

İŞÇEN, Pınar

- 2006 “Onkologların Çatışma Eğilimlerinin, Empatik Becerilerinin, İş Doyumlarının ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi”
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

IVEY,E., IVEY, M. and ALIEN, B.

- 2002 **Intentional Interviewing and Counseling**, (5.edition). Thomson Brooks/Cole

JAHODA, Gustav

- 2005 Theodor Liipps And The Shift From “Sympathy” To “Empathy”
Journal of the History of the Behavioral Sciences, 41(2):151–163

JENKINS, V. and FALLOWFIELD, L.

- 2002 Can Communication Skills Training Alter Physicians’ Beliefs and Behavior in Clinics? **Journal of Clinical Oncology**, 20(3): 765-769

JHONSON, John A., CHEEK, Jonathan M. and SMITHER, Robert

- 1983 The Structure of Empathy, **Journal of Personality and Social Psychology**, 45 (6):1299-1312

JOHNSON ,R.J., BROWNE, K. and GIACHRITSIS, C.H .

- 2006 Young Children in Institutional Care at Risk of Harm, Trauma,
Violence & Abuse, 7(1): 34-60

JOLLIFFE, Darrick and FARRINGTON, David P.

- 2006 Examining the Relationship Between Low Empathy and Bullying,
Aggressive Behavior, 32: 540–550

JUMA, Milka and ASKEW, Ian

- 2007 Situation Analysis of the Sexual and Reproductive Health and HIV
Risks and Prevention Needs of Older Orphaned and Vulnerable
Children in Nyanza Province, **Department of Children’s Services,**
Office of the Vice President and Ministry of Home Affairs,
Government of Kenya

JUMP, Vonda K., FARGO, Jamison D. and AKERS, James F.

- 2006 Impact of Massage Therapy on Health Outcomes Among Orphaned
Infants in Ecuador, **Fam Community Health**, 29(4): 314–319

KABAPINAR, Yücel

- 2005 Uygulama ve Değerlendirme Ölçütleriyle Hayat Bilgisi ve Sosyal
Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak
Empati, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 3 (9): 119-142

KARAKAYA, D.A.

- 2001 “Akdeniz Üniversitesi’ndeki Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Becerileri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

KEHALE, Dilara

- 2002 “Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba davranışları, Kendilik Algısı ve Empatik Beceri Düzeyleri ve Bunlar Arasındaki İlişki” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

KEMP, Raymond A.T., OVERBEEK, Geertjan, WIED, Minet, ENGELS, Rutger C.E.M. and SCHOLTE, R.H.J.

- 2007 Early Adolescent Empathy, Parental Support, and Antisocial Behavior, **The Journal of Genetic Psychology**, 168(1): 5–18

KILIÇ, Gülden Özdemir

- 2004 “Ailesiyle Birlikte Yaşayan ve Çocuk Yuvasında Kalan Çocukların Görsel Algılama Davranışı İle Okul Olgunluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

KILIÇ, Suzan

- 2005 “ İstanbulda’ki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

KILINÇ, Hicran ve SEVİM, Seher A.

- 2005 Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 38 (2): 67-89

KIŞLAK, Şennur Tutarel, ÇABUKÇA, Fazi

- 2002 Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi, **Aile ve Toplum Dergisi**, 5(2):5

KIDMAN, R., PETROW, S. E. and HEYMAN J.

- 2007 Africa’s Orphan Crisis: Two Community-Based Models of Care, **Aids Care**, 19(3): 326-329

KIM, T.I., SHIN, Y.H. and TRAUT, R.C .W.

- 2003 Multisensory Intervention Improves Physical Growth and Illness Rates in Korean Orphaned Newborn Infants, **Research in Nursing & Health**, 26: 424-433

KLUYEVA, Nadezhda and KOZLOV, Vladamir

- 2004 The Social and Psychological Adaptation Of The Children of Yaroslavl Orphanages, **Yaroslavl Regional Charitable Organization (Yarboo) Friends of Russian Orphans**

KÖK, M.

- 2001 Yetiştirme Yurdundaki Öğrencilerin Psikolojik Belirti Düzeylerinin Değerlendirilmesi, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:9

KÖKSAL, A.

- 2000 Müzik Eğitimi Alma, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18: 99 -107

KRISTJAANSSON, Kristjan

- 2004 Empathy, Sympathy, Justice and the Child, **Journal of Moral Education**, 33 (3)

KUTLU, Mustafa

- 1992 “Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Bazı Değişkenler” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, MALATYA

KUTLU, Mustafa

- 1998 Yetiştirme Yurdu Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerinin İncelenmesi, **Eğitim ve Bilim**, 22 (10): 25-30

KUTLU, Mustafa

- 2005 Yetiştirme Yurdu Yaşantısı Geçiren Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 24(9): 89-105

KUTLU, Mustafa

- 2006 Loneliness Among Turkish Adolescents Growing Up in Orphanages and Family Settings, **International Journal of Educational Reform**, 15 (3): 1056-7879

LEE, Haejung S., BRENNAN, Patricia F. and DALY, Barbara J.

- 2001 Relationship of Empathy to Appraisal, Depression, Life Satisfaction, and Physical Health in Informal Caregivers of Older Adults, **Research in Nursing & Health**, 24: 44-56

LEVIN, Karen and HAINES, Sarah

- 2007 Opportunities for the Development of Communicative Competence for Children in an Orphanage in South Africa, **Child Care in Practice Vol**, 13(3): 221-236

LOCRAFT, Constance and TEGLASI, Hedwing

- 1997 Teacher Rated Empathic Behaviors and Children's TAT Stories, **Journal of School Psychology**, 35(2): 217-237

LONIE, John M., ALEMAM, Rola, DHING, Conrad and MIHM, David

- 2005 Assessing Pharmacy Student Self-Reported Empathic Tendencies, **American Journal of Pharmaceutical Education**, 69 (2): 29

LOVETT, Benjamin J. and SHEFFIELD, Rebecca A.

- 2007 Affective Empathy Deficits in Aggressive Children and Adolescents, A critical review. **Clinical Psychology Review**, 27 : 1-13

LYUBOMIRSKY, Sonja, KING, Laura and DIENER, Ed

- 2005 The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success? **Psychological Bulle**, 131(6): 803–855

MAASKE, Jon W.

- 1988 Empathic Intervention in Self-Psychology, **Journal of Counseling and Development**, 67(1)

MARGOOB, A.M., HASSAN, Y., KHAN, A.Y., SINGH, G.P., MALIK, Y.A.,
FIRDOSI, M.M. and AHMAD, S.A.

- 2006 Psychiatric Disorders Among Children Living in Orphanages, Experience From Kashmir, **JK Practitioner**, 13(11)

MANDIRACIOĞLU, A ve ÇAM, O.

- 2004 Huzurevi Çalışanlarının Sorunları ve Yaşlılar Hakkında Görüşleri, **Türk Geriatri Dergisi**, 7(1): 3

MENA, Janet Gonzales

- 2004 What Can A Orphanage Teach Us Lessons From Budapest , **Young Children on the Web**, September

MEIER, S.T. and DAVIS, S.R.

- 2006 **Psikolojik Danışma Temel Öğeler** (Çev. Süleyman Doğan), Pegem Yayıncılık, ANKARA

MERCİN, Levent

- 2005 Piaget ve Kohlberg'in Ahlak (Moral) Gelişim Kuramlarının Özellikleri ve Karşılaştırılması, **Sbard**, 5: 73 – 86

MERIAM, Chris

- 1996 **Empathic "I" Empathy in Psychosynthesis Therapy**, Psychosynthesis Palo Alto 461 Hawthorne Avenue Palo Alto, CALIFORNIA

MERWIN, Daniel S.

- 2003 **Emotional Empathy And Reasons For Living In Substance-Using College Students**, A Thesis Presented To The Faculty of The Department of Psychology East Tennessee State University

METE, Samiye ve GERÇEK, Emine

- 2005 PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi, **C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, 9 (2)

NANCY, Eisenberg

- 1997 **The Development of Empathy-Related Responding**, Nebraska Symposium on Motivation, Volume 45 Gender and Motivation is the Property of University of Nebraska press.

NEIMETZ, Catherina

- 2007 **Culture Of Caregiving in A Faith-Based Orphanage in Northeastern China**, Dissertation, University of Pittsburgh

NELSON, Dona W., KLEIN, Cynthia T.F.and IRVIN, Jennifer E.

- 2003 Motivational Antecedents of Empathy: Inhibiting Effects of Fatigue, **Basic And Applied Social Psychology**, 25(1): 37- 50

NESDALE, Drew, GRIFFITHA Judith, DURKIN, Kevin and MAASS, Anne

- 2005 Empathy, Group Norms and Children's Ethnic Attitudes, **Applied Developmental Psychology**, 26:623–637

NYAMUKAPA, Constance A., FOSTER, Geoff and GREGSON, Simon

- 2003 Orphans' Household Circumstances and Access To Education in A Maturing HIV Epidemic in Eastern Zimbabwe, **Journal of Social Development in Africa**, 18(2): 7-32

OĞUZ, Vuslat

- 2006 “Altı Yaş Çocukların Bakış Açısı Alma Becerileri İle Anne Babaların Empatik Becerilerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

OLEKE, C., BLYSTAD, A., FYLKESNES, K. ve TUMWINE, J. K.

- 2007 Constraints to Educational Opportunities Of Orphans: A Community-Based Study From Northern Uganda, **Aids Care**, 19(3): 361-368

OSWALD, Patricia A.

- 1996 The Effects of Cognitive and Affective Perspective Taking on Empathic Concern and Altruistic Helping, **The Journal of Social Psychology**, 136(5): 613-623

ÖNEMLİTÜRK, Derya

- 1997 “Lise Yöneticilerinin Kendini Gerçekleştirme ve Empatik Düzeyleri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kocaeli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, KOCAELİ

ÖNER, Nagehan

- 2001 “Farklı Cinsiyet Rol Yönelimli Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ÖKSÜZ, Yücel

- 2004 Duyguların Açılması Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerine Etkisi, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, 5(2): 147-156

ÖZ, Fatma

- 1998 Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkisi, **C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 2 (2)

ÖZBAY, M. Haluk ve CANPOLAT, Banu Işık

- 2003 Psikoterapide Empati - Nesnellik İkilemi, **Klinik Psikiyatri**, 6:39-45

ÖZCAN, Celale, OFLAZ, Fahriye ve TÜRKBAY, Tümer

- 2003 Dikkat Eksikliği Aşırı Hareketlilik Bozukluğu ve Binişik Karşıt Olma - Karşıt Gelme Bozukluğu Olan Çocukların Anne-Babalarının Empati Düzeylerinin Karşılaştırılması, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 10(3)

ÖZDAĞ, Şerife

- 1999 “Psikodrama Gruplarının Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Atılgan Davranış Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

PAGE, Timothy and BRETHERTON, Inge

- 2001 Mother– and Father–Child attachment Themes in The Story Completions of Pre-Schoolers From Post-Divorce Families: Do They Predict Relationships With Peers And Teachers? **Attachment & Human Development**, 3 (1):1–29

PALA, Menekşe

- 1999 “Çocuk Yuvalarında ve Aileleriyle Birlikte Yaşayan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Yaratıcılığın İncelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

PERRY, Bruce D.

- 2002 **Childhood Experience and the Expression of genetic potential: What Childhood Neglect Tell Us About nature and Nurture**, Kluwer Academic Publishers, Printed in Netherland 3: 79-100

PINAR, Gül

- 2004 “Doğum Salonunda Çalışan Ebe ve Hemşirelerin Empati Beceri Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

PIGHIN, G.

- 2005 **Çocuklara Değer Aktarımı**, İlya İzmir Yayınevi, İZMİR

PIŞMIŞOĞLU, Emine Karaduman

- 1997 “Bir Devlet Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Empati Düzeylerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

PREECE, Jenny and GHOZATI, Kambiz

- 2001 **Observations and Explorations of Empathy Online**, Sage Publications Inc, Thousand Oaks, 237-260

POOLE, C.

- 2003 Developing Empathy, **Scholastic Parent&Child**, November/December 2003

PRESCOTT, Marry R. and HULNICK, H. Ronald

- 1979 Counseling Parents of Handicapped Children: An Empathic Approach,
The Personnel And Guidance Journal, December

REHBER, Elife

- 2007 İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine
 Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi, **Yayınlanmamış
 Yüksek Lisans Tezi**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri
 Enstitüsü, ADANA

ROSIS, Fiorella, CAVALLUZZI, Addolorata, MAZOTTA, Irene and NOVELLI,
 Nicole

- 2005 Can Embodied Conversational Agents Induce Empathy In Users?
Virtual Social Characters Symposium

SERASLAN, Gamze ve SAVAŞ, Nazan

- 2005 Prevalence of Skin Diseases Among Children And Adolescents Living
 in An Orphanage in Antakya, Turkey, **Pediatric Dermatology**, 22 (5)

SARPER, Nilgün

- 1 “Yetiştirme Yurdunda Yetişen Çocuklar İle Ana-Baba Yanında Yetişen Çocukların Denetim Odaklarının Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

SAYAR, Ercan

- 1 “Yetiştirme Yurtlarında Strese Yol Açan Faktörler ve Ergenlerin Stresle Başa çıkma Tarzları” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

SERBIN, Lisa A.

- 1995 Research on International Adoption: Implications for Developmental Theory and Social Policy, **International Journal Of Behavioral Development**, 20 (1): 83–92

SEVİMLİGÜL, Gülgün

- 2002 “Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, SİVAS

SCHWEITZER, R., WALSH, K., FRASER, J. and FARE, A.

- 2006 Psychological Adjustment and Caregiver Attributes in Children
Referred to Contact House, **Institute of Health and Biomedical
Innovation**

SHAMASUNDAR, C.

- 1999 Understanding Empathy and Related Phenomena, **American Journal of
Psychotherapy**, 53 (2)

SHIRLEY, N.G and NES, S.L.

- 2005 Self-Esteem and Empathy in Sighted and Visually Impaired
Preadolescents, **Journal of Visual Impairment**

SKINNER, D., TSHEKO, N., MUNYATI, S.M., SEGWABLE, M., CHIBATAMOTO,
P., MFECANE, S., CHANDIWANA, N., NKOMO, N., TLOU, S. and
CHITIYO, G.

- 2004 Defining Orphaned and Vulnerable Children, **Human Sciences
Research Council**, Hsrc Publisher

SMITH, Adam

- 2006 Cognitive Empathy and Emotional Empathy in Human Behavior and
Evolution, **The Psychological Record**, 56: 3-21

SMITH, Tom W.

- 2006 **Altruism and Empathy in America: Trends and Correlates**, National Opinion Research Center/ University of Chicago

SINCLAIR, Stacey L. and MONK, Gerald

- 2005 Discursive Empathy: A New Foundation For Therapeutic Practice, **British Journal of Guidance & Counselling**, 33(3)

SPARLING, Joseph, DRAGOMIR, Cristiana, RAMEY, Sharon L. and FLORESCU, Laura

- 2005 An Educational Intervention Improves Developmental Progress of Young Children In A Romanian Orphanage, **Infant Mental Health Journal**, 26(2): 127-142

SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU 2828 SAYILI KANUNU, Madde 3, 27 Mayıs 1983.

SOYSAL, A. Ş. , BODUR, Ş. ve HIZLI, F.G.

- 2005 Şimdi ve Burada Terapisi, **Anatolian Journal of Psychiatry**, 6:274-280

STRAYER, Janet, FRASER, Simon and ROBERTS, William

- 2004 Children's Anger, Emotional Expressiveness, and Empathy: Relations with Parents' Empathy, Emotional Expressiveness, and Parenting Practices, **Social Development**, 13 (2):2

STRAYER, Janet

- 1980 A Naturalistic Study of Empathic Behaviors and Their Relation to Affective States and Perspective-taking Skills in Preschool Children, **Child Development**, 51: 815-822

SUBBARAO, K.

- 2003 Orphans in Sub-Saharan Countries: A Framework for Public Action. Africa Region (Human Development), and Human Development Network (Social Protection)

SWICK, Kevin

- 2005 Preventing Violence Through Empathy Development in Families, **Early Childhood Education Journal**, 33(1)

ŞAHİN, F.

- 1994 "Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Benlik Saygıları Üzerine Bir İnceleme" **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ŞAHİN, Hülya

- 1995 “Yetiştirme Yurtlarında Kalan ve Aileleriyle Yaşayan Liseli Gençlerin Stresle Başa çıkma Stratejileri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ŞAHİN, M. ve ÖZBAY, Y.

- 1999 Üniversite Öğrencilerinin Empatik Sınıf Atmosferine İlişkin Algılamalar, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 15 : 74-83

ŞENEL, İbrahim

- 2001 “Yetiştirme Yurtlarında Kalan Öğrencilerin Grup Sorumlularından Aldıkları Desteğin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

ŞENER, N.

- 1 “Aileleri İle Birlikte ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Değer Tercihlerinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, ERZURUM

ŞENGÜL, Necdet

- 2001 “Aileleri İle Birlikte Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Değer Tercihlerinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ERZURUM

ŞİMŞEK, F., ULUKOL, B. ve BİNGÖLER, B.

- 2004 Çocuk İstismarına Disiplin Penceresinden Bakış, **Adli Bilimler Dergisi** / **Turkish Journal of Forensic Sciences**, 3 (1): 47 – 52

TANEJA, V., BERI, R.S. and PULİYEL, J.M.

- 2004 Play in Orphanages, **The Indian Journal Of Pediatrics**, 71(4) : 297-299

TANER, Y. ve GÖKLER, B.

- 2004 Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik Yönleri, **Hacettepe Tıp Dergisi**, 35:82-86

TANRIDAĞ, Şerife Rana

- 992 “Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Personelin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA

TANRIKULU, Taşkın.

- 2002 “Yetiştirme Yurtlarında ve Aile Ortamında Yaşayan Ergenlerin Bilişsel Yapıları (Olumsuz Otomatik Düşünceler) ve Problem Çözme Becerileri Açısından İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

TAŞDEMİR, Gülay

- 1999 “Ege Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Empatik Eğilim ve İş Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

TOUSSAINT, Loren and WEBB, Jon R.

- 2005 Gender Differences in the Relationship Between Empathy and Forgiveness, **The Journal of Social Psychology**, 145(6): 673–685

TAUSSIG, Heather N., CLYMAN, Robert B. and LANDSVERK, John

- 2001 Children Who Return Home From Foster Care: A 6-Year Prospective Study of Behavioral Health Outcomes in Adolescence, **Pediatrics**, 108 (1)

THOMAS, Imanuel

- 1991 Personality Differences Between Orphans And Non-Orphans, **The Creative Psychologist**, 13 (1)

THOMPSON, Kelly L. and GULLONE, Eleonara

- 2003 Promotion of Empathy and Prosocial Behaviour in Children Through Humane Education, **Australian Psychologist Volume**, 38 (3): 175-182

TOPBAS, Murat

- 2004 İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı, **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, 3 (4): 76-80

TIRAŞCI, Yaşar ve GÖREN, Süleyman

- 2007 Çocuk İstismarı ve İhmali, **Dicle Tıp Dergisi**, 34(1): 70-74

TRUSTY, Jerry, MUN, Kok and WATTS, Richard E.

- 2005 Model of Effects of Adult Attachment on Emotional Empathy of Counseling Students, **Journal of Counseling & Development**, (Winter), 83

TUĞRUL, Ceylan

1999 Duygusal Zeka, **Klinik Psikiyatri**, 1:12-20

TUTUK, Aytül, AL, Derya ve DOĞAN, Selma

2002 Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi, **C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, 6 (2)

TÜRKMEN, B.

2005 Sosyal Risk Altındaki Çocuklar, Gençler ve Yaşlılar, **Kastamonu Eğitim Dergisi**,13(1): 11-22

UĞURLU, U.

1994 “Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenler İle Ailesiyle Birlikte Yaşayan Ergenlerin Özsaygı ve Atılganlık Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ERZURUM

UYGUN, Emine

2006 “Psikiyatri Servisinde Çalışan Hemşirelerin Empatik Becerileri Düzeylerinin Belirlenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

ÜNAL, Gülten

- 1997 “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinde Gözlenen Değişmeler” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, KONYA

ÜSTÜN, Elif, AKMAN, Berrin

- 2002 Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23 :229-233

VATANSEVER, Münevver

- 2002 “Farklı Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okullara Girişte ve Bitirirken Sahip oldukları İletişim Becerilerinin Belirlenip Kıyaslanması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İZMİR

WARDEN, David ve MACKINNON, Suzanne

- 2003 Prosocial Children, Bullies and Victims: An Investigation of Their Sociometric Status, Empathy and Social Problem-Solving Strategies, **British Journal of Developmental Psychology**, 21: 367- 385

WIED, Minet, GOUDENA, Paul P. and MATTHYS, Walter

- 2005 Empathy in Boys With Disruptive Behavior Disorders, **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 46 (8): 867–880

WIED, Minet, BRANJE, Susan J.T. and MEEUS, Wim H.J.

- 2007 Empathy and Conflict Resolution in Friendship Relations Among
Adolescents, **Agressive Behavior**, 33: 48–55

WIEHE, Vernon R.

- 2003 Empathy and Narcissism in a Sample of Child Abuse Perpetrators and a
Comparison Sample of Foster Parents, **Child Abuse & Neglect**, 27: 541-
555

WILLIAMSON, Jan

- 2003 **A Family Is For A Lifetime, A Discussion Of The Need For Family
Care For Children Impacted By Hiv/Aids**, The Synergy Project TvT
Global Health and Development Strategies, A Division of Social &
Scientific Systems, Inc.

WISPE, L.

- 1986 The Distinction Between Sympathy and Empathy To Call Forth a
Concept, A Word is Needed, **Journal of Personality and Social
Psychology**, 50(2): 314-321

WYNN, Suzanne

- 2005 **Empathy**, At The Frontiers Of Consciousness, 7: June–August

YAGMURLU, Bilge, BERUMENT, Sibel Kazak ve CELİMLİ, Seniz

- 2005 The Role of İnstitution and Home Contexts in Theory of Mind Development, **Applied Developmental Psychology**, 26: 521- 537

YAŞLI, Atilla

- 2001 “Öğrenmede Empatik Dinleme Ve Öğrenme GÜdülenmesine Etkisi”
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İZMİR

YAYLACI, Gaye Özdemir

- 2006 Kariyer Planlama ve Geliştirmede Duygusal Zekâ Faktörü, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 21: 73-86

YESKO, Frank M.

- 2004 **Assessment of Differences in The Balanced Emotional Empathy Among Beginning, Practicum And Graduating Students in A Counselor Education Program**, Executive Doctoral Program in Counselor Education and Supervision School of Education, Duquesne University

YILDIRIM, Ali

- 2001 “Boşanma ile Eşlerin Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, KONYA

YILDIRIM, Hümeysra

- 2003 “Empati İle Beş Faktör Kişilik Modeli Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, TRABZON

YILDIRIM, A.

- 2005 “Kurum Bakımında Olan ve Ailesi İle Birlikte Kalan 13-18 Yaş Arası Çocuklarda Sürekli Öfke İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ELAZIĞ

YILDIRIM, Emine

- 2006 “Yetiştirme Yurtlarında ve Ailelerinin Yanında Kalan İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinin Çatışma Çözme Davranışı İle Öfke İfade Stillerinin İncelenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL

YILMAZ, Aytaç

- 2005 “Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Genel Ruh Sağlığı Durumlarının Belirlenmesi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, KAYSERİ

YILMAZ, Ayçin

- 2005 “Eğitim Yöneticilerinin Empatik Becerileri Üzerine Bir Çalışma” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ÇANAKKALE

YURTTAŞ, Afife

- 2001 “Sağlık Meslek Okulu Öğrencilerinin Empatik Becerileri İle Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ERZURUM

YÜKSEL, Asuman Yılmaz

- 2003 “Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

ZIMMERMAN, Brigitte

- 2005 Orphan Living Situations in Malawi: A Comparison of Orphanages and Foster Homes, **Review of Policy Research**, 22 (6)

ZOROĞLU, Salih, TÜZÜN, Ümran, ŞAR, Vedat, ÖZTÜRK, Mücahit, KORA, Meltem
Eröcal ve ALYANAK, Behiye

- 2001 Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 2(2):69-78

EKLER

- 1. Kişisel Bilgi Formu**
- 2. Resmi Yazışmalar**

EK-1**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Bu form sizinle ilgili bazı bilgileri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından sorulara verilecek cevaplar kimliğinizi ortaya koymayacak şekilde kullanılacak ve kişisel bir değerlendirme yapılmayacaktır.

Sizden istenilen formdaki her soruyu dikkatlice okuyarak size en uygun seçeneğin yanına “X” işreti koymaktır.

Bize zaman ayırdığınız ve yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

Abdullah ATLI

İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Çalıştığınız Kurum:

2. Yaşınız: : (.....)

3.Cinsiyetiniz:

a. Kadın () b. Erkek ()

4. Medeni durumunuz: a.Evli () b.Bekâr ()

5. Eğitim Durumunuz:

a. İlköğretim () b.Ortaöğretim () c. Ön Lisans() d.Lisans ve Üstü()

6. Çocuğunuz var mı? a.Evet () b.Hayır ()

7. Sosyal Hizmetler Kurumuna bağı bir kuruluşta kaç yıldır çalışıyorsunuz?

- a. 1-5 yıl () b. 6-10 yıl () c. 11 ve üstü yıl ()

8. Çalıştığınız kurumdan (işyerinden) memnun musunuz?

- a. Memnunum () b. Memnun Değilim ()

9. Kurumdaki göreviniz:

- a.() İdari personel (müdür, müdür yardımcısı, memur)
b.() Uzman personel (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimci, fizyoterapist, tabip, hemşire vb.)
c.() Eğitim personeli (öğretmen, çocuk eğiticisi vb.)
d.() Yardımcı personel (bakıcı anne, müstahdem vb.)

10 Çevreniz ve insanlarla ile olan ilişkilerinizi dikkate aldığınızda kendinizi nasıl algılıyorsunuz? (Aşağıda verilen tutumlardan hangisi size daha yakındır).

- a.Demokratik () b.Otoriter () c.Koruyucu () d.İlgisiz ()

11. Ne kadar maaş alıyorsunuz?

- a. 500 YTL ve aşağı () b. 501- 750 YTL () c. 751-1000 YTL ()
d.1001-1500 YTL ()